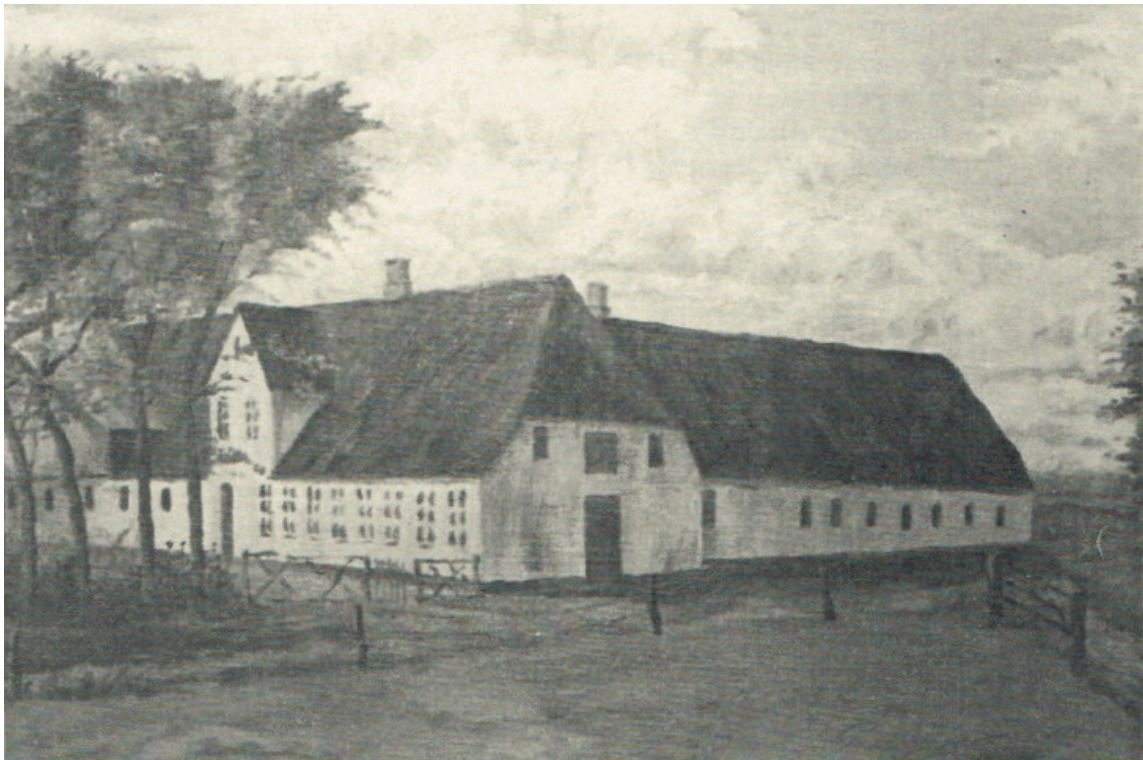

Brudstykker af

BEDSTED

SOGNS HISTORIE

Samlet, bearbejdet og udgivet af

Henning Haugaard

NR. 26 • DECEMBER 2000

Indhold

- Arndrup (af Johan Jepsen)	1013
- Arndrups historie	1015
- Sagnet om æ skræddervandsted i Arndrup	1024
- Ejendommene i Arndrup	1025
- Arndrupgård	1036
- Møllers gård i Arndrup	1045
- Gården Heiselvej 4 i Arndrup	1052
- Aftenklokken (digt af Johan Jepsen)	1057
- Arbejde og pligter som dreng i Arndrup (af Carl Johannsen)	1058
- Da Jens Michelsen i Arndrup søgte om orlov	1060
- Hans Kikkenborg på Arndrup Mark	1061
- Jepsen slægten fra Høkkerup	1063
- Arndrup Mølle (2)	1066
- Slægten Arndrup	1069
- Solviggården i Arndrup	1070
- Æ Kong fra Arndrup	1073
- Kommunevalg i Bedsted i 1930-erne (digt af Johan Jepsen)	1074

Forsidebilledet

viser et maleri af Arndrupgård, malet i 1950 af Hans Jepsen. Billedet er lånt af Gunnar Jepsen, Fredericia, men på Arndrupgård hænger i dag et billede nøjagtig magen til.

Meddelelser

Hefte nr. 26 er hermed kommet på gaden. Det er i alt på 62 sider og koster derfor lidt mere end sidst, nemlig 50 kr. I tilknytning til dette hefte om Arndrup er der udgivet et tillægshäfte, specielt med sognepræst Johannes Tonnesens noveller fra 1923. Foran i heftet har førstelærer i Hellevad, Peter Hansen skrevet en indledning om præsten Johannes Tonnesen.

Det næste hefte, nr. 27, udkommer i efteråret 2001 og vil bl.a. indeholde en artikel om Gammelgård eller Møllers gård i Øster Terp.

Med venlig hilsen

Henning Haugaard
Brændkjærgade 46
6000 Kolding

ISSN: 1903 - 8828

Arndrup

af Johan Jepsen

Arndrup er en lille landsby, som består af 13 større eller mindre gårde. Ved Arndrup løber en å, der hedder Arnå. Den blev reguleret for nogle år siden. Åens vand løber ud i Vidåen og fortsætter derefter ud i Vesterhavet:

Den å, den eng, den vestenvind,
 de gi'r så mange minder,
 de sniger sig i tanken ind,
 hos gamle mænd og kvinder.
 Den å, den er så bred og stærk,
 og engene er åens værk.
 Ad åen vi går op og ned,
 på Arndrup Mølle vil vi se,
 det store hjul vi ser da rank,
 blive trukket rundt af vandet blank,
 og vandet tumles rundt og bli'r til skum,
 og dens lyd vi hører rundtenom
 Og mens laksen springer om kap med myg,
 gør vildænderne deres dybe dyk,
 imens vesten er endnu af solen rød,
 sænkes duggen ned i engenes skød

Arnåen set fra Arndrup Stok: Til venstre ses den vandfyldte Arnå med de store engarealer på begge sider. Yderst til højre ses nogle træer, der markerer overgangen fra åengen til agerjorden. Billedet er taget af H. Haugaard mod øst i nærheden af vejbroen over Arnåen, marts 1982.

Arndrup Mølle blev ombygget i 1817. Førhen blev den brugt som vandmølle, men er nu nedlagt. Den bliver nu drevet som landbrugsejendom. Tidligere var møllen en gammel slægtsgård. Under Første Verdenskrig døde der 4 unge mennesker her.

Arnåen kunne om vinteren være islagt, så man kunne skøjte til Højst. I åen er der en hel del ørreder. Et konsortium har lejet et stykke af åen, som de fisker i, i deres ferier.

Arndrup har ikke selv nogen kirke, men beboerne går til kirke i Bedsted Lø, som ligger 2-3 km fra Arndrup. Børnene fra Arndrup går også i skole i Bedsted. Hovedvejen fra Tønder gik tidligere over Arndrup Mølle til Bedsted. Vejen til Bedsted fra Tønder over Korset (Korskro) blev åbnet 1929. Før den tid gik der kun en sti fra Arndrup til Bedsted:

**En gammel by, vel tusind år,
den ligger her ved Arndrup Å,
den grænser mod vest mod Tønder Kreds,
af huse der tælles rigelig en snes
Før havde lyngen her hjemme,
men vore fædre forstod den at tæmme
Deres Køer går nu på frodig græs,
og ved gårdene sættes læs ved læs
Hver mand kørte nu med sin sæk til mølle,
mens andre gik på græs og svang deres kølle**

Førhen var her megen lyng og simpel sandjord, der nu med tiden er blevet til veldrevet landbrugsjord. Der er to husmandssteder ved vejen til Knivsig. Fra gammel tid lå gårdene og husene to og to sammen flere steder, men efterhånden flyttede de ud på deres egne marker. Der har været en hel del små huse her før i tiden, men de blev nedrevet, fordi de efterhånden var faldefærdige. Jorden herfra blev senere tillagt de andre gårde.

Før var der også en gammel smedje tæt ved møllen, men for nogle år siden blev også den nedlagt. Under prøjsertiden var Arndrup en selvstændig kommune. Senere kom den ind under Bedsted kommune.

Vejen fra Aabenraa over Hellevad fører over den gamle og smukke bro ved Svejlund og videre til Løgumkloster. Ad denne vej gik munkene i gamle dage til Løgumkloster. Ved Arndrup Mølle gik der en sidevej over Arndrup til Tønder. Når bønderne fra Arndrup kørte til Tønder holdt de rast ved Emmerske Kro, hvor de delte en snaps. Af fromhed var der tidligere ikke meget at prale af.

Kilde:

- Gunnar Vagn Jepsen, Sjællandsgade 67, Fredericia: Oplysninger i brev fra 1984: Mundtlige oplysninger fra gårdmand i Arndrup, Johan Peter Jepsen (1892-1965), nedskrevet omkring 1960 af Bodil Sørensen, Løgumkloster til brug for en stil om Arndrup.

Oplysning:

- Gunnar V. Jepsen er sønnesøn af Johan P. Jepsen.

Arndrups historie

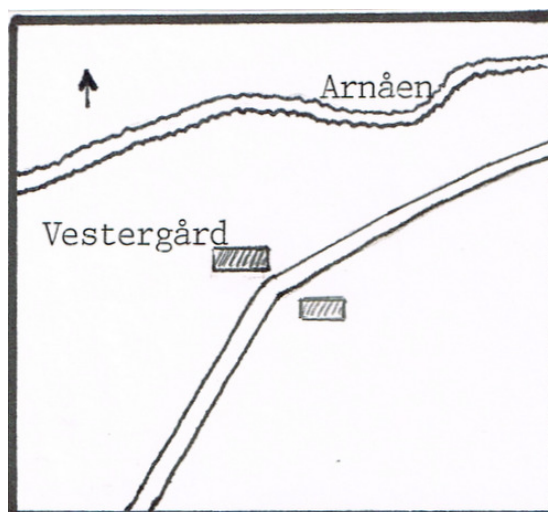
At dømme ud fra navneendelsen drup i landsbyens navn, mener man, at Arndrup blev grundlagt og bebygget i slutningen af vikingetiden, dvs. i årene mellem 1000 og 1200. Man kunne forestille sig, at bebyggelsen måske er startet med en enkelt eller to udflyttergårde fra Højst. Ved et mindre vejknæk syd for Arnåen og vest for Arndrup Mølle etableredes ejendommene og et nyt landsbysamfund var hermed startet. De efterfølgende slægtled udvidede bymarkens toftejord og siden hen deltes gårdene, først i to og siden hen i flere mindre gårde.

I 1266 kender vi navnet på den ene af boelsmændene i Arndrup. Hans navn var Asser Ingridsen. Han nævnes endda som ridder og må derfor have været en betydningsfuld person på egnen. Muligvis stammede han via sin mor, der benævnes "Ingrid Gamle", fra en lavadelig slægt, ja, man kunne endda fristes til at tro, at den lavadelige familie kan være udgået fra slægten på Solvig, der på den tid hørte ind under Højst sogn.

I 1266 er Asser Ingridsen afgang ved døden, for den 4. sept. dette år blev det nemlig kundgjort i et med segl udfærdiget diplom, at Niels, en af Asser Ingridsens tre sønner, overdrager nogle gårde og jordstykker til klostret i Løgum. Det drejede sig om en gård i Øster Terp, en gård på Bovlundmark, Arndrup Vandmølle samt 2 ottinger jord på Arndrupmark. For alt dette lovede abbeden ved klostret at betale ridder, Niels Assersen, 640 mark gængs Ribemønt (1 mark havde dengang en værdi på 3 ørtug ægte sterlingmønt). Slægten havde altså jord liggende rundt omkring udover det, den ejede i selve Arndrup.

I 1269 er Niels Assersen muligvis også død, da godset nu overgik til broderen, Jens Assersen. Han bekræfter da også den tidligere indgåede handel. Om deres gård, der nu kaldes "Vestergård", siges det videre, at den var gået i arv til ham fra gamle dage.

Siden den tid har næsten hele Arndrup været underlagt klostret i Løgum, og da dette efter reformationen blev nedlagt og overtaget af den danske konge, blev gårdene i de efterfølgende tider benævnt "kongelige gårde". Der var dog 1 gård i Arndrup på 1 otting, der ikke var kongelig, men derimod en Solviggård. Eventuelle skatter og afgifter fra denne gård skulle indbetales på Tønder amtstue.

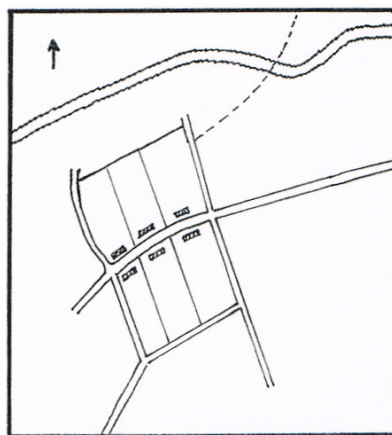
Kortskitse af Arndrup i 1200-tallet: Som man kunne forestille sig hvordan det begyndte. Ved et vejknæk kan man have opført en enkelt gård eller to. Den vestligste af disse gårde blev senere kaldt Vestergård og tilhørte en lavadelig slægt. Ejeren af gården i 1269 hed da Asser Ingridsen.

I 1302 skænkede Bonde Svir en ager på 2 niendedele af et bol til klostret. Ageren var beliggende ved Arndrup Mølle, men muligvis boede Bonde Svir ikke i Arndrup, da hans navn også kendes udenfor Bedsted sogn. Derimod er Niels Henzesen, der nævnes i et skøde af 3. sept. 1349, med al sandsynlighed en efterkommer af Niels Assersen. Af et Løgumbrev fremgår det, at Niels Henzesen har pantsat sit gods i Arndrup og på Hejselmark til klostret i Løgum for i alt 12 pund sterling.

Parcellistgård i Arndrup, Heiselvej 6: Gården var i årene 1928 til 1971 beboet af Johanne og Jes Peter Wind. I 1971 solgte de ejendommen og jorden til naboen, Andrea og Johannes Jepsen. I dag er ejendommen beboet af Sonja og Bernd Brinkmann. Luftfoto fra 1950-erne. Billedet er lånt af Edith Wind, Bedsted.

Næste gang vi hører om ejerforholdene i Arndrup er i året 1548. Landsbyen består da af 5 gårde: 4 kongelige gårde og 1 solviggård. De udgjorde vist nok til sammen 9 ottinger land. Solviggården var på 1 otting, mens de 4 kongelige gårde sikkert alle var lige store og hver på 2 ottinger. Besiddernes navne kendes også. De hed: Tammes Negelsen (Thomas Nielsen), Jep Jepsen, Gert Otzen og Kirstine Michaels. Hendes mand, der må have heddet Michael, var altså før 1548 afgang ved døden. Alle de nævnte noteres for hver at skulle betale 8 skilling i frøkenskat.

Kortskitse over landsbyen Arndrup omkring 1607: Sådan kunne man forestille sig Arndrups bebyggelse med de 6 gårde samlet langs med landsbygaden. De fem af gårdene er kongelige, mens den 6. var en Solviggård. De 5 kongelige gårde besiddes af Peter Jepsen (= Peter Arendrup), Niels Hansen, Niels Lugum, Hans Povelsen og Hans Nissen. Hvem der boede hvor, og hvad ejeren på Solviggården hed, vides ikke.

I 1607 var antallet af gårde blevet forøget til 6. De 4 kongelige gårde var blevet udskiftet med nye folk og efterkommere. Nu hed besidderne: Peter Jepsen, Niels Hansen, Niels Lugum, mens den fjerde gård var blevet delt i to halvgårde, hvis ejere nu hed Hans Povelsen og Hans Nissen.

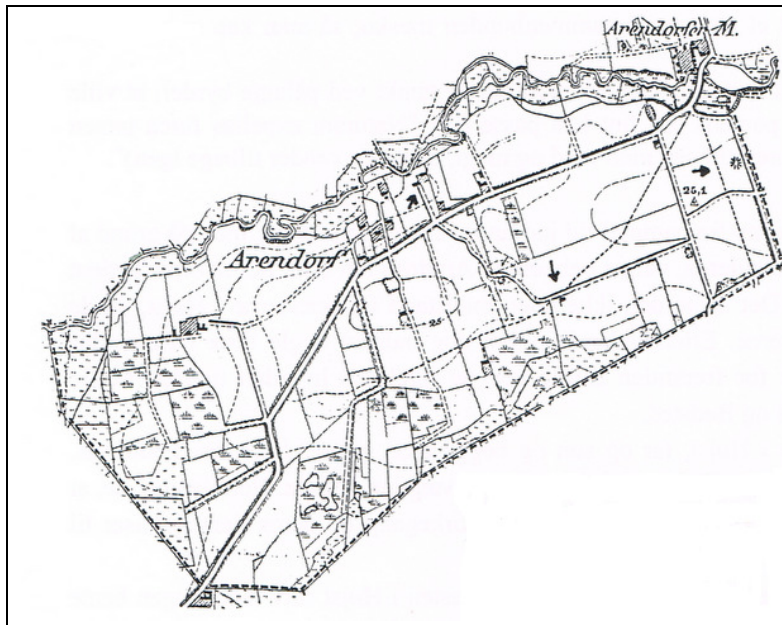
Niels Hansen kendes i øvrigt fra en retsprotokol fra Slogs herredsting. Heri fremgår det, at han har lyst en uægte søn, som han havde ”avlet” med Martins datter, i kuld og køn (dvs. drengen var fuldt ud blevet anerkendt som en ægte søn, og altså blevet gjort arveberettiget på lige fod med eventuelle ægte børn).

Den førnævnte Peter Jepsen kendes også i en anden forbindelse, i det han omtales i en sag fra 1607 om en studehandel (Se side 51). Han nævnes dog her under navnet, Peter Arendrup, der blev stamfar til den adelige slægt: Arendrup i Flensborg (Se side 245).

Desværre er det ikke muligt at finde en sammenhæng mellem ejerne i 1548 og i 1607, dertil er oplysningerne på den tid for sparsomme. De næste og mere detaljerede oplysninger om Arndrup er fra 1754 og skyldes sognepræsten, Carl Viborg i Bedsted. Han skriver:

”Ahrndorf er den ringeste by, der regnes til Bedsted sogn. Den bliver skilt fra Bedsted Mark ved den såkaldte Arndrup Å. Byen har 6 beboere, der har sand og land. De 5 beboere er kloster-underdanere og tingpligtige til Slogs herreds ting i Tønder amt, men amtmanden Løgumkloster skifter og deler.

Den 6. beboer er en solvig tjener. Disse solvigtjenere var i gamle dage livegne bønder til Solvigård, men er nu blevet frie tjenere, der står sammen, én for alle og alle for én, om den årlige skat, således, at den mest formuende betaler de ggl. afgifter for den mindst formuende, når denne ikke kan. Herredsfogeden i Slogs herred skifter og deler på gården. Ejeren af denne otting bor i Hejsel, og på bostedet i Arndrup, er byggegrunden beboet af en inderste i den ene halvdel, mens den anden halvdel er indrettet til lejefolk.

Kort over Arndrup omkring 1876: De fleste af gårdene er nu flyttet uden for landsbyen, hvor de blev opført centralt i forhold til deres jorde. Arndrup bestod da af 14 ejendomme. Arndrupgård er flyttet vestpå, mens andre gårde er blevet flyttet ud langs med Arndrupvej og Heiselvej. Også mod syd til Arndrup Hede er der nu opført et par gårde. Læg i øvrigt mærke til stjernesignaturen (ved pilen) syd for Arndrup Mølle. Signaturen skal forestille en bronzealderhøj. Nord for Evald Johansens gård, Arndrupvej 1, lå Jørgen Jørgensens (også kaldet Jørgen Brands) inderstehus, hvor han selv boede en overgang i begyndelsen af 1900-tallet. Ved den tredje pil lå tidligere Kikkenborgs ejendom (Se mere om denne side 1061).

Hvad land og eng angår, så har arndruerne sandet land, som kunne give godt rug af sig, hvis det ikke manglede gøde, thi arndruerne har kun ganske lidt eng, og har ej heller formue til at leje eng andre steder, som de ellers kunne have fornøden til deres agerlands frugtbarhed.

Arndruerne beklagede sig såvel som de andre klostertjenere for at være for højt beskattede i baron Gjørtsens tid, daværende fyrstelig amtmand over Apenrade og Lygum Closter amter. Denne baron gik over til fjenden, Karl den 12. af Sverige. Da Slesvig var under Sverige fulgte baronen den svenske konge som hans store favorit i krigen mod Danmark, men blev efter svenskekongens død i dec. 1718 fanget i Norge og derefter bragt til Stockholm, hvor han blev dekolleret (halshugget) og stejlet.

Denne ulykkelige herre bekendte mod slutningen af sit liv, overfor generalsuperintendent, Conradi, iblandt andre ting, at det lå ham som en byrde på sin samvittighed, at han havde forårsaget de apenradiske og closterske underdanere 6 rigsdaler i ekstra skat for hver plov, og således have begået en peccatum clamuns (mindre forsyndelse) efter det bekendte vers: "Clumitat in coelum vox hungvinis et Sodomorum, Vox oppressorum, merces detenta laborum" (Hungersnødens og Sodomias undertrykkende stemme i himmelen, er arbejdets slækkende betaling)."

Arndrup Å var en storslået og pragtfuld legeplads: Om sommeren, når det var rigtigt varmt, løb ungdommen ned til åen for at bade efter markarbejdet, når kirkeklokken havde ringet solen ned. Her samledes ofte mange af landsbyens børn ved åen, hvor der bl.a. blev fisket med glib, der var en firkantet træramme med net til fangst af ål. Der blev fanget mange slags fisk i Arnåen, såsom: skaller, gedder, ørreder, ålekvabber og ål. Når møllen i Arndrup malede korn, kunne der ikke fiskes, da det derved blev højvande i åen.

Man sejlede også i både, som de unge selv havde lavet af udbankede zinkplader. Der groede også altid mange skønne blomster i engene, ligesom der også var mange frøer og viber, og ofte spankulerede storken rundt i engene efter frøer. Foto: Carl Johannsen, Svendborg.

Denne ulykkelige baron var i sit amtmandskab en hader af bondestanden. Dette kan også sluttes af hans ordsprog: "En boelsmand bør komme frem med en hvid hest og en grå hest, med et sort bæst og et hvidt bæst samt med et par gamle sammenbunden træsko, så man kan se at han er bonde".

Denne salige Herre har med sit fast utålelige hovmod måske tænkt ved pålagte byrder, at ville undertrykke boelsmanden, så at poetens ord fint kan passe her: "Naturam expellas furca tamen usque recurrit. (Du kan drive naturen tilbage med vold og magt, men den vender tilbage igen)".

I kirkelig henseende hørte Arndrup fra gammel tid ind under Øster Højst sogn, men på grund af en kirkestrid i Øster Højst i middelalderen, valgte beboerne i Arndrup lidt efter lidt at blive betjent

af præsterne ved Bedsted kirke. Det skete dog ikke uden modstand fra præsterne i Højst, da de herved gik glip af tiendeindtægterne. Efterhånden blev der dog indgået nogle faste rammer for hvor meget beboerne i Arndrup for fremtiden skulle yde og ligeledes hvordan tienden skulle fordeles mellem præsterne i Højst og Bedsted.

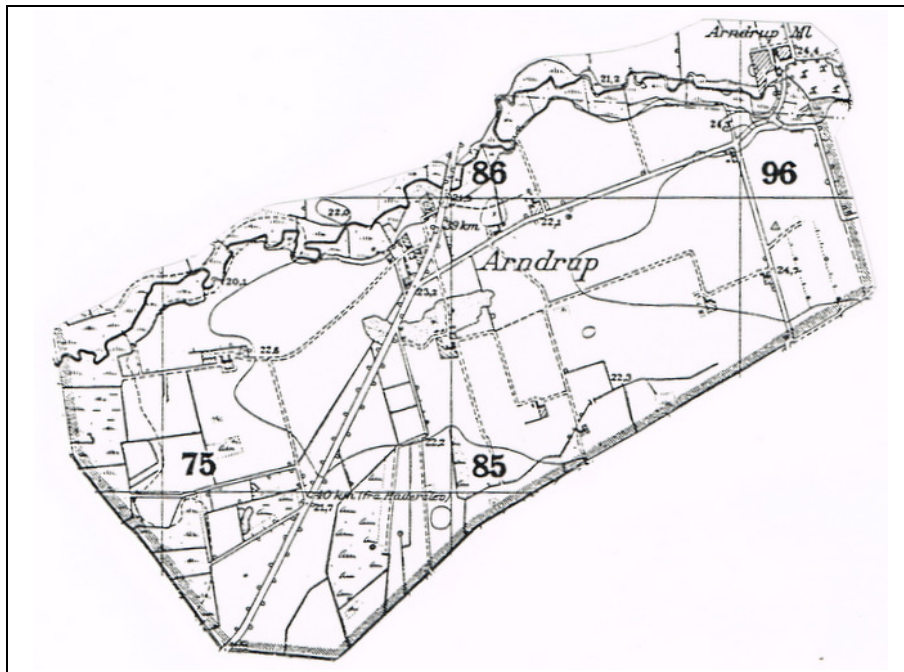
I 1670 andrager de to præster i Højst, far og søn og begge med navnet Johannes Prætorius, amtmanden i Tønder om en forhøjelse af tienden af forskellige vægtige grunde. Heri nævner de, at nogle af indvånerne i Arndrup og Hejsel har forlagt deres kirkegang og deres tiendeydelser til Bedsted kirke.

Ifølge et andet dekret fra samme år nævnes det også, at præsten i Højst selv lader rugen hente fra Arndrup søndagen før Mikkelsdag, samt at tiendeyderne af boghvede selv leverer den i Højst præstegård.

Ifølge registeret af 16. okt. 1673 skal arndrupperne levere i alt 3 tønner og 6 ½ skæpper. I et senere skrift, antagelig fra 1694, skriver præsten Johannes Prætorius 3., idet han omtaler sin oldefar i Bedsted, Jens Jepsen, der var herredsfoged i Sdr. Rangstrup herred, at han beklager, at arndrupperne har forflyttet deres kirkegang til Bedsted.

I en kontrakt fra 1725 mellem præsten Nicolaj Ewald og degnen Hans Asmussen Schmidt i Højst, beklager præsten sig over kirkens og sit embedes ringe indtægter. Også han angiver bl.a. som årsag at landsbyen Arndrup på 3 ½ bol har løsrevet sig fra Højst og er gået til Bedsted.

I 1736 hedder præsten i Højst Espen Petersen Hørup. Han anfører i en skrivelse til General Superintendenten, at han årligt modtager 75 tønner rent korn i form af rug i tiende. Fra gårdene i Arndrup modtager han 1 tønne ren boghvede. ”Og skulle der faktisk svares efter 3 ½ bol”. Desuden skal hver halv- eller helbolsmand køre ham 3 læs tørv fra Alslev eller Draved Mose, eller i stedet hente 1 læs høg fra Solvig, eller i stedet køre 1 læs rug til Tønder. - - Det skulle dog opfattes således, at de, der boede mest nordlig skulle udføre kørslerne fra Alslev Mose.

Arndrup omkring 1935: Den nye landevej fra Tønder gennem Arndrup er nu blevet bygget. Vejen sydfra, fra Korsbro og forbi Skovbovad, skar sig lige gennem Arndrup og medførte her en helt ny landsbystruktur. Vejen fortsatte herefter nordpå, over en nyopført bro ved Arndrup Stok og videre mod Bedsted.

Atter i en indberetning fra 1754 må præsten i Højst beklage landsbyen Arndrups 3 ½ bols løsrivelse og flytning til Bedsted sogn, ”- da doch verschiedene hieselbst befindliche Dinges-Winden gleich-fals dawieder Zeugen”. Disse tingsvidner er bevaret og viser hvordan, og efter hvilke bestemmelser, afgifterne skulle ydes, dog fortsat til kirken i Højst, men også til kirken i Bedsted.

Johansens og senere Abrahamsens gård i Arndrup, Arndrupvej 3: Gården var indtil 1907 i slægten Jepsens besiddelse. Derefter blev den overtaget af Markus Johansen. Hans søn, Christian Johansen, solgte i 1955 gården til Selma og Arthur Abrahamsen. I dag er gården nedlagt som landbrugsejendom og overtaget af ejerne på Arndrup Mølle. Jorden drives sammen med jorden fra Arndrup Mølle, mens selve bygningerne er forpagtet ud. Den skæve flagstang i haven skyldes den kraftige orkans hærgen i landsdelen den 3. dec. 1999. Billedet er taget fra vejen mod nord af H. Haugaard, februar 2000.

Nedenstående bestemmelser er hentet fra Carl Viborgs optegnelser fra 1754. Han kaldte disse bestemmelser for memorabilia, og disse var en revurdering af tiendereglerne fra 1500-tallet. Viborgs egen formulering om tiendebetalingen af Arndrup er her fastholdt. Han skriver:

1. Ahrndorferne betale deres årlige kornpenge til Højst kirke i Tønder amt, efter en vis fastsat sum af hver boelsted, da der foregives, at de i ældgamle tider har været kirkelemmer af Højst menighed, og haft deres stolestader i Højst kirke, men til Bedsteds kirke betale de ingen kornpenge eller korntiende, men alene årlig nogle få skillinge af Bedsteds kirkekøer, som i de ældre tider ere blevne lagte til deres gårde.
2. Ahrndorferne betale årlig deres korntiende til Højst præst med rug og boghvede, dog ere der tvende af de største boelmænd, der sender årlig til Bedsteds præst, hver 15. skæppe rug med closter-skæpper, og 1 ottingmand tre skæpper årlig med samme maask (mål); og samme tvende boelmænd sende ligefuld til Højst præst, ej alene boghvede, men og rug, endskøndt Højst præst ikke på nogen måde betjene ahrndorferne i deres saligheds sag.
3. Qvægtiende af ganske Arndorf by bliver årlig betalt til Bedsteds præst med et lam med ulden på, næst det bedste bonden ejer, og samme tiendelam går årlig omkring til skifte iblandt boelmændene. Dette tiendelam beholder Bedsteds præst alene.
4. Børsmør, børrost, børbrød og børæg, så og alle løbende accidenter for bryllupper, kirkegangskoner og lig at begrave, såvelsom de årlige højtidsoffer, falde altsammen alene til Bedsteds præst, der betjene ahrndorferne i alle påkommende tilfælde deres saligheds sag angående.

Sommersøndag ved broen i Arndrup: Der var tidligere et stort sammenhold og fællesskab blandt ungdommen i Arndrup. Ofte samledes man nogle bestemte steder for at lege. Yndede lege var fx "Spark dos", "Klabunius", "Stork om æ hjørn" eller "Anthonius". Et godt legested var også den lille plantage ved hovedvejen vest for Martin Møllers gård. Her havde der tidligere været grusgrav. På billedet ses det meste af byens ungdom, samlet her ved broen en sommersøndag for at blive fotograferet. Billedet er taget omkring 1950 og lånt af Ingrid Nielsen, født Jensen, Rødding Østermark.

5. Ahrndorferne bekende sig at være kirkelemmer alene af Bedsteds menighed, gør hoveri, som de andre Bedsteds sognemænd til Bedsteds kirke og præstegård, så og give til præstegårdens reparation ibidem deres andel; Men til Højst kirke gør de ingen hoveri, ikke heller til Højst præstegård.

6. At ahrndorferne ere kirkelemmer til Bedsteds menighed, bevises af et gammelt sognevidne, udstedt Ao. 1569, hvoraf copie følger, er skrevet lige efter originalen med gammel dansk skrivemåde, vide in fine exemplar notatum Lit. E.

7. Højst præst har i fordom tid og forhvervet sig et tingsvidne, tvært imod dette, og derover har der alle tider været trætte (stridigheder) imellem Højst og Bedsteds præster, om indkomsterne af Ahrndorf, så at denne by af den årsag anses, som et "Ponum Eridis" (forbuden frugt!) imellem Højst og Bedsteds præster.

8. Ahrndorf by ligger over 6 gange så langt fra Højst kirke mod kirkegangen til Bedsteds kirke at regne; Ja, om vinteren formedelst vejens vanskelighed og længde, vilde det falde plat umuligt, enten for Højst sognepræst at betjene og besøge de syge i Ahrndorf, eller for Ahrndorferne at komme til Højst kirke med børn, kirkekoner og lig, så at Ahrndorferne priser sig lykkelige deri, at de ere sognemænd til Bedsteds kirke, hvor de har en kort og magelig kirkevej, og kan blive betjent af Bedsteds præst, hvornær de det forlange, og deres hussyge og gamle besøgte af Bedsteds præst, end og om vintertiden.

9. Ahrndorferne har deres kørevej til mølle og Bedsteds kirke over Ahrndorfmark og mølledam og en kirkesti for de gående over præstens eng, kaldet Pil Maj, der går op til Ahrndorfernes stok.

I 1773 nævnes de 5 gårdmænd i Arndrup, der ifølge en fortegnelse af 3. november er afgiftspligtige til degneembedet i Højst sogn. Disse er: Christen Clausen, Johannes' enke, Hans Mathiesen, Claus Jessen og Celd Hanses.

I en fortegnelse fra 1834 ses at Arndrup da havde 13 beboere. De fordelte sig på følgende måde: 3 helgårde, 2 halvgårde, 3 kåd og 5 inderster. Af disse hørte 1 kåd og 1 inderste til Solvig (Se side

43). Blot tre år senere, i 1837 var antallet af beboere øget til 15. Arndrup bestod nu af 1 helgård, 6 halvgårde, 5 kåd og 1 inderste, der tilsammen udgjorde 4 plove. Tilhørsforholdene til Solvig var uændrede med 1 kåd og 1 inderste.

I årtierne omkring midten af 1800-tallet kom der for alvor gang i udflytningen i Arndrup. Udskiftningen var, som alle andre steder, sket i slutningen af 1700-tallet, men ingen af gårdene, med undtagelse af Arndrupgård, havde endnu på dette tidspunkt set nogen grund til at flytte deres gårde ud til deres marker. Det er også svært at afgøre, hvor de nye udflyttede gårde præcist lå i den oprindelige landsby. Kun omkring 4-5 ejendomme blev liggende tilbage i landsbyen.

Christian Johansen på sin cykel i Arndrup: Christian eller Kesse Johansen, som han gerne blev kaldt, blev født 29. juli 1904, søn af gårdmand i Arndrup, Markus Johansen og Maren Marie Frost. I 1950 overtog han gården efter sine forældre, men havde den dog kun i nogle få år, inden han i 1955 solgte den videre til Selma og Arthur Abrahamsen. Gunnar Jepsen, Fredericia, husker tydeligt fra sin barndom Kesse Johansen, der da boede på aftægt hos Arthur Abrahamsen.

Som ung havde Kesse Johansen en BSA motorcykel, men kørte senere rundt i en gammel folkevogn, der var bundet sammen med bindegarn. Kesse kunne også blive helt salig, når han kom og lavede småreparationer hos naboerne i Arndrup, og der blev serveret grisetæer eller flæsk.

Kesse Johansen huskes som en rar og hjælpsom mand. Når fx en ko skulle kælle eller man havde brug for en hjælpende hånd, var Kesse altid parat til at hjælpe. Den gang var der endnu ikke noget, der hed landbrugsvikarer. Christian Johansen levede alle sine dage ugift, og døde 25. juni 1978 i en alder af knap 74 år. Billedet er taget ca. 1950 af Thomas Johannsen, der da var nabo til Chr. Johansen.

I 1856 blev, ifølge Johan Jepsen, ejendommen Hejselvej 2 udflyttet (Se side 150). Arndrupgård ses allerede på et kort fra 1805 at være blevet flyttet ud til sine marker vestpå, mens fx gårdene, Arndrupvej 1 og Arndrupvej 3 blev udflyttet i henholdsvis 1860 og 1865. Gården Hejselvej 4 blev udflyttet i 1884.

Flere af jorderne i Arndrup blev opkøbt af gårdmænd uden for Arndrup. Fx anføres det i C.M. Petersens bog om Alslev og Busholm, at gården Skovbovad (Nr. 11) i 1779 lå ved sogneskellet til Bedsted. Den var en tvillingejendom til nr. 10 og udgjorde 3/16 plov. Her boede Nicolaj Christensen, der var gift med en datter af Niels Lorenzen i Frifelt. Nicolaj Christensen var således ejer af en halv gård på Arndrup Mark. Hans ejendom var udflyttet fra Alslev by, muligvis allerede i

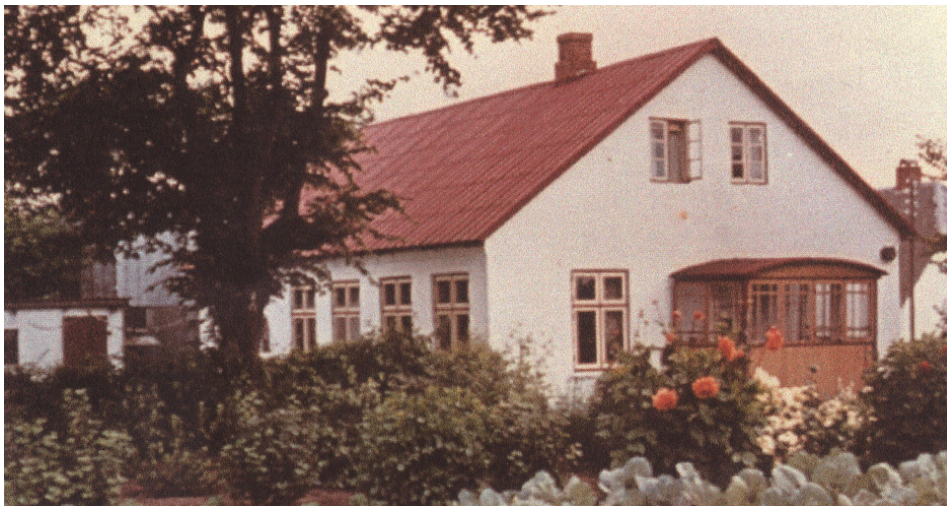
1769, og lagt sammen med den halve gård på Arndrup Mark. I 1971 tilføjes det, at Skovbovads jordtilliggende udgjorde 28 ha fra Alslev bylav samt 28 ha fra Arndrup bylav.

I 1860 blev der udgivet en tiendeliste over alle kirkens brugere i Bedsted sogn. Heri ses hvor meget der blev betalt i tiende fra Arndrup og hvor mange gårdmænd, der boede uden for Arndrup. Der blev da kun betalt tiende fra 5 ejendomme, hvoraf kun 2 af disse boede i selve Arndrup:

1. gårdmand Paul Jørgensen, Arndrupgård. Skal betale 1 tønne, 6 skæpper og 1 ½ fjerdingkar rug.
2. gårdmand Martin Hansen i Arndrup. Skal betale 7 skæpper og 1 fjerdingkar rug.
3. gårdmand Chr. Hansen i Alslev. Skal betale 7 skæpper og 1 fjerdingkar rug.
4. Jes Jørgensen i Hejsel. Skal betale 1 skæppe og 2 fjerdingkar rug.
5. Ewald Petersen i Hejsel. Skal betale 1 skæppe og 2 fjerdingkar rug.

I 1873 ses igen navnene på de 5 gårdmænd i Arndrup. Disse hedder nu: Hans Jepsen, Nis Jørgensen, Hans Frederik Hansen, Martin Hansen og Paul Jørgensen.

I den tyske tid fra 1864 udgjorde Arndrup en selvstændig kommune. Gårdmand Hans Jepsen var kommuneforstander indtil 1871, hvorefter gårdmand Martin Hansen tog over indtil 1897, hvor Arndrup da blev lagt sammen med Bedsted.

Huset, Korskrovej 11 i Arndrup: Her boede tidligere Chresten og Kathrine Schulz, indtil hun som enkekomne omkring 1955 flyttede til Bedsted, hvor hun boede på sine gamle dage. Herefter blev huset overtaget og benyttet som aftægts hus for Marie og Peter Johannsen til 1982. Verandaen, der ses for enden af gavlen, købte Peter Johannsen af Werner Thomsen, Bedsted, da denne flyttede ud på Bedsted Østermark. Billedet er fra ca. 1960 og er lånt af Carl Johannsen, Svendborg.

Arndrup ejerlav udgør ca. 300 hektar, hvilket svarer til ca. 9 % af det samlede sogneareal på 3317 hektar. Befolkningstallet har gennem de sidste par hundrede år været ret konstant i Arndrup. I 1769 havde byen 64 indbyggere. I 1803 boede der 65 indbyggere i Arndrup, mens der i 1895 blev registreret 69 indbyggere. I dag bor der kun omkring 50 indbyggere i Arndrup.

I øvrigt gjorde førnævnte Hans Jepsens søn, Christian Paulsen Jepsen, sig sine tanker om bebyggelsen og vejnettet i Arndrup. For ham mindede Arndrup om stjernebilledet Karlsvognen. Vejen ud til Arndrupgård udgjorde vognstangen. Af den grund skal han derfor have begyndt at kalde sin gård for "Stjertende". I byens modsatte ende blev ejendommene: Hejselvej 2 og Hejselvej

6 som agterlanterner på Karlsruvognen derfor også kaldt Store Horn og Lille Horn. Det var Jes Andersen, der begyndte at kalde gården for Arndrupgård i begyndelsen af 1950-erne.

Fra 1951 kendes en sidste fortegnelse over ejendomme. Heraf fremgår det, at landsbyen består af i alt 18 landbrug med et samlet jordtilliggende på i alt 290,44 ha jord. De 18 ejendommers ejere var:

Besidder 1951	artikel nr.	areal	
Katrine Boysen	47	12,56 ha	
Andreas Andersen Carstensen	1	07,04 ha	
Christen Hansen Christensen		41, 45, 46	14,72 ha
Anders Clausen Friis		7	38,24 ha
Anna M. Hansen født Kjærgaard		27	06,74 ha
Mathias Holm		37, 43, 46	02,68 ha, (+ 7,73 ha i Hejsel)
Nis Hansen Holm		15, 15	14,40 ha, (+ 3,97 ha i Hejsel)
Christian Emil Jensen		10, 39, 44	11,74 ha
Marius Jensen		23	09,68 ha
Johan Jepsen		12, 34	27,42 ha
Markus Mathias Johannsen		6	31,18 ha
Peter Nissen Johannsen		24, 30	26,25 ha
Hans Chr. Jørgensen		25	01,24 ha
Mathias Knudsen		20, 35	08,03 ha
Martin Chr. Møller		9	32,68 ha
Hans Peter Petersen		2, 38	29,81 ha
Anne Cathrine Schultz, født Knudsen		18, 19, 36	02,89 ha
Peter Wind		8, 61	<u>13,14 ha</u>
			290,44 ha

Peter Wind som mælkekusk: Peter Wind var mælkekusk i Arndrup i mange år. Om morgenen hentede han den nymalkede mælk for at bringe den til Bedsted Mejeri. Senere på formiddagen kom han tilbage med surmælk. Som mælkekusk havde Peter Wind et særligt tav på at løfte de tunge 25 liters mælkejunger. I baggrunden ses Peter Johannsens gård i Arndrup. Billedet er taget af Carl Johannsen, Svendborg.

Kilder og litteratur:

- Carl Viborg: "En historisk og geografisk beskrivelse over Bedsted og tilliggende sognebyer". Bedsted Præstearkiv: H 1. 1754. Landsarkivet i Aabenraa.
- Slogs Herreds Retsprotokol for 31. aug. 1608. Ang. en retssag, hvor Niels Hansen lyser en dreng i kuld og køn.
- C.M. Petersen: "Alslev og Busholm i Højst Sogn - Træk af en landsbys historie". 1984.
- "Danske Landmænd og deres indsats". Aabenraa og Sønderborg amter. 1943. Ang. Thomas Holm side 463 og Chresten Christensen side 462.

- Danske Gårde i Tekst og Billeder. Sønderjyllands amt. Bind 1B. Samlet og udgivet af forlaget: Danske Landbrug. Silkeborg 1990-91. Omfatter bl.a. alle gårde i Løgumkloster Kommune.

Oplysninger:

- Baron Gørtz var gottorpsk og svensk statsmand. Han boede overfor Gottorp Slot i Slesvig og blev i 1719 henrettet for forræderi mod Danmark.

Sagnet om æ skræddervandsted i Arndrup

Midt ude på Arndrup Mark var der tidligere en lavning, hvori der ofte stod vand. Vandhullet blev kaldt æ skræddervandsted, efter hvad der siges, at to skræddere engang her skal være røget i totterne på hinanden og til sidst dræbte hinanden med deres skræddernåle.

Kilde:

- Margrethe Hansen, Snerlevej i Bedsted: Oplysninger af dec. 1992. Flere andre har dog også hørt om dette sagn, men Margrethe Hansen mente nu ikke, at historien havde noget på sig i virkeligheden.

Oplysning:

- Vandhullet lå ved et lille vejsving (Se kortet side 1017) ved vejen fra Arndrup mod sydøst ind over Arndrup Hede og tæt ved et i dag nedbrudt hus, hvor Hans Kikkenborg i sin tid boede (Se mere om Hans Kikkenborg side 1061 samt i tillægget side 322).

Ejendommene i Arndrup

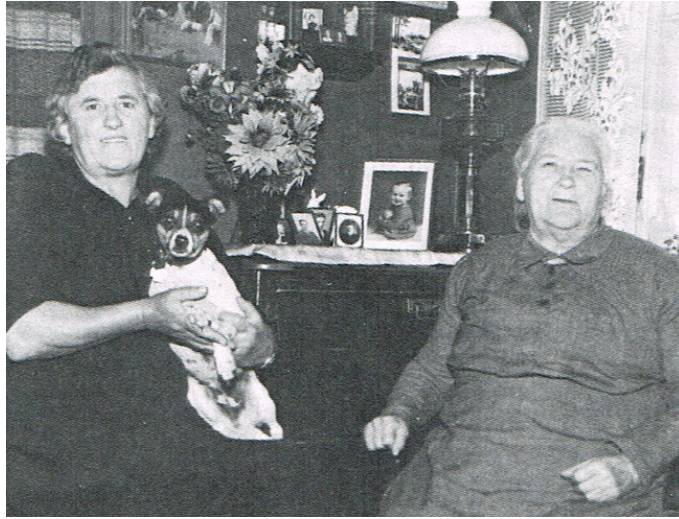
Siden udskiftningen fandt sted i Arndrup i slutningen af 1700-tallet, er de fleste af ejendommene efterhånden blevet udflyttet. Kun nogle ganske få ejendomme er blevet liggende tilbage i den oprindelige landsby. Der er også blevet handlet og mageskiftet en hel del med jorderne i Arndrup, så det af den grund kan være svært at følge ejerforholdene bagud. Ligeledes har også folk udenfor ejerlavet besiddet jord i Arndrup og omvendt. Også i forbindelse med den store vejregulering og brobygning over Arnåen ved Arndrup Stok i årene omkring 1929 blev der mageskiftet og foretaget ændringer.

Som tidligere nævnt var der i 1951 i alt 18 lodsejere, der ejede jord i Arndrup, hvoraf nogle boede udenfor selve Arndrup. Af disse 18 var der 12 leverandører til Bedsted Mejeri. Ved en lignende undersøgelse i 1968 var der nu kun 15 ejendomme i Arndrup. Af disse var de 10 landbrugsejendomme, mens der var 3 ejendomme uden jord, samt 2 parcelhuse (Se side 47).

I 1970-erne foretog man de seneste store jordomlægninger. Herved skete der igen visse ændringer, hvorved mange af gårdene blev nedlagt som landbrugsejendomme.

Ved årtusindskiftet er der stadig 15 ejendomme i Arndrup, og 16 ejendomme, hvis man medtager Arndrup Mølle. Af disse bliver i dag nu kun 2 drevet som selvstændige landbrug. De resterende 14 ejendomme ligger der stadig, men bliver nu kun benyttet til beboelse, da jordene enten er forpagtet ud eller solgt fra.

Nedenfor følger nu en nærmere gennemgang af samtlige ejendomme i Arndrup. Numrene er tilfældige og fremgår af et kortudsnit over Arndrup fra omkring 1975:

Anne Wind med sin hund på besøg hos sin mor, Meta Clemmensen i Arndrup:
 Anna Christine Wind var søster til Anton Wind i Bedsted. Hun blev født i Arndrup 26. juli 1900, og døde i Bedsted 8. apr. 1980. Hun var datter af parcellist i Arndrup, Paul Wind (1865-1938) og Meta Marie Clemmensen (1873-1960).

Anne Wind var ugift, men havde sønnen, Paul Valdemar Wind, født 26. marts 1934. Han boede i Bedsted, hvor han døde 3. apr. 1993. Billedet er lånt af Edith Wind, Bedsted.

1.

Arndrupgård (Bd. I, bl. 6; artikel 7; Arndrupgårdvej 3):

Gården har været kendt gennem mange århundreder, og er en af de få gårde, hvis ejerrække man har kunnet følge gennem alle årene. Gården blev udflyttet i begyndelsen af 1800-tallet og opført som en 3-længet gård midt ude i dens marker.

De seneste beboere er: Svend Søndergaard Hansen og derefter sønnen Mathias Hansen. Se mere om Arndrupgård side 1036.

2.

Husmandssted (Bd. I, bl. 41; artikel 54; Arndrupgårdvej 1):

Gården er opført i 1940 af Chresten Christensen (1912-1993), en søn af Jes Christensen (1878-1962) og Martha Blisse (1889-1976). Samme år den 16. nov. 1940 blev han gift i Øsby med Caroline Jensen (1911-), datter af Christian Jensen i Ladelund. De fik børnene Martha (1941-), Astrid (1943-) og Jes Peter (1948-).

I 1951 havde deres gård et jordtilliggende på 14,72 hektar. Gården drev de til 1973. Herefter blev gården nedlagt som landbrugsejendom. Jorden blev solgt til Svend Hansen, Arndrupgård, hvorefter Chresten og Caroline Christensen flyttede til Bedsted som pensionister. Bygningerne blev overtaget af Arne Andersen, der i nogle år benyttede stedet som sommerhus. Ejendommen var herefter beboet af Bjarne B. Christensen og derefter af Bent Jensen.

Siden 1990 har den været beboet af Rosa og Mogens Sørensen.

3.

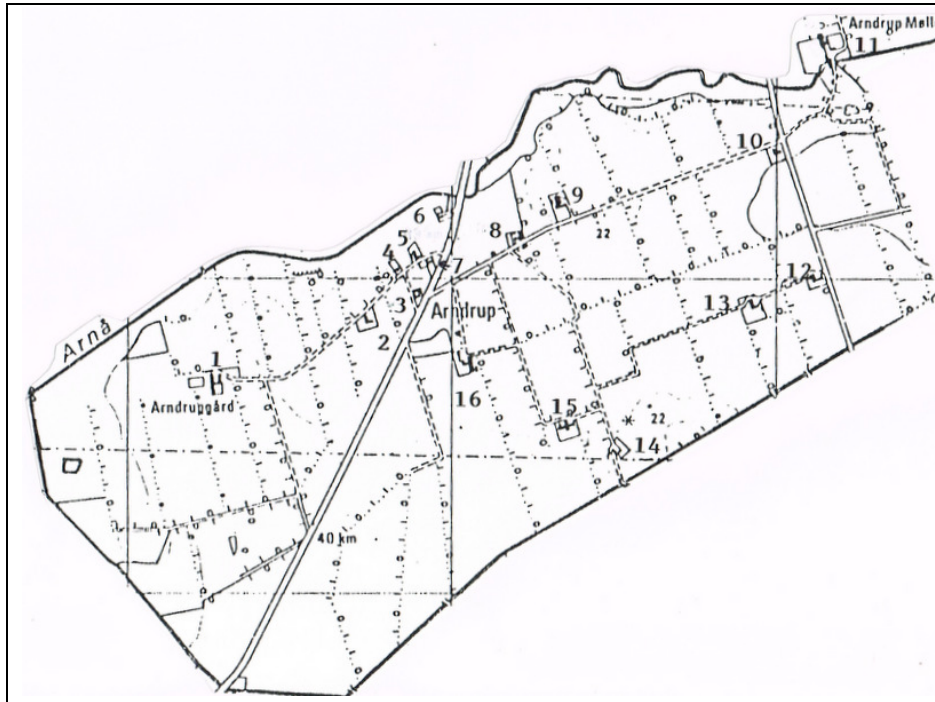
Parcellistgård (Bd. I, bl. 19; artikel 20; Korskrøvej 9):

I midten af 1800-tallet var gården beboet af Anne Christine Skov og Sønnik Peter Holm (1846-1927). Foruden parcellist nævnes han også at være pottemand. Omkring 1920 blev gården overtaget af sønnen Thomas Holm (1895-) og svigerdatteren Alma Reich, der var en smededatter fra

Hamborg. De fik 9 børn. I 1950-erne solgte de gården og flyttede til Hjordkær til en søn, hvor de boede på deres gamle dage.

I 1876 havde gården et jordtilliggende på 4,6 hektar, der i 1951 var forøget til 8,03 hektar. Senere blev stedet nedlagt som landbrugsejendom. Den har siden bl.a. været beboet Helene og Martin Møller, Julie og Mathias Knudsen, Bjarne Hansen og Tommy Petersen. Siden 1995 har ejendommen været beboet af Dorte og Henrik Johansen.

Muligvis var gården tidligere den omtalte solviggård. Læs mere herom side 1070.

Kortudsnit over Arndrup omkring 1975: Arnåen, der på det nærmeste løber i sydvestlig retning fra Arndrup Mølle, ses øverst i kortet. Åen danner skel til Bedsted og Mårbæk er nu tydeligvis blevet reguleret i forhold til det tidligere og bugtende forløb. Selve bebyggelsen i Arndrup består af 15 ejendomme spredt ud over hele ejerlavet. Lige uden for ejerlavet ligger Arndrup Mølle.

4.

Hus (artikel 42; Arndrupgårdvej 2):

Huset blev i 1907 opført som aftægts hus for Iver Chr. Petersen og hustru på Arndrupgård. Derefter var huset ejet og beboet af sønnen Paul Jørgensen Petersen. Senere af aftægtsfolkene, Marie og Jens Michelsen. Samtidigt med dem boede midlertidigt også Caroline og Chresten Christensen i huset indtil deres ejendom, Arndrupgårdvej 1 stod færdig til indflytning i 1940.

Huset ejes i dag af Ilse Hansen på Arndrupgård. Blandt de seneste bosiddende i huset er: Carsten Johansen, Ove Klitte, Chr. Lerche, Jens Erik Sørensen, Niels Pedersen og Anders Peter Møller.

Siden 1994 har huset været beboet af Egon V. Christensen.

5.

Parcellistgård (Bd. I, bl. 9; artikel 10; Arndrupgårdvej 4):

Ejendommen er beliggende inde i den oprindelige landsby og dens historie må derfor være gammel. I midten af 1800-tallet var gården beboet af Ingeborg og Jørgen Nissen Andresen (1822-1900). Derefter af sønnen Hans Peter Andresen (1865-1919) og hans hustru Ingeborg fra 1902 til 1919.

Hos dem boede ”æ doom”, der er et gammelt udtryk for en døvstum mand. I 1876 havde gården et jordtilliggende på 7,63 hektar.

Christian Emil Jensens gård, Arndrupgårdvej 4, omkring 1955: Marie og Christian Emil Jensen overtog ejendommen i 1932 og drev den til 1970. Herefter forpagtede de jorden ud. Omkring 1942 blev stuehuset udvidet mod øst med et par fag. I 1951 havde gården et jordtilliggende på 11,74 hektar. I 1976 blev ejendommen overtaget af barnebarnet, Børge Jørgensen, der er gift med Ester Bejer. Billedet af gården er set fra syd, og lånt af Ingrid Nielsen, født Jensen, Rødding Østermark.

Ejendommens næste besiddere var Chresten Schulz (1878-1932) og Anna Kathrine Knudsen (1880-1973). Chresten Schulz stammede fra Tinglev og nævnes som landmand og brevbærer i Arndrup. Parret boede først i Ravsted, og hver dag gik Chresten Schulz til fods til Tinglev efter post, som skulle uddeles i Ravsted. Derefter flyttede de til Genner, senere til Terp. Her boede de først i Nerballegårds aftægtshus, og siden hen også en tid i den første parcellistgård på Terp Nørremark, indtil de i 1918 flyttede til Arndrup.

De fik 9 børn: Thora (1904-); Caroline (1905-); Petra (1906-) blev gift med mekaniker i Bedsted, Asmus Hinrichsen; Thyra (1909-); Christian (1911-); Hansine (1912-); Hanna (1918-); Anne Cathrine (1920-); mens den yngste, Peter Knudsen Schulz (1922-) er bosat i Bedsted, på Valmuevej, og her gift med Martha.

I 1932 blev den noget forsømte ejendom overtaget af Marie og Christian Emil Jensen. Inden de kom til Arndrup havde de i årene fra 1929 til 1932 først drevet en gård på Havsted Mark. Gården, der i 1951 havde et jordtilliggende på 11,74 hektar, drev de til 1970, hvorefter jorden blev forpagtet ud og gården nedlagt som landbrugsejendom.

Den 1. juli 1976 blev ejendommen overtaget af Chr. Jensens barnebarn, Børge Jørgensen (1951-). Børge Jørgensen er chauffør og er en søn af Cathrine Jensen og Alfred Jørgensen i Bredevad. I 1980 blev Børge Jørgensen gift med Esther Bejer fra Vester Terp. De har børnene: Tina, Maja og Thomas.

Gårdmand i Arndrup fra 1932 - 1970, Christian Jensen og hustruen Marie med deres 7 børn: Christian Emil Jensen blev født i Ginnerup i nærheden af Randers 28. aug. 1897, søn af Anders Jensen (1858-1931) og Emma Johansen (1864-1935).

Den 29. juli 1924 blev Christian Jensen gift i Ravsted med Marie Petersen, født i Knivsig 18. okt. 1902, datter af Jes Peter Petersen (1870-1948) og Cathrine Petersen (1864-1946). Christian Jensen døde 5. nov. 1976 i en alder af 79 år, mens hustruen døde 71 år gammel 4. juli 1973.

I deres ægteskab fødtes 7 børn: **Jes** (1925-1993) blev gårdmand i Årslev ved Randers og var gift med Christine Nielsen; **Emma** (1927-) blev gift med smed i Rurup fra 1948-1981, Marius Jørgensen; **Cathrine** (1928-) blev gift med Alfred Jørgensen i Bredevad; **Anders** (1930-1998) blev gårdmand på Lauenborg ved Øster Lindet og var gift med Anne Lene Christensen; **Ellen** (1933-) blev gift med Johan Schrøder i Knivsig, men er nu bosat i Hjerting ved Rødding; **Karen** (1936-) blev gift med gårdmand i Gravlund, Johan Schrøder. Den yngste er **Ingrid** (1938-). Hun bor på Rødding Østermark og er her gift med gårdmand Richardt Nielsen. Billedet er lånt af Ingrid Nielsen, født Jensen, Rødding Østermark, september 2000.

6.

Hus (Bd. I, bl. 16; artikel 13; Korskrøvej 15):

Huset, der ligger tæt ved åen, var i slutningen af 1800-tallet beboet af Andreas Nissen og senere af Jørgen Jørgensen. Derefter af garver og arbejder i Arndrup, Johan Laudon (1852-1935), der stammede fra Pløn og var gift med Helene Marie Erichsen (1866-1926). Parret flyttede senere fra Arndrup til Tinglev Mark.

Blandt de seneste beboere af huset kan nævnes: Martha og Niels Nielsen fra omkring 1932 til 1938. Siden hen har huset bl.a. været beboet af Christian Ohlsen, Ancker Jørgensen, Jacob B. Knudsen og Thorkild Brodersen. Siden 1997 har det været beboet af Lene og Keld Hansen.

7.

Hus (Bd. I, bl. 17?, 18; artikel 19; Korskrøvej 11):

Ejendommen var i slutningen af 1800-tallet beboet af Christian H. Laursen og Lorenz Rehder. Fra begyndelsen af 1900-tallet var huset beboet af bl.a. Amalie Christensen, Jep Toft og Peter Wind. Derefter af Sine Knudsen, der i Johannes Tonnesens noveller blev kaldt for "Sine Skipper". Sine Knudsen var mor og nabo til Anne Kathrine, der var gift med Chresten Schulz. Efter Chresten Schulz' død i 1932 boede enken, Anne Kathrine Schulz her indtil 1955.

Herefter har ejendommen været beboet af flere forskellige, såsom aftægtsfolkene Marie og Peter Johannsen fra 1955. Fra 1982 af Flemming Paulsen, Laila Larsen og Torben Christensen. Siden 1999 har huset atter været beboet af Birthe og Flemming Paulsen.

Parcellist i Arndrup fra 1906 - 1931, Jens Peter Holm og hustru Anne Dorthea Knudsen:
Jens Peter Holm blev født 6. juli 1867, søn af kolonist ved Tønder, Martinus Rasmussen Holm (1821-1874) og Johanne Petersen (1826-1902). Jens Peter Holm blev gift i Bedsted 28. nov. 1895 med Anna Dorthea Knudsen, født 10. sept. 1869, datter af parcellist i Arndrup, Hans Knudsen (1832-1906) og Kirsten Marie Knudsen (1837-1906).

Jens Peter Holm var parcellist, tækkemand, husslagter samt "klog mand" i Arndrup. Den 29. okt. 1938 blev han 71 år gammel dræbt ved en færdselsulykke (Se side 583). Hustruen døde nogle måneder senere den 17. jan. 1939.

Børn: Hans (1896-) faldt 5. okt. 1917 i Første Verdenskrig; Johanne (1898-); Kjestine Marie (1899-) døde ugift ca. 1978; Mathias (1900-) døde samme år; Mathias (1901-) blev landmand i Arndrup og blev 2. dec. 1927 gift med Thora Petrine Johansen (1907-); Nis (1903-) overtog gården efter forældrene; Christian (1905-) døde i 1906 og Dora (1907-) blev gift med landmand i Lendemærk, Christian Johansen. Billedet er lånt af Helga Kyllingsbæk, født Holm, juli 2000.

8.

Gård (Bd. I, bl. 22; artikel 24 og 30; Arndrupvej 1):

Gården er udflyttet og opført på stedet omkring 1864. I begyndelsen af 1900-tallet boede der to familier på stedet, en i hver sin ende af ejendommen: Disse var Hans Andersen (1839-) og skomager Johan Jensen (1853-1931). Læs mere om disse personer, henholdsvis på side 1062 og side 988.

I 1920 ejedes gården af Paul Jørgensen Petersen i Hellevad. I 1920 solgte han gården med 11 hektar jord til Marie og Peter Nissen Johannsen. Nogle år senere opførte Peter Johannsen en lade ved gården, og i 1952 lod han kvægstalden ombygge. Gårdens jordtilliggende var i mellemtiden blevet øget til 26,25 hektar. Peter Johannsen var også en af de første i Arndrup, der fik traktor; en rød Lanz Bulldog med jernhjul.

I 1955 blev gården videreført af næste generation ved sønnen Evald Johannsen (1931-). Samme år 12. nov. 1955 blev han gift med Ally Sørensen (1934-) fra Åbyhøj ved Århus, en datter af maskintekniker Søren Sørensen og Agnes Jensen. De fik 4 børn: John, Erling, Gurli og Inga.

I 1956 lod Ally og Ewald Johannsen opføre en tilbygning til gården og i 1970 opførtes en ny svinestald. I 1990 havde gården et jordareal på 39 hektar. De solgte i 1998 gården, der samtidig blev nedlagt som landbrugsejendom. Herefter flyttede Ewald Johannsen til Rødekre.

Siden 1998 har ejendommen været beboet af Ulla og Søren Pedersen.

9.

Gård (Bd. I, bl. 5; artikel 6; Arndrupvej 3):

Gården blev udflyttet fra landsbyen og opført omkring 1865. Den var da i Jepsen slægtens besiddelse. Christian Paulsen Jepsen (1862-1936) og Christine Cathrine Møller (1866-1932) havde gården til 1907. Den havde da et jordtilliggende på 31,18 hektar. De afhændede nu gården for i stedet at overtage Arndrupgård.

I stedet blev ejendommen, Arndrupvej 3 overtaget af Marcus Johansen fra Løjt. Han blev ca. 1904 gift med Maren Marie Frost fra Aabenraa. De fik 3 børn: Christian (1904-1978), Anne Margrethe (1909-) og Marie Helene (1913-). Omkring 1950 flyttede de tilbage til Aabenraa egnen, hvor de boede som aftægtsfolk. Samtidig overlod de gården til sønnen, Christian Johansen. Han var ungkarl og drev kun gården i nogle få år, til 1955, hvorefter han solgte den til Arthur Abrahamsen (1933-) og Selma Hinrichsen (1932-1979). Samme år den 12. nov. 1955 blev de gift. De fik 2 børn: Toni (1958-) og Linda (1965-), der begge i dag er bosat i Bedsted.

Kesse Johansen blev dog fortsat boende på gården til leje. I 1968 solgte Selma og Arthur Abrahamsen gården, hvorefter de flyttede til Svejlund. I 1985 flyttede Arthur som enkemand til Bevtøft, hvor han var kreaturhandler. I 1988 flyttede han videre til Aabenraa, hvor han i nogle år arbejdede på en plastfabrik. I dag er han pensioneret.

Herefter blev gården nedlagt som selvstændigt landbrug og overtaget af Emmertsens på Arndrup Mølle, hvis bestyrer drev jorden, mens bygningerne blev lejet ud. Blandt nogle af de efterfølgende lejere kan nævnes Erik Madsen, Frede Hemme, Egon Gerlufsen og Emil Svenson.

Siden 1990 har ejendommen været beboet af Anne Loise Nielsen.

Anne Marie og Nis Holms gård, Arndrupvej 4, omkring 1949: Anne Marie og Nis Holm havde gården fra 1932 til 1969. Omkring 1950-51 blev stråtaget på stuehuset erstattet af eternittag, og der blev tilbygget nogle ekstra fag mod syd til den oprindelige staldlænge. I 1953 fik familien telefon, men fik først elektricitet ved juletid 1954. En delegation bestående af Lene Møller og Anne Marie Holm tog til MSE i Agerskov for at fremskynde elektrificeringen. - Selv det elektriske hegn blev før den tid drevet af en akkumulator. Den skulle med mellemrum oplades i Bedsted. Den blev så anbragt bag på cyklen, men det kunne let give huller i tøjet, hvis man ved et uheld fik syre fra akkumulatoren på sig.

I 1969 blev Hans Holm gift med Gunder Pedersen og samtidig overtog de gården efter hans forældre. Stuehuset blev ombygget og der blev købt mere jord ind til gården. Efter Hans Holms død i 1985 blev gården solgt, hvorefter Gunder Holm og hendes 3 børn flyttede til Løgumkloster. Den 10. feb. 1996 brændte gården for den nuværende ejer, Peter Jørgensen. Efter branden blev alt jævnet med jorden og gården nyopført. Intet var herefter mere tilbage af Holm'ernes tidligere gård. Billedet er fra omkring 1949 og lånt af Helga Kyllingsbæk, født Holm, juli 2000.

10.**Parcellistgård** (Bd. I, bl. 21; artikel 23; Hejselvej 2):

Gården blev opført omkring midten af 1800-tallet. Dens første besidder var Peter Chr. Fredensborg (1817-1895), der nævnes som både inderste og slagter på Arndrup Mark. Gårdens jordtilliggende var i 1876 på 7,9 hektar. Han var søn af husinderste i Bedsted, Nicolaj Chr. Fredensborg og Sidsel Marie Pedersdatter.

Peter Chr. Fredensborg var gift to gange. Først med Mette Johanne Sørensen (c1814-1846) og anden gang med Ellen Marie Sørensen (1824-1904) og fik med sine to hustruer, der var søstre i alt 12 børn.

Datteren Anne Christine (1856-) blev den 6. maj 1881 gift med Andreas Jensen (1856-1938) fra Løjt Kirkeby. De blev gårdens næste besiddere og fik i alt 8 børn: Peter Christian (1882-); Marius (1883-); Ellen Marie (1885-); Herle Margrethe (1887-); Bernhard (1890-); Carl Leonhardt (1893-); Hans (1895-) og Otto (1898-). Andreas Jensen nævnes både som parcellist og tækkemand.

Husmand i Arndrup fra 1928 - 1971, Jes Peter Wind og hustruen Johanne med deres 7 døtre: Jes Peter Wind blev født i Arndrup 2. maj 1902, søn af parcellist Paul Chr. Severin Wind (1865-1938) og Meta Marie Clemmensen (1873-1960).

Den 6. juni 1928 blev han gift i Bylderup med Johanne Hansine Lorenzen, født i Bylderup 4. apr. 1904. Jes Peter Wind døde 9. maj 1974 i en alder af 72 år. Hans hustru døde 31. marts 1986.

I ægteskabet fødtes 7 døtre: **Meta** (1929-) bor i Aabenraa og var gift med snedker Eli Tagesen (1934-), der senere døde ved en bilulykke; **Mary** (1931-) blev gift med gårdmand Peter Hansen (1920-1986) i Gren ved Klovtoft. Hun bor nu i Rødekro; **Anni** (1933-2000) var gift med gårdmand i Hydevad, Christian Hansen (1924-), der nu bor i Rødekro; **Senta** (1934-) er gift med gårdmand Christian Lund (1923-) i Svejlund. Deres søn har nu overtaget gården, og selv bor de nu i Hellevad; **Birgit** (1936-) blev gift med gårdmand i Havsted Johan Lorenzen (1927-). Også de er bor nu i Hellevad; **Astrid** (1937-) er gift med gårdmand Markus Højland (1929-). De har drevet gårde i Jørgensby ved Rangstrup, Alslev og i Knivsig, men bor nu i Hjordkær. **Christa** (1939-) bor i Kruså, hvor hun er gift med mekaniker Svend Moshage (1942-). Billedet er fra ca. 1950, lånt af Edith Wind 1996, mens oplysninger om personerne skyldes Mary Hansen, Egeparken 32 i Rødekro.

Efter dem blev gården i 1913 overtaget af sønnen Marius Jensen (1883-1970). Foruden tækkemand var han også samtidig byens smed. Han var gift to gange. Først 21. sept. 1906 med Andersine Børsting Andersen (1882-) fra Sevel, og efter hendes død i 1913 anden gang 16. juni 1915 med

Meta Kirstine Blom, der stammede fra Burkal sogn. I 1951 havde gården et tilliggende på 9,68 hektar.

Siden 1970 er ejendommen ikke længere et landbrug. Bygningerne har siden været beboet af flere forskellige lejere, heriblandt: Hans E. Hansen, Lorenz P. Petersen, Knud Jepsen, Per Mickelborg og Peter Heima. Siden 1997 har ejendommen været beboet af Elin og Bjarne Johannsen.

11.

Arndrup Mølle (Bd. I, bl. 12; Hejselvej 1):

Møllens historie går med sikkerhed tilbage til 1200-tallet. I dag er også møllen nedlagt som landbrug. Den ejes af tandlæge Mikkel Emmertsen, København. Driften var inden nedlæggelsen baseret på svineproduktion, og blev passet ved bestyrere. De sidste var: Ewald Mogensen, Benny Jensen og Gert Petersen. Møllens 183 ha jord er i dag forpagtet ud til Udo Hansen, Hyndingdam og Albert Friis, Bedsted Mark, mens svinestalden er udlejet til en gårdmand i Ballum.

Om møllen, dens ejere og historie kan der læses mere side 219-30, samt i dette nummer side 1066.

12.

Parcellistgård (Bd. I, bl. 7; artikel 8; Hejselvej 6):

Gården, hvis ejerrække kan følges langt tilbage, blev udflyttet fra landsbyen omkring 1869. Hvor i Arndrup den oprindelig gård lå vides ikke, men udflyttergården havde da havde et tilliggende på 5,84 hektar.

Den første beboer på det nye sted var Andreas Ludvig Jensen (1852-). Han stammede fra Læk og havde gården til 1885. Han var søn af Jens Thomas Jensen (1820-1877) og Anne Marie Neve. Andreas Jensen nævnes udover parcellist også at være brevbærer og postbud. I 1885 udvandrede han med kone og børn til Amerika, hvorefter gården blev overtaget af hans yngre bror, Jens Chr. Jensen. Muligvis er også han rejst til Amerika, da han forsvinder ud af sognet omkring 1893.

Fra 1893 til 1898 var gården i Martin Clemmensens (1830-1901) besiddelse. Han var søn af inderste i Mårbæk Urban Clemmensen (1807-) og Marianne Mortensen. Den 5. maj 1854 blev Martin Clemmensen gift med Anna Christine Iversen Møller (1827-1899), der stammede fra Bylderup. Martin Clemmensen havde førhen i en årrække boet i Gravlund, hvor han var murer og snedker. Senere boede de i Terp Nørremark, hvor han virkede som parcellist og snedker. De fik 8 børn, hvoraf de fleste døde som små. I 1898 overlod de gården til deres yngste datter, Meta Marie (1873-1960) og svigersønnen, Paul Chr. Severin Wind (1865-1938). De fik 5 børn: Jes (1898-); Anne Christine (1900-); Jes Peter (1902-); Martin og Anton (1912-) var tvillinger. Anton blev gartner i Bedsted og gift med Edith Hansen fra Klovtoft.

Paul Wind stammede fra Rangstrup, og var søn af Jesper Severin Wind og Anne Christine Petersen. De havde gården til 1928, hvor den da blev overtaget af sønnen Jes Peter Wind (1902-), der samme år blev gift med Johanne Lorenzen. I 1951 havde gården et jordtilliggende på 13,14 hektar.

I 1971 solgte Johanne og Jes Peter Wind ejendommen til naboen Johannes Jepsen. Han beholdt jorden og videresolgte bygningerne til Sonja og Bernd Brinkmann i Hejsel. Familien Wind flyttede herefter til Hellevad, hvor de tilbragte deres sidste år.

I årene 1971-78 boede chauffør Keld Nielsen på ejendommen, hvorefter Sonja og Bernd Brinkmann selv flyttede ind på ejendommen. Bernd Brinkmann (1942-) stammer fra Bredstedt og er søn af

Pauline og Johannes Brinkmann. Han blev i 1965 gift med Sonja Tryk, en datter af Anke og Hans Chr. Tryk (1920-1972) i Bedsted. De har 5 børn: Laila, Allan, Marit, Brian og Tanja.

Nogen vil mene, at Brinkmanns ejendom egentlig hedder "Lille Horn" og Jes Møllers gård "Store Horn", og altså ikke hvad jeg tidligere har skrevet. (Se side 460-62).

Husmand i Arndrup fra 1898 - 1928, Paul Chr. Wind og hustru, Meta Marie Clemmensen: Paul Christian Severin Wind blev født 5. aug. 1865, død 24. sept. 1938, søn af husejer i Rangstrup, Jesper Severin Wind og Anne Christine Petersen. Omkring 1897 blev han gift med Meta Marie Clemmensen, født 25. jan. 1873, død 17. feb. 1960, datter af snedker i Bedsted, senere i Arndrup, Martin Clemmensen (1830-1901) og Anna Marie Møller (1827-1899). Billedet er taget af fotograf J. Jensen i Gram ca. 1930 og er lånt af Edith Wind, Bedsted 1996.

13.

Gård (Bd. I, bl. 11; artikel 12; Hejselvej 4):

Gården lå oprindeligt inde i Arndrup og blev i 1884 udflyttet til sit nuværende sted. Blandt de seneste besiddere kan nævnes Johannes Jepsen og Jørgen Jacobsen. Siden 1998 har ejendommen været lejet af Annemette og Preben Wilhelmsen. Læs mere om denne gård side 1052.

14.

Parcellistgård (artikel 37; Arndrupvej 6):

Gården blev kaldt "Snedborg" på grund af dens skrå placering på grunden. Den blev opført på Arndrup Hede som en mindre parcellistgård i 1927-28. Dens første besidder var Mathias Rasmussen Holm (1901-1988), der var søn af parcellist og naboen, Jens Peter Holm og Anna Dorthea Knudsen. Mathias Holm blev 2. dec. 1927 gift med Thora Petrine Johansen (1907-), en datter af landmand i Lendemark, Peter Johansen og Christine Marie Hansen. Gårdens jordtilliggende kom dels fra Alfred Gads gård i Hejsel (7,73 ha) og dels fra noget frastykket jord (2,68 ha) fra forældrenes gård.

I 1983 stoppede Thora og Mathias Holm med landbruget, hvorefter de flyttede til Løgumkloster som pensionister. Af deres 3 børn bosatte Jens Peter (1928-) sig i Alslev, Christine (1938-) blev gift med gårdmand i Mårbæk, Valdemar Jørgensen, mens Ruth (1945-) blev gift 27. apr. 1965 med gårdmand Hans Heisel i Løgumkloster.

I 1983 blev ejendommen nedlagt som et selvstændigt landbrug og jorden blev købt tilbage af nabogården, der nu var ejet af brorsønnen Hans Holm.

Ejendommen var herefter beboet af bl.a. Børge Eskildsen, Kurt Eskildsen og Preben Wilhelmsen.

Siden 1996 har stedet været beboet af Margit og Henry Bergendorff.

15.

Parcellistgård (Bd. I, bl. 14; artikel 15; Arndrupvej 4):

Gården blev udflyttet fra landsbyen omkring midten af 1800-tallet. Den første besidder på gården var Hans Chr. Knudsen (1832-1906), der stammede fra Alslev. Han blev i 1869 gift med Kirsten Marie Nisdatter, der var datter af Maren og Nis Jacobsen i Overby, Døstrup sogn. Gården havde da et landbrugsareal på 10,05 hektar.

I 1895 blev gården herefter overtaget af datteren Anna Dorthea og svigersønnen Jens Peter Holm, der var søn af kolonist ved Tønder, Martinus Rasmussen Holm og Johanne Petersen. Samtidig med overtagelsen blev de gift og gården renoveret. De fik i alt 8 børn. Deres ældste søn Hans faldt i Første Verdenskrig; Mathias opførte en mindre ejendom ved siden af (Se nr. 14), mens Nis Hansen Holm (1903-69) i 1931 overtog gården efter forældrene.

Gårdmand i Arndrup fra 1932 - 1969, Nis Holm og hustruen Anna Marie med deres 4 børn: Nis Hansen Holm blev født i Arndrup 1. jan. 1903, død 21. jan. 1969, søn af parcellist, husslagter m.m., i Arndrup, Jens Peter Holm (1867-1939) og Anna D. Knudsen (1869-1939). Den 2. dec. 1932 blev Nis Holm gift med Anna Marie Nissen, født i Gravlund 1. sept. 1911, død 16. marts 1990, datter af landmand i Gravlund, Peter Nissen (1885-1971) og Pauline Kuratkowski (1887-1971). I ægteskabet fødtes 4 børn: **Anni** (1937-) blev gift med postbud i Øster Højst, Harald Eskildsen; **Helga** (1941-) er farmaceut i Viborg og her gift med agronom Arne Kyllingsbæk; **Hans** (1944-1985) blev i 1969 gift med Gunder Petersen og overtog samtidig gården efter forældrene; **Niels** (1950-) er bosat i Toftlund og er her gift med Frieda Kragh. Billedet er taget af Tonhalle Foto i Tønder i forbindelse med deres sølvbryllup 2. dec. 1957 og lånt af Helga Kyllingsbæk, født Holm, Viborg.

Nis Holm blev i 1932 gift med Anne Marie Nissen fra Gravlund, en datter af landmand Peter Nissen og Pauline Kuratkowski. I 1951 havde gården et landbrugsareal på 14,40 hektar.

Efter dem blev gården i 1969 overtaget af sønnen, Hans Peter Nissen Holm (1944-1985). Han blev samme år 12. juli 1969 gift i Agerskov med Gunder Helene Pedersen (1948-). De opførte straks efter overtagelsen en ny kostald. Den gamle svinestald blev samtidig ombygget til kvægstald. I 1972 byggede de en lade, og i 1974 lod de et maskinhus opføre.

Kort tid efter Hans Holms død i 1985 solgte Gunder Holm gården til Birthe og Peter Jørgensen, mens hun selv og sine tre børn: Per, Charlotte og Kim flyttede til Løgumkloster.

Peter Jørgensen (1956-) er søn af Meta og Jens Christian Jørgensen. Han blev i 1986 gift med Birthe Sørensen (1961-), en datter af Ane og Peter Sørensen. De har 2 børn: Thomas og Helene. I 1996 nedbrændte gården, hvis ejendomsskyld i 1990 blev vurderet til 1.300.000 kr.

Til gården hører der i dag et landbrugsareal på 50 hektar. Desuden har Peter Jørgensen forpagtet en hel del jord. Gården drives med en kvægproduktion på 37 køer, 43 ungdyr og 20 slagtekalve af racen SDM, samt en planteproduktion bestående af korn, raps og ærter. Til gården er der i dag udendørs køresilo og gylletank. Af maskinelt er der flere traktorer, markvandingsanlæg, korntørreri med varm luft, samt halvpark i mejetærsker.

16.

Gård (Bd. I, bl. 8; artikel 9; Arndrupvej 2):

Gården blev omkring midten af 1800-tallet udflyttet af landsbyen. Gårdens ejerrække kan følges helt tilbage til 1600-tallet. I slutningen af 1800-tallet var den beboet af Rasmus Nielsen Ravit og Martin Hansen, hvis enke i 1910 solgte den til Marie og Jens Michelsen.

Den 1. apr. 1939 blev gården overtaget af Helene og Martin Møller fra Knivsig. Derefter af sønnen Jes Møller og hustruen Anne Møller. Læs mere om deres gård side 1045-51.

Fra 1994 til 1999 har bygningerne været lejet af Birthe og Flemming Paulsen, og siden aug. 1999 af to brødre.

Kilder og litteratur:

- Bedsted Kirkebog. Oplysninger om forskellige personers fødsel og død.
- Danske Gårde i Tekst og Billeder. 1990. Ang. Ewald Johannsens gård side 89, Peter Jørgensens gård side 90 og Arndrup Mølle side 124.

Oplysninger:

- Parcelistgård: En mindre gård, udstykket og opført i 1800-tallet, svarende til et husmandssted opført i 1900-tallet.

Arndrupgård

Gården er meget gammel i Arndrup. Sandsynligvis er der endda tale om den samme gård, der i den tidligste middelalder blev benævnt Vestergård, og som var beboet af den halvadelige slægt: Assersen. Også i dag er Arndrupgård byens vestligste gård og bebos af Ilse og Mathias Hansen. I begyndelsen af 1900-tallet begyndte Christian Paulsen Jepsen at kalde gården for "Stjertende", i det han drog en sammenligning mellem stjernebilledet Karlsvognen og Arndrups vejnet med bebyggelse. Vejen ud til Arndrupgård udgjorde stjerten i Karlsvognen; derfor kaldte han gården Stjertende.

Gårdens ejere kan følges tilbage til 1700-tallet. Gården var oprindelig en såkaldt helgård, dvs. en gård på to ottinger, der indtil omkring år 1800 lå inde i landsbyen, men som herefter blev flyttet ud i midten af dens marker.

Den første besidder, der kendes på Arndrupgård er Jes Callesen. Han havde gården fra 1735-46 og var gift 2 gange. Første gang 1735 med gårdens tjenestepige, Margrethe og anden gang 1738 med Maren Clausdatter (1701-1773), datter af Claus Nielsen i Ringive sogn mellem Give og

Billund. Efter Jes Callesens død blev Maren gift anden gang 10. maj 1747 med Christen Hansen, der var gårdmand fra 1747-1752 og tredje gang 23. juni 1753 med Claus Andresen. Christen Hansen var fra Alslev, mens Claus Andresen var fra Lerte i Oksenvad sogn.

Af Jes Callesens 3 børn blev Claus Jessen gårdens næste ejer, ifølge ejerskiftekontrakt af 1. dec. 1763. De to andre børn var Calle, der døde 3 år gammel og Margrethe blev i 1765 gift med Christian Christiansen i Ulstrup.

Familien Petersen på Arndrupgård omkring 1905: Hele familien er her samlet til fotografering foran hoveddøren til gårdens aftægtshus, Arndrupgårdvej 4. Siddende midt i billedet ses aftægtsfolkene på Arndrupgård, nu bosat i aftægtshuset, Iver Chr. Petersen (1830-1906) og hustruen Marie Elisabeth Jørgensen. De er omgivet af deres 5 børn, 2 svigerbørn og 2 børnebørn. Disse er fra venstre i bagerste række: Jørgen Dominicussen fra Havnbjerg, gift med Marie Petersen (1879-), der sidder til venstre med en datter på skødet. Dernæst Anne Petersen (1884-), senere gift med urmager i Tinglev, Peter Hansen. En efterkommer af dem tog senere slægtsnavnet Arndrup (Se 1069). Den tredje er Josephine Amalie (1882-), der var gift med Hansen på Tinglev Mølle. Meta Kjestine (1885-) blev gift med Callesen i Nørre Ønlev og yderst til højre ses den nye og unge gårdmand på Arndrupgård, Paul Jørgensen Petersen (1876-). Han blev gift 15. maj 1901 med Cathrine Dominicussen, der var en søster til Jørgen Dominicussen. Hun sidder yderst til højre med datteren Marie Elisabeth. Billedet er fra ca. 1905 og er lånt af Kathrine Hesselvig Lind, Mosevænget 9 i Augustenborg, hvis mor er den lille pige, der ses nederst til højre.

Claus Jessen fraflyttede senere gården, men årsagen kendes ikke. Måske var tiden i økonomisk henseende dårlig for ham. Han blev herefter inderste i Arndrup. Den 26. nov. 1763 blev han gift med Margrethe Jesdatter, datter af kådner i Arndrup, Jes Jacobsen og Inger Jensdatter (1691-1762). I ægteskabet fødtes 3 børn: De to yngste døde som små, mens den ældste, Maren (1764-), i 1786 overtog gården sammen med sin mand Jens Pedersen. I 1789 opgav også de gården og flyttede til gård (B) i Mårbæk (Se side 752).

Den 12. dec. 1789 blev Arndrupgård overtaget af Nicolaj Mølgaard. Hvordan det gik til, at han kommer til Arndrup vides ikke, da han stammede fra Sofiedal i Tinglev sogn, men han må på en eller anden måde have været i familie med den tidligere ejer. Han blev gift med Kirsten Bøjesdatter, og fra deres ægteskab kendes to børn: Bøje (1790-) og Christine Marie (1794-).

Jørgen Pedersen Taagholtm blev den næste gårdmand på Arndrupgård fra 1794-1800. Han var gift to gange og med to søstre. Første gang med Maren Michelsdatter (c1746 -) og anden gang med

Else Catharina Michelsdatter (1747-1799). De var døtre af husinderste i Hynding, Michel Davidsen (c1726-) og Maren Sørensdatter. Fra disse ægteskaber kendes kun datteren Maren, der senere blev gift 8. feb. 1800 med efterfølgeren på gården, Anders Andersen Sørensen. Han var gårdmand fra 29. okt. 1800 til 1806, da han dette år benævnes forhenværende gårdmand. I stedet blev han nu husinderste. Han var søn af ottingsbesidder i Øster Højst, Søren Andersen og Marie Kirstine Christensdatter fra Hynding. Igen ser vi, at det kniber med at klare bedriften.

I sit ægteskab med Maren Jørgensdatter fødtes 3 børn: Else Catharina (1801-) døde 21. marts 1802; Andreas (1803-) og Jørgen Peter (1806-). De to sidstnævnte sønners skæbner kendes ikke.

Haven foran Arndrupgårds stuehus omkring 1907: Familien Jepsen kom i 1907 i besiddelse Arndrupgård, og hele familien er i den anledning samlet i haven til fotografering. Midt i billedet ses gårdmand Christian Paulsen Jepsen og hustruen Christine. Ved siden af hende står deres yngste dreng, Christian, mens de øvrige fire børn ses ude til højre i billedet. Billedet er lånt af Gunnar Jepsen, Fredericia.

Arndrupgårds næste ejer var Peder Jørgensen Gude. Han overtog gården ifølge kontrakt af 5. maj 1806. Han blev født 4. juli 1779, og var søn af kådner og degn i Hjartbro i Bevtoft sogn, Jørgen Davidsen Gude og Anna Kirstine Christensdatter. Via sin mor stammede Peder J. Gude fra Hynding, og sikkert nok af samme grund kom han i 1806 i besiddelse af Arndrupgård.

Den 5. jan. 1805 blev han gift i Trinitatis Kirken i København med Anna Borup, der således var københavner og datter af Mads Borup, der var ejer af Borups Bryggerier.

I 1818 opgav Peder Jørgensen Gude landbruget i Arndrup, hvorefter han og familien flyttede til København. Her indskrev han sig 2. nov. 1818 som forpagter af sin svigerfars bryggeri. Muligvis kan også hans hustru have savnet bylivet i København, siden familien flyttede dertil. I hans ægteskab med Anna Borup fødtes 6 børn: Anna Kirstine (1806-); Jørgen Christian (1808-); Mathias Christian (1810-) var sømand og sejlede på de Vestindiske Øer; Magdalene (1813-); Anna Maria (1815-) og Hanna Christina (1818-).

Jørgen Jørgensen Nissen blev gårdens næste ejer fra 1818-1845. Også han kunne gøre krav på gården via slægtsforbindelser til de tidligere ejere. Han blev født 5. marts 1777, og var søn af inderste i Bedsted, Nis Jørgensen og Hanne Povelsdatter (1747-1785). Den 20. april 1805 blev han gift i Bedsted kirke med Marie Elisabeth Thaysen, datter af gårdmand og sognefoged i Alslev, Hans Thaysen (1740-1796) og Anne Marie Baltzers. Sidstnævnte stammede fra Lundtoft i Klipleve sogn.

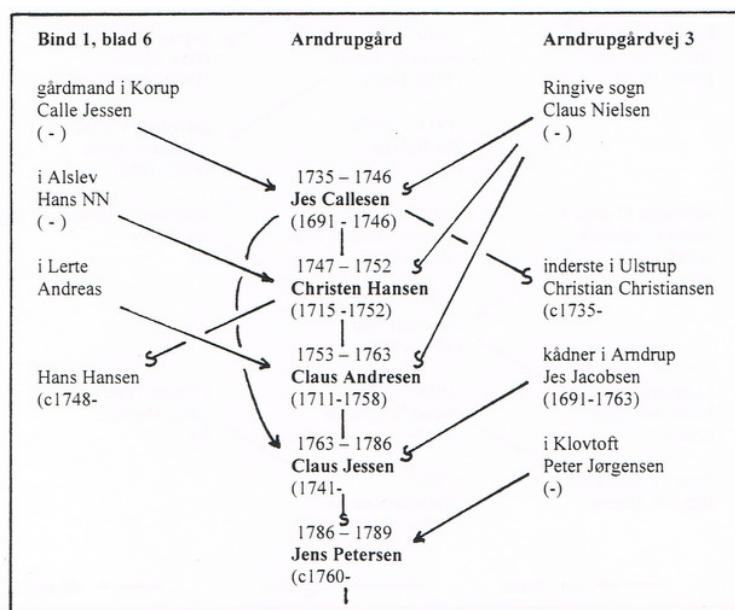
Det vides, at hun havde i hvert fald 2 søskende: Johannes og Rasmus, hvoraf sidstnævnte kendes som kromand i Alslev i 1802.

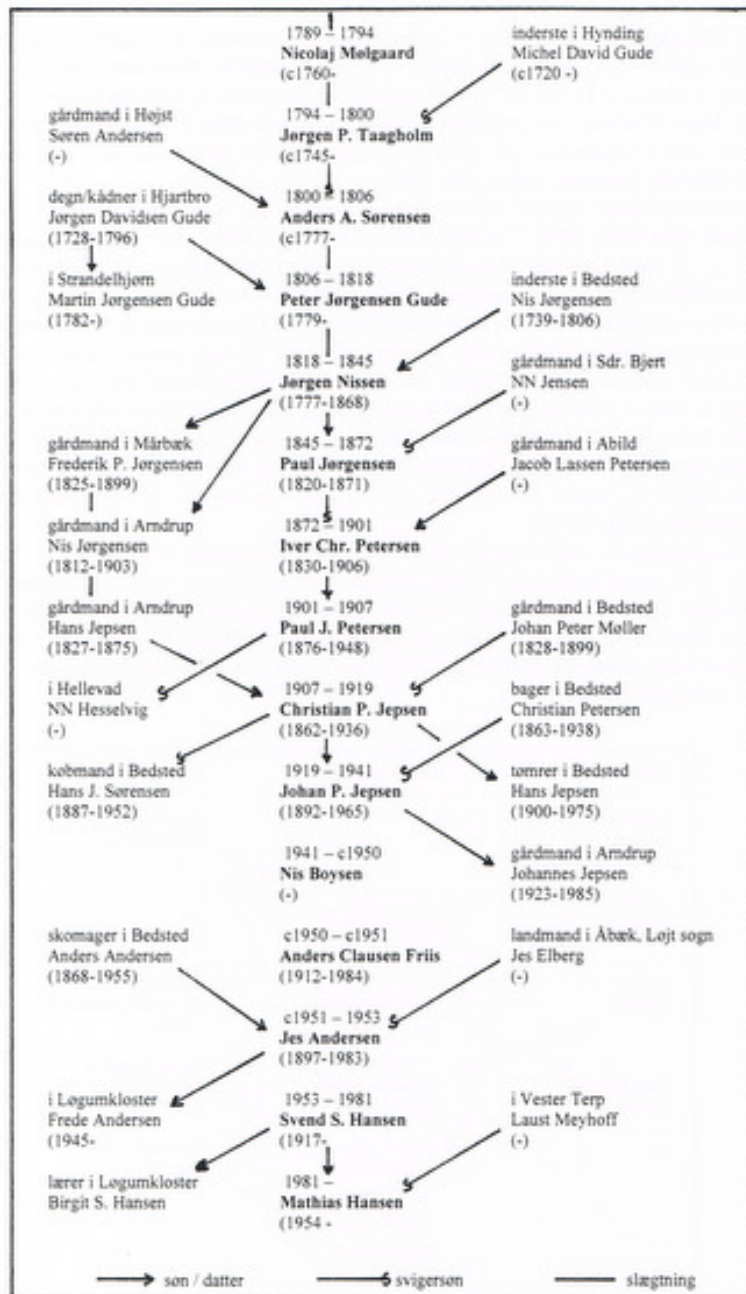
I Marie og Jørgen Nissens ægteskab fødtes 7 børn: Hanne Kjestine (1806-) blev gift med gårdmand i Arndrup, Christian Paulsen (c1791-). Deres datter, Sinnet Marie Paulsen blev i 1857 gift med gårdmand i Arndrup, Hans Jepsen (1827-). Barn nr. 2 var Hans (1809-), der døde ugift 80 år gammel, som fattiglem i Bedsted, 10. sept. 1889; Nis Jørgensen (1812-) blev gårdmand i Arndrup. Han blev 1. gang gift med Maren Nielsdatter (c1823-) og 2. gang med Bodil Marie Jensen (1811-); Andreas (1814-) bosatte sig i Løgumkloster; Paul Jørgensen (1820-) overtog gården efter sine forældre; Frederik (1822-) døde godt 2 år gammel i 1824. Den yngste var Frederik Peter Jørgensen (1825-). Han blev senere gårdmand i Mårbæk og gift med Kjestine Marie Petersen. Han blev således stamfar til Jørgensen slægten i Mårbæk. (Se gård (B) i Mårbæk side 750-757).

Jørgen Nissen døde 91 år gammel 1. juli 1868, men allerede i 1845 overtog sønnen, Paul Jørgensen, sine forældres gård, ifølge kontrakt af 22. marts 1845. Han havde gården til 1872. Han blev født 9. jan. 1820 og blev gift i Bedsted kirke 22. maj 1845 med Maren Jensen eller som hun også kaldtes: Maren Lolland. Hun blev født i Sdr. Bjert sogn 6. nov. 1814 og var datter af gårdmand i Kobbelskov ved Sdr. Bjert, Jens Mortensen Jensen og Anne Marie Hansdatter.

I dette ægteskab fødtes 10 børn: Den ældste, Marie Elisabeth (1846-) blev gift med efterfølgeren på gården, Iver Chr. Petersen; Anne Marie Kirstine (1847-) døde 3. nov. 1853; Catharina (1848-); Jens (1849-); dernæst en dødfødt søn 15. jan. 1851; Anne (1852-) døde 10. juni 1859; Derefter atter to dødfødte sønner, der blev begravet henholdsvis 1. okt. 1853 og 2. marts 1857. De to yngste var tvillinger. Også de døde begge kort efter fødslen 30. apr. 1859.

Iver Christian Petersen blev født 10. marts 1830. Han stammede fra Kongsbjerg ved Abild, og var søn af gårdmand i Abild, Jacob Lassen Petersen og Margrethe Nielsdatter eller Michels. Han overtog Arndrupgård 14. maj 1872, idet han kort forinden giftede sig med den tidlige ejers ældste datter, Marie Elisabeth.. Han var ellers blevet gift 1. g. med Meta Marie Petersen fra Tykskov, men hun døde i Fogderup 10. juli 1864. Anden gang blev han gift 26. apr. 1872 med førnævnte Marie Elisabeth Jørgensen, født 17. maj 1846.

I ægteskabet fødtes 10 børn; 1 i første og 9 i andet. Disse var: Anders Petersen (1864-), der blev gift med Marie Bleeg (1862-). De to næste børn hed begge Mette Marie og begge døde i deres første leveår; Paul Jørgensen Petersen (1876-) overtog i 1901 gården efter forældrene; Jacob Lassen (1877-) døde 3 måneder gammel; Marie (1879-1934) blev gift med gårdmand i Hydevad, Jørgen Dominicussen (c1879-) og fik med ham 2 børn: Iver Dominicussen, der senere udvandrede til Canada og Cathrine (1905-1995); Niels (1880-) døde 12 dage gammel; Josephine Amalie (1882-) blev gift med møller i Tinglev, NN Hansen; Anna (1884-) blev gift 1. gang 1906 med urmager i Tinglev, Peter Hansen (1881-), mens hendes anden mand ikke kendes; Meta Kjestine (1885-) blev gift med en Callesen i Nr. Ønlev, og den yngste, Ida Elisabeth (1887-), døde 11 måneder gammel i 1888. Selv døde Iver Chr. Petersen 14. juli 1906 i en alder af 66 år. Hans hustru døde 4 år senere den 12. maj 1910. I 1876 nævnes det, at deres gård havde et jordtilliggende på 68,6315 ha.

Den næste ejer var, som før nævnt, sønnen, Paul Jørgensen Petersen. Han blev født 1. maj 1876 og var gift to gange. Først gang 15. maj 1901 med Kathrine Dominicussen, født i Havnbjerg på Als 14. maj 1878. Efter hendes død i 1940 blev han gift anden gang med Sophie Meyer (-1936).

Børn: Marie Elisabeth (1902-) blev gift med gårdmand Hesselvig i Hellevad og i dennes 2. ægteskab fødtes datteren Elly (1926-) Hun blev senere gift med gårdmand i Hydevad i Hellevad sogn, Jes Madsen Nissen.

Familien Jepsen på Arndrupgård omkring 1907: Midt i billedet omkring bordet sidder gårdmand Christian Paulsen Jepsen (1862-1936) og hustru Christine Møller (1866-1932) omgivet af deres 5 børn. Disse er fra venstre: **Hans** (1900-1975), der senere blev tømrer i Bedsted og gift med Marie Petersen fra Bredevad; **Pauline** (1895-) blev gift med ydremissionær og købmand i Hjordkær, Rasmus Sørensen. Stående midt i billedet ses **Marie** (1890-1971), der i 1920 blev gift med købmand og manufakturhandler i Bedsted, Hans J. Sørensen (1887-1952). Dernæst **Johan** (1892-1965). Han overtog i 1919 gården efter forældrene og blev samtidig gift med Gunder Marie Petersen fra Bedsted. Yderst til højre sidder **Christian** (1897-). Han døde 20 år gammel i 1917 under Første Verdenskrig i Rumænien af en infektions-sygdom. Christine og Christian Paulsen Jepsen fik dog yderligere 3 børn, der dog alle døde som små: Hans Christian (1888-) døde 11 år gammel i 1900; en unavngiven søn (1890-) døde 1890, samt Sine Marie (1894-), der døde knap 6 år gammel i 1900. Billedet er lånt af Sigrd Sørensen, Bedsted, hvis mand, Søren Sørensen overtog manufakturforretningen i Bedsted efter sine forældre, Marie og Hans Sørensen.

I 1905 lod Paul Jørgensen Petersen en ny lade bygge på Arndrupgård. Den kostede 5000 mark, men egentlig var han slet ikke særlig interesseret i landbrug. Han havde eventyrblod i årene og besluttede derfor i 1907 at sælge Arndrupgård. Han og familien bosatte sig nogen tid efter i Hellevad, hvor han døde i 1948.

Arndrupgård blev nu overtaget af Christian Paulsen Jepsen. Han havde da allerede i en årrække drevet en anden gård i Arndrup, men da hans mormor, Hanne Christine Jørgensen, var barnefødt på Arndrupgård, følte Chr. P. Jepsen måske derfor, at han måtte overtage den gamle slægtsgård, da den blev sat til salg. Christian Paulsen Jepsen blev født 8. apr. 1862 og den 19. juni 1888 var han blevet gift med Christine Cathrine Møller, født 23. maj 1866, datter af gårdmand i Bedsted, Johan Peter Møller og Marie Jepsen.

Christian P. Jepsen skal en gang i sine yngre dage have redet til Ravsted og lige ind i krostuen på sin flotte hest med sølvbeslået seletøj. Chr. P. Jepsen var også den første, der brugte navnet Stjertende om gården, som han drev til 1919. Han og familien blev også, ligesom flere andre familier i slutningen af 1800-tallet, grebet af den indre missionske vækkelse. (Om ham og familien kan der læses mere i Johannes Tonnesens noveller i tillægget side 318 og side 326)

I 1919 flyttede Anne Christine og Chr. P. Jepsen ind i aftægtshuset, Arndrupgårdvej 2. Her døde hun 11. dec. 1932. Efter hendes død fik Chr. Jepsen sig en husholder. Hun hed Christiane, og stammede fra Christiansfeld. Selv døde Chr. Jepsen 8. juli 1936.

I ægteskabet fødtes 8 børn: Hans Christian (1888-1900); unavngiven søn (1890-); Marie Hansine (1890-) blev gift med købmand i Bedsted, Hans Jepsen Sørensen; Johan Peter Jepsen (1892-) overtog gården efter forældrene; Sine Marie (1894-) døde 6 år gammel; Pauline Cathrine (1895-) blev senere gift med missionær og købmand i Hjordkær, Rasmus Sørensen; Christian Paulsen Jepsen (1897-) døde af en infektion 13. juni 1917 under Første Verdenskrig. Den yngste var Hans Christian Jepsen (1900-). Han blev tømrer i Bedsted, og var her gift med Marie Petersen.

I aftægtshuset tog de sønnesønnen Bonnich Jepsen (1922-1997) til sig. Han har bl.a. fortalt, at han, når Chr. P. Jepsen f.eks. blev syg, måtte løbe, uanset tidspunkt eller årstid, helt til Bedsted til sin tante, Marie Sørensen, for at ringe efter doktoren i Løgumkloster. Marie drev her sammen med sin mand, Hans Sørensen en manufakturforretning. De var også blandt de første i sognet, der fik telefon.

Det fortælles også, at da Christian P. Jepsen døde, fik døtrene Marie og Pauline hver en arv på 5-10.000 mark. Den ene købte et stueorgel for pengene, mens den anden gemte dem, men snart efter havde inflationen forringet pengenes værdi så meget, at hun nu kun kunne købe en frakke for arven.

I 1919 blev Arndrupgård overtaget af deres to sønner i fællesskab: Johan og Hans Jepsen, men fra 1931 var det Johan Peter Jepsen alene, der stod for gårdens drift. Han blev født 19. maj 1892 og blev 30. okt. 1919 gift i Bedsted med Gunder Marie Petersen, en datter af bager i Bedsted, Christian Petersen og Metta Hansen.

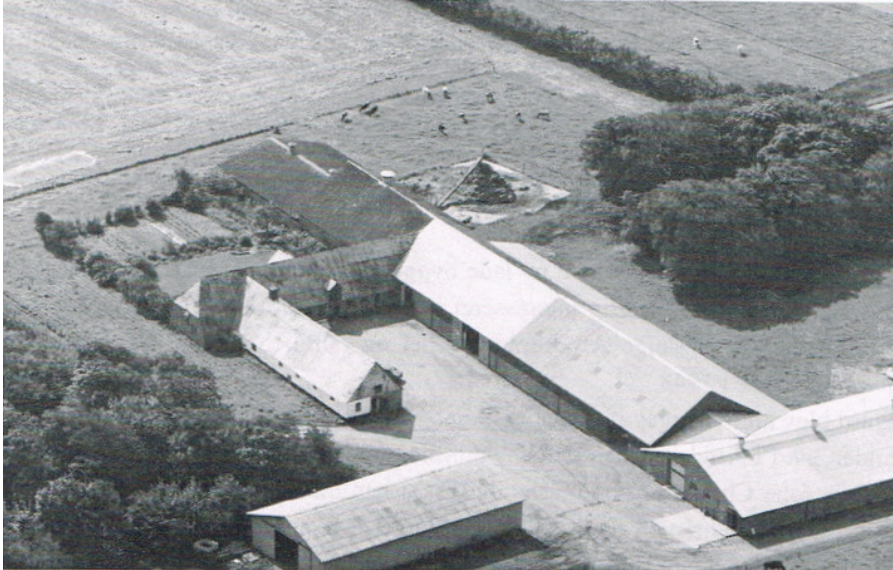
Familien var stor og det var helt nødvendig at have både tjenestekarle og piger på Arndrupgård. En af tjenestepigerne var Noline Michelsen, en datter af gårdmand Martin Michelsen i Arndrup. Hun blev senere gift med landmand Niels Madsen i Korup. En anden var Eje Holm fra Gravlund. En dag kom Nis Holm og spurgte Johan Jepsen om Eje var en dygtig tjenestepige, før han ville fri til hende. De blev senere gift og bosatte sig i Arndrup. Af tjenestekarle kan bl.a. nævnes Anton Wind, der blev gartner i Bedsted, samt Jens Jensen fra Ejstrupholm. Hans datter Henny blev senere gift med gårdmand i Bedsted, Hans Jessen Hansen.

I 1941 opgav Gunder Marie og Johan Jepsen gården, hvorefter de solgte den til Kathrine og Nis Boysen. I stedet købte de en mindre gård på adressen, Heiselvej 4. (Læs mere her om Johan Peter Jepsen, hans hustru og børn, og om deres nye gård på Arndrup Mark, side 1052-57).

Nis Boysen havde derefter Arndrupgård i omkring 10 år til ca. 1951. Han var gift med Kathrine. Samme år nævnes det, at Arndrupgård havde et jordtilliggende på 38,24 ha.

Efter dem blev gården nu i stedet forpagtet af Jacobine og Anders Clausen Friis. Anders Friis blev født i Nybo ved Løgumkloster 31. juli 1912. Den 6. apr. 1939 blev han gift i Løgumkloster med Jacobine Luise Nielsen, født i Ellum 3. jan. 1916. Allerede i 1952 flyttede de til Ellum, hvor de overtog hendes fødegård. I 1964 overtog de i stedet en gård i Vester Terp. Anders Friis døde 1984,

mens hustruen døde 83 år gammel som pensionist i Løgumkloster ca. 1. maj 1999. De ligger begravet på kirkegården i Løgumkloster.

Arndrupgård omkring 1980 set fra luften: Anne Marie og Svend Søndergaard Hansens gård som den tog sig ud i 1980 set ovenfra. Den oprindelige trelængede gård ses midt i billedet. De øvrige bygninger er bygget til i tiderne efter. Senest blev laden, der ses nederst i billedet til højre, opført i 1980. Billedet er taget af Kastrup Luftfoto og lånt af Svend Søndergaard Hansen, Lillegade 15 i Løgumkloster.

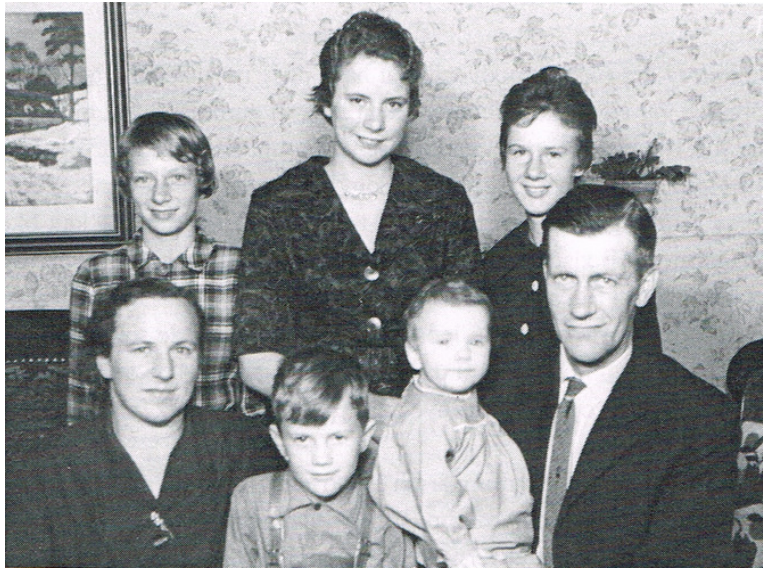
Der fødtes 7 børn i ægteskabet: Johannes (1941-) i Skjern; Louise (1942-) i Ravsted; Anna Dorthea (1945-) i Tinglev; Peter (1947-) i Havnbjerg; Anders (1949-) i Vinum; Egon i Løjtved og Ella i Møgeltønder.

Det blev herefter landmand i Bedsted, Jes Andersen, der i ca. 1 års tid herefter fortsatte forpagtningen af Arndrupgård fra 1952 til 1953. Jes Andersen blev født 20. jan. 1897, og var søn af skomager i Bedsted, Anders Andersen og Theoline Oggesen (1860-1944). Han blev gift 1. gang i Bedsted 9. okt. 1928 med Anna Marie Elberg, født 13. marts 1903, datter af landmand i Åbæk ved Løjt, Jes Elberg og Anna Maria Nielsen. Hun døde 12. marts 1945 på sygehuset i Aabenraa i forbindelse med en fødsel. Jes Andersen blev herefter gift 2. gang 20. juni 1947 med Marie Caroline Wulf, født i Hostrup sogn 20. juni 1915. Hun havde tidligere været gift med Jens Peter Nielsen. Efter Jes Andersens død 25. sept. 1983, boede hun som enke i huset Bøgevej 4. I Jes Andersens ægteskab med Anna Marie Elberg fødtes sønnen Frede (1945-). Han er i dag bosat i Løgumkloster og her gift med Mary Petersen.

Den 1. okt. 1953 enedes Jes Andersen i Arndrup og Svend Søndergaard Hansen i Nørre Hede i Nr. Løgum sogn om at bytte gårde. Jes Andersen flyttede herefter til Nr. Hede, hvorimod Svend Hansen med sin familie flyttede ind på Arndrupgård. Svend Hansen blev født i Øbening 27. sept. 1917, søn af Mathias Hansen og Maja Søndergaard. I 1945 blev han gift hos sognefogeden i Nr. Løgum med Anne Marie Asmussen, født 17. juni 1924. De fik 5 børn: Birgit (1946-); Inge Marie (1947-); Bodil (1949-); Mathias (1954-) og Elsi (1960-). Gården var ved overtagelsen på 70 tdr. land, men kort efter købte han af Nis Boysen 30 tdr. land, som tidligere havde hørt til gården. Desuden købte han 30 tdr. land af Chresten Christensen, da han i 1973 ophørte med landbruget.

Sønnen Mathias Asmussen Hansen overtog i 1981 Arndrupgård efter forældrene. I 1978 købte

han først halvparten og resten i 1988. Han blev født i Sønderborg 21. nov. 1954, og den 3. juli 1981 blev han gift i Nr. Løgum kirke med Ilse Meyhoff, født 1. marts 1959 og datter af gårdmand Laust Meyhoff og hustru Helene Marie i Vester Terp. De har 3 børn: Svend (1982-), Ellen (1985-) og Philipp (1991-).

Gårdmand på Arndrupgård 1953-81, Svend S. Hansen og hustru, Anne Marie med deres 5 børn: Svend Søndergaard Hansen blev født i Øbening i Egvad sogn 27. sept. 1917, søn af gårdmand i Øbening, Mathias Hansen (1884-1958) og Maja Søndergaard (1891-1974). Den 23. aug. 1945 blev han gift i Nr. Løgum med Anne Marie Asmussen, født 17. juni 1924, datter af gårdmand i Kløjning, Hans Asmussen (1892-1978) og Marie Kjestine Bødewadt (1886-1975).

I ægteskabet fødtes 5 børn: **Birgit** (1946-) er lærer i Løgumkloster. Hun er gift med Mogens Thomsen og bor i Vester Terp; **Inge Marie** (1947-) er narkosesygeplejerske i Tønder. Hun bor i Abild og er gift med Arne Jensen fra Thisted; **Bodil** (1949-) er hjemmehjælper i Løgumkloster og er her gift med Ole Sørensen fra Vester Nebel; **Mathias** (1954-) overtog i 1981 forældrenes gård i Arndrup og er gift med Ilse Meyhoff; **Elsi** (1960-), der er den yngste, er dagplejemor i Odense og her gift med Bent Hansen. Billedet er fra 1961 og er lånt af Anne Marie og Svend Hansen, Løgumkloster.

Mathias Hansen har som et led i uddannelsen været på Ladelund og Gråsten landbrugsskoler. Han er revisor for Hellevad mejeri. Gårdens ejendomsskyld var i 1990: 3.100.000 kr. Gårdens jordtilliggende udgør i dag 72 ha, hvoraf 2 ha er skov og mose. Desuden har Mathias Hansen forpagtet svigerforældrenes 24 hektar jord i Nr. Løgum.

Det nuværende stuehus er opført 1880. Avlsbygningerne består af en kostald fra 1979, en kvægstald fra 1954. Svinestalden og hestestalden fra 1880 er blevet ombygget til garager og værelser. En svinestald fra 1964 er i dag indrettet til småkalve. Desuden er der to lader fra 1903 og 1980 samt et maskinhus fra 1975. Til gården hører der også en gylletank. Gården drives med en kvægproduktion på 80 køer, 160 ungdyr og 45 slagtekalve af racen SDM. Desuden produceres der årligt ca. 100 slagtesvin.

Ved gården blev der i 1993 udgravet en lystfiskersø på ca. 1 tønder land (Se tillæg side 248). Planteproduktionen består af korn. På gården er der 4 traktorer, markvandingsanlæg, kornsilo samt tørreri med varm luft.

Kilde og litteratur:

- Retsbetjentarkivet. Skyld- og panteprotokol for den del af Bedsted, der hørte til Løgumkloster amt: 1739-1882. Nr. 783 (gælder for alle 4 kgl. gårde i Arndrup)
- Retsbetjentarkivet. Skyld- og panteprotokol for Rise- og Sdr. Rangstrup herred. 1739-1882. Nr. 983. (Heri er Arndrupgård litra A, fol 315.
- Danske Gårde i Tekst og Billeder. 1990. Ang. Mathias Hansens gård side 89.
- Gunnar V. Jepsen, Fredericia: Oplysninger af 15. sept. 1995 og 1999 ang. Arndrupgård og familien Jepsen.
- Register til Løgumkloster amts fæstebreve 1685-1816. Claus Jessen (1741-)
- Lone Buch Gude, Annasvej 28, 9800 Hjørring: Oplysninger af 10. maj 1994 og 2000. Ang. slægten Gude.

Møllers gård i Arndrup

Møllers gård i Arndrup, der ligger på adressen, Arndrupvej 2, ejes af Anne og Jes Møller. I 1994 stoppede de med driften af gården og gik på pension, hvorefter de forpagtede gården ud og flyttede til Løgumkloster.

Møllers gård er en af de ældste i Arndrup. Den kan følges tilbage til slutningen af 1600-tallet. Der er dog flere dunkle punkter i ejerrækken, ligesom også gården flere gange er gået over til en ny slægt. Sidste gang var i 1939, da den blev overtaget af Jes Møllers forældre, Helene og Martin Møller.

Gårdmand i Arndrup fra 1910 - 1939. Jens Michelsen og hustru Marie: Jens Nielsen Heiberg Michelsen blev født i Løgumkloster 4. jan. 1875, søn af arbejderske Nicoline Michelsen i Løgumkloster.

Den 5. nov. 1910 blev han gift med Marie Kjestine Ohlsen, født i Øsby sogn 10. feb. 1885, datter af arbejder i Flovt, Martin Ohlsen og Karen Ohlsen. I ægteskabet fødtes 3 børn: Martin Michelsen, født 14. sept. 1911. Han blev landmand i Korup og var gift med Jensine Madsen; Nicoline, født 4. maj 1915, blev gift med landmand i Korup, Niels Madsen. Den yngste var Carla Jensine, født 9. aug. 1917. Jens Michelsen døde 77 år gammel 28. nov. 1952. Hustruen Marie døde 2. sept. 1954. Hun blev 69 år.

På billedet ses Jens Michelsen stående ved hestene midt i billedet, medens Marie, med det lange hvide forklæde, ses stående ved barnevognen, hvori sønnen Martin ligger. Drengen, ved siden af med hunden, kendes ikke. Han er muligvis en tjenestedreng. Bag personerne ses gårdens stuehus til venstre. Billedet er taget fra syd omkring 1912 og lånt 1985 af Nicoline Madsen, født Michelsen, Bedsted.

Gården lå oprindelig ligesom alle de andre ejendomme inde i selve Arndrup, og blev på et tidspunkt flyttet ud til sit nuværende sted. Hvornår den præcist blev udflyttet vides ikke, men det må være sket i de første årtier af 1800-tallet og karakteristisk nok blev den nyopført midt ude i marken, efter at jorden i forbindelse med udskiftningen blev samlet.

Gårdens første kendte ejer var Jes Christensen. Sandsynligvis overtog han gården omkring 1675 efter forældrene, der dog ikke kendes. Han blev gift med Maren, der var datter af en anden gårdmand i Arndrup, hvis navn var Eskild.

Maren og Jes Christensen fik 5 børn, der alle kom godt i vej: Anna (c1680-) blev gift med gårdmand Jes Pedersen i Teglgård i Nr. Løgum sogn; Ester (c1683-) blev gift med Anders Nielsen (c1679-) i Landeby og Maren (c1684-) blev gift med rytter i Løgumkloster Johan Johansen. Dernæst sønnen Eskild Jessen (c1691-), der naturligvis var udset til at skulle overtage gården efter forældrene, men kort tid efter ses det, at han opgav gården og flyttede til Bedsted, hvor han overtog en anden gård. Gården i Arndrup overlod han i stedet til lillesøsteren Martha (c1695-) og hendes mand Ebbe Hansen Toft fra Mårbæk.

Ebbe Hansen Toft blev født 1689. Han var først gårdmand i Mårbæk, men overtog senere gården i Arndrup, efter at Eskild Jessen flyttede til Bedsted. Ebbe Hansen Toft var søn af sognefoged og gårdmand i Mårbæk, Hans Hansen Toft og Bodil Ebbesdatter (1652-1706).

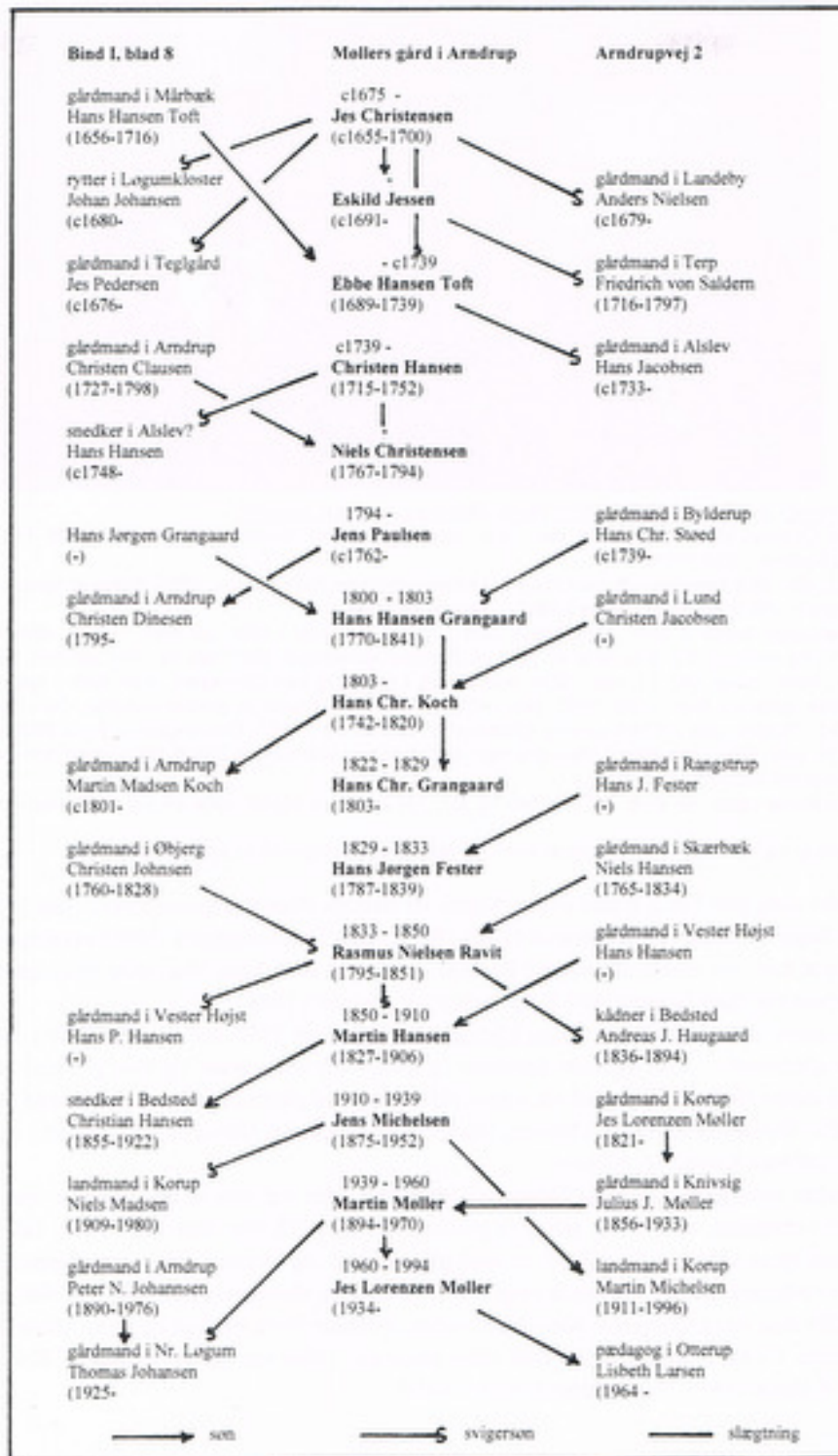
Ebbe H. Toft og Maren Jesdatter (født ca. 1695, død 26. maj 1767) blev gift 2. feb. 1722 og fik i ægteskabet følgende børn: Hans Ebbesen Toft (1722-) blev gårdmand i Arndrup og gift med Bodil Pedersdatter fra Svejlund; Jes Ebbesen Toft (1724-) døde 11. maj 1777 som ungarl i Arndrup; Josias (1728-); Morten (1730-) døde 2 mdr. gammel i 1730; Morten (1731-) døde 1 år gammel i 1732; Bodil (1733-) døde 1 måned gammel 27. sept. 1733; Morten Ebbesen Toft (1734-) bosatte sig i Løgumkloster, hvor han var gift med Anna Andersdatter. Den yngste af de i alt 8 børn var Bodil (1737-). Hun blev gift med gårdmand i Alslev, Hans Jacobsen (c1733-).

Ebbe Hansen Toft døde i aug. 1739 i en alder af 50 år, og det ser ud til at svigersønnen i Alslev, Hans Jacobsen i en periode herefter drev gården sammen med ejeren på Arndrupgård, Christen Hansen, der ligeledes var fra Alslev. (Se mere om ham side 1037).

Christen Hansen døde 1752 og hvem der efterfulgte ham på gården er ikke helt klarlagt. Først fra 1790 kendes den næste besidder, som var Niels Christensen (født 25. maj 1767, død 29. maj 1794). Han var søn af gårdmand i Arndrup, Christen Clausen og Kirsten Pedersdatter (1727-1795). Han blev gift 24. apr. 1790 med Botilla Madsdatter, en datter af gårdmand i Kløjning, Mads Mathiesen og Mette Friedrichsdatter. Han havde kun gården i 4 år, da han døde 29. maj 1794 i en alder af kun 27 år. Efter hans død giftede enken sig anden gang med gårdmand i Arndrup, Morten eller Martin Hansen (c1765-).

Børn af Botilla og Niels Christensen: Christen (1791-) og Mette Kirstine (1794-). De døde dog begge som små. Inden Niels Christensen blev gift havde han efter egen tilståelse fået ”en uægte søn”, Peder Jessen (født 23. jan. 1786, død 31. okt. 1786) med Maren Andersdatter fra Rødding, en datter af gårdmand Anders Pedersen. Maren havde i 1785 tjent hos hans far i Arndrup.

Herefter var Jens Paulsen (c1762-) gårdmand fra 1794 og tilsyneladende sammen med Hans Ebsen. Jens Paulsen var gift med Kirsten Christensdatter, der sandsynligvis var en søster til den forrige ejer. De fik to børn: Christen Dinesen (1795-), der senere nævnes som gårdmand i Arndrup samt Susanne Maria (1792-).

Det er dog først med Hans Hansen Grangaard, at ejerrækken igen bliver nogenlunde overskuelig. Hans Hansen Grangaard blev født i Visby 28. jan. 1770, søn af Hans Jørgen Grangaard. Han havde dog kun gården fra 1801-03, hvorefter han i 1807 nævnes som kådner i Terp. I 1819 nævnes han igen at bo i Arndrup, men nu som husinderste. Senere skal han dog være blevet skomager i Bedsted. Han var gift to gange, første gang 1800 med Anna Dorthe Hansdatter (c1776 - 1. feb. 1819), datter af gårdmand i Bylderup, Hans Chr. Støed (c1739-) og Anna Malene Møller (1743-1819), der igen var en datter af Hans Lorenzen Møller i Terp (1704-1796).

Gårdmand i Arndrup fra 1939 - 1960, Martin Møller og hustruen, Helene: Martin Christian Møller blev født 1. dec. 1894, søn af gårdmand i Knivsig, Julius Møller (1856-1933) og Mette Kirstine (1859-1901). Den 2. juni 1926 blev han gift med Helene Andrea Lorenzen, født 14. nov. 1897, datter af Hans Julius Lorenzen (-1945) og Marie Cecilie (-1942), Stadum ved Læk.

I ægteskabet fødtes 5 børn: Meta Marie, født 1. maj 1928, blev i 1950 gift med Thomas Johannsen (1925-) fra Arndrup. De drev først en gård på Bedsted Nørreemark, men blev fra 1958 gårdfolk i Nørre Hede; Hans Julius, født 27. nov. 1929, boede ugift i Gejlbjerg ved Gårnsager. Han døde i maj 1997; Mathilde Johanne, født 1. okt. 1932, blev i 1954 gift med landmand og senere chauffør, Carl Hansen (1925-) i Tinglev; Jes (1934-) overtog gården efter forældrene i 1960; Den yngste er Anne Margrethe, født 24. juni 1938. Hun blev i 1963 gift med Karl Tolstrup Michaelsen (1928-1997), men bor i dag i Jernvedlund ved Ribe.

Martin Møller døde i en alder af 75 år den 10. jan. 1970. Helene Møller døde 19. juli 1977. Hun blev 79 år. Billedet er fra omkring 1953, og lånt af Anna og Jes Møller, Svinget 5A i Løgumkloster.

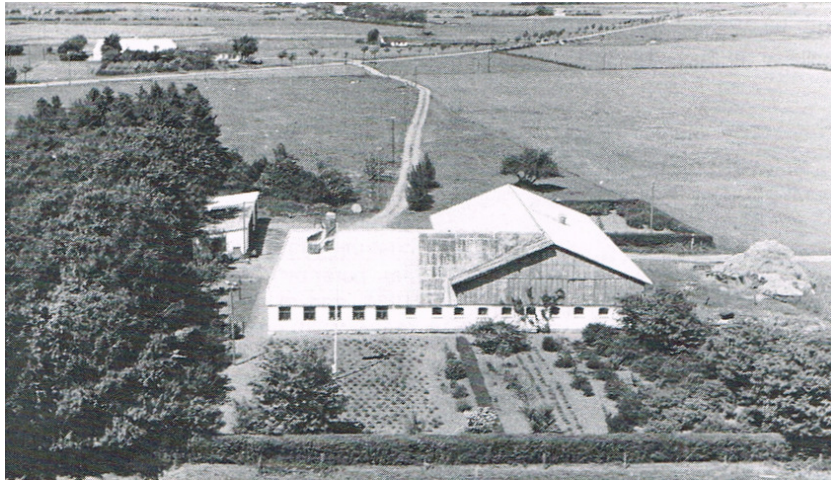
Anden gang blev han gift med Esther Mærsk fra Ballum. Hans Grangaard døde 2. juni 1841 og havde følgende børn: Hans Christian (1799-1801); Hans Chr. Grangaard (1803) overtog gården, men også han blev senere skomager i Bedsted og var gift med Anne Margrethe Nielsdatter. Den yngste søn var Hans Jørgen (1807-), der døde 21 år gammel i 1828.

Den næste ejer på gården var Hans Christensen Koch (født 1742, død 12. sept. 1820). Han var søn af gårdmand i Lund, Christen Jacobsen og Esther Christensdatter, og blev gift med Kirsten Mortensdatter (født ca. 1761, død 16. marts 1818), datter af gårdmand i Bovlund, Martin Madsen og Esther Bundesdatter. Børn: Christen; Martin Madsen Koch (c1801-) blev gårdmand i Arndrup og var gift med Kirsten M. Nielsen.

Herefter blev Hans Christian Grangaard gårdmand. Han var søn af den tidligere ejer, Hans Hansen Grangaard, og overtog muligvis gården omkring 1822. Han blev født 5. apr. 1803, men også han synes senere at være holdt op med gårdens drift, og nævnes senere som lejeinderste og bødker i Mårbæk. Senere ses han at være blevet inderste og skomager i Bedsted. Han blev gift 10. jan. 1829 med Anne Margrethe Nielsdatter, datter af bødker Niels Paulsen og Anne Marie Bauer i Fredericia. De fik 4 børn, som der ikke vides noget om. Disse var: Anna Dorothea (1829-); Paul (1831-); Esther (1834-) og Cathrine Lovise (1836-).

I 1829 tog Hans Jørgen Fester over og var gårdmand til 1833. Han blev født 1787, men ses senere at være lejeinderste i Bedsted. Han var søn af gårdmand i Rangstrup, Hans Jørgen Fester og Lene Jørgensdatter. Han blev gift med Anna Cathrine Ravn, der også var fra Rangstrup og datter af

gårdmand, Jes Christian Ravn og Botilla Jespersen. De fik 6 børn: Hans Jørgen; Nis Lausten; Jes Christian; Anna Bothilde Helena (c1824-1841); Lene Mathilde og Anne Cathrine Caroline (1830-). Børnenes skæbner kendes ikke. Hans Jørgen Fester døde 52 år gammel 17. maj 1839.

Helene og Martin Møllers gård, Arndrupvej 2 omkring 1955: De 5 større vinduer i gårdlængen til venstre udgør stuehuset, mens resten af bygningerne rummer kostald, svinestald og lade. Bagved stuehuset til venstre ses et mindre maskinhus.

Bag ved gården mod nord ses den private vej, der munder ud i Arndrupvej. Det lange vejstykke skyldes at gården i sin tid blev opført midt ude i marken. Man lægger også mærke til at flaget er hejst. Luftfotoet er taget fra syd af Sylvest Jensen og lånt 2000 af Meta og Thomas Johannsen, Løgumkloster.

I 1833 blev gården nu overtaget af Rasmus Nielsen Ravit. Han blev født 18. okt. 1795 og var søn af gårdmand i Skærbæk, Niels Hansen og Dorthe Kirstine Rasmusdatter. Den 3. okt. 1821 blev han gift med Magdalene Johnsen, født 26. apr. 1795, datter af gårdmand i Øbjerg i Arrild sogn, Christen Johnsen og Magdalene Nielsdatter. De fik 5 døtre: Dorthea blev født i Arrild 30. juni 1822 og gift med Martin Hansen. De efterfulgte hendes forældre på gården; Magdalene, født i Ulstrup 6. apr. 1824, blev gift med parcellist i Arndrup og senere i Terp, Gert Jørgensen Schildt (1826-). En datter af dem var Jørgine Schildt, der lagde navn til gården Ginegård og Ginegårdsvej; Maren (c1827-) blev gift med Jes Schläjkjær (c1823-) i Agerskov; Christine blev gift med gårdmand i Vester Højst, Hans Peter Hansen, der var bror til søsteren, Dortheas mand Martin Hansen. Den yngste af døtrene var Marie, født 1. marts 1837. Hun blev i 1861 gift med kådner og rebslager i Bedsted, Andreas Jensen Hugaard.

Rasmus Nielsen Ravit døde 55 år gammel 24. juli 1851, mens hustruen Magdalene døde 81 år gammel 24. feb. 1875.

I 1850 blev gården overtaget af Martin Hansen og Dorthea Kirstine Nielsen Ravit, der samme år var blevet gift. Martin Hansen blev født 4. aug. 1827, og var en søn af Marie og Hans Hansen i Vester Højst. Martin Hansen var desuden kommuneforstander i Arndrup fra 1871 til 1897, hvor den selvstændige Arndrup kommune da blev lagt sammen med Bedsted. Det nævnes også at Martin Hansen i tiende i 1860 skulle betale 7 skæpper og 1 fjerding kar rug til kirken i Bedsted.

Magdalene og Martin Hansen fik følgende børn: Marie Elisabeth (1851-) døde ugift 16. dec. 1915; Hans (1853-) bosatte sig i Arndrup og blev gift med Anne Cathrine Petersen Nicolajsen;

Christian Hansen (1855-1925) var snedker og murer i Bedsted og gift med Christine M. Madsen, datter af landmand Kynde Madsen i Bedsted; Max Leonhardt (1860-) døde 1½ år gammel 1862; De to yngste var tvillinger: Magdalene (født 29. jan. 1858-) døde samme dag, mens det andet barn var dødfødt.

Dorthea Nielsen Ravit døde 26. aug. 1874 uden foregående sygdom, mens Martin Hansen døde 16. dec. 1906. Han blev 79 år.

Gårdmand i Arndrup fra 1960 - 1994, Jes Møller og hustruen Anne Møller: Jes Lorenzen Møller blev født i Hejsel 14. apr. 1934, søn af gårdmand i Arndrup, Martin Møller (1894-1970) og Helene Lorenzen (1897-1977). Den 18. juni 1960 blev han gift i Hover ved Ringkøbing med Anne Kirstine Fjordside Jensen, født 8. juli 1937, datter af gårdmand Viggo Fjordside Jensen (1901-1988) og Karen Sand (1904-1976).

I ægteskab fødtes 1 pige og 3 drenge. De tre drenge døde dog alle inden for det første leveår. Disse var: Martin (1961-), død 6 mdr. gammel 13. jan. 1962; Martin (1966-), død 9 mdr. gammel 28. juli 1967; Kristian (1974-), død 13 mdr. gammel 18. apr. 1975. Datteren, Lisbeth, født 7. maj 1964, er socialpædagog i Otterup på Fyn og er gift med Christian Larsen. Billedet er fra deres bryllup i 1960 og lånt af Anne og Jes Møller, Svinget 5A i Løgumkloster.

I 1910 blev gården overtaget af Jens Nielsen Heiberg Michelsen. Han blev født 4. jan. 1875 i Løgumkloster, hvor hans mor nævnes at være arbejderske, Nicoline Michaelsen i Løgumkloster. Inden han overtog gården i Arndrup havde han i nogen tid været i Amerika samt haft en gård i Terp. Der fortælles, da han overtog gården i Arndrup, at der stadig i køkkenet var et åbent ildsted.

Samme år den 5. nov. 1910 blev Jens Michelsen gift med Marie Kjestine Ohlsen, født i Øsby sogn 10. feb. 1885. Hun stammede fra Flovt og var datter af arbejdsmand Martin Ohlsen og hustruen Karen. De fik tre børn: Martin Michelsen, født 14. sept. 1911, blev landmand i Korup og var her gift med Jensine Madsen; Nicoline, født 4. maj 1915, blev gift med landmand i Korup, Niels Madsen; Den yngste var Carla Jensine, der blev født 9. aug. 1917.

I 1939 afhændede de gården til Helene og Martin Møller, hvorefter Marie Kjestine og Jens Michelsen kom på aftægt i huset Arndrupgårdvej 2. Her boede de indtil deres død. Jens Michelsen blev 77 år gammel og døde 28. nov. 1952, mens hustruen døde 69 år gammel den 2. sept. 1954.

Martin Christian Møller stammede fra Knivsig, hvor hans forældre drev en gård. Han blev født 1. dec. 1894, og var en søn af gårdmand i Knivsig, Julius Møller og Mette Kirstine. Martin Møller blev en af pionererne i husmandskolonien i Hejsel, da den i 1924 blev opført med et vist antal husmandssteder. Han fik kort efter Helene Lorenzen ansat som husbestyrerinde, og det endte med ægteskab den 2. juni 1926.

De drev husmandsstedet i Hejsel frem til 1939, hvorefter de solgte og købte i stedet gården i Arndrup, der i 1951 havde et jordtilliggende på 32,68 hektar.

Først i 1954 fik gården indlagt elektricitet, og det skyldtes ikke mindst hustruerne på Arndrup Mark. De fremskyndede sagen ved at sende en delegation bestående af Helene Møller og Anne Marie Holm til Agerskov for at rykke for elektrificeringen.

Helene og Martin Møller fik 5 børn, der alle blev født i Hejsel: Meta Marie (1928-) blev gift med naboens søn og gårdmand i Nørre Hede, Thomas Johannsen; Hans Julius (1929-) var ugift og boede i Gejlbjerg ved Gårnsager; Mathilde Johanne (1932-) blev gift med Carl Hansen (1925-) og bosatte sig i Tinglev; Jes Møller (1934-) overtog sammen med hustruen Anne Jensen i 1960 gården efter forældrene; Den yngste var Anne Margrethe (1938-). Hun blev gift med Karl Tolstrup Michaelsen.

Martin Møller døde 75 år gammel 10. jan. 1970, mens hans hustru, Helene døde 19. juli 1977. Hun blev knap 80 år. - - Møller slægten kan dog spores længere tilbage, idet Martin Møllers far, Julius Møller (1856-1933) var en søn af gårdmand i Korup, Jes Lorenzen Møller (1821-) og Anne Kirstine Petersen (1826-1875), der var fra Øster Terp og datter af gårdmand Peter Andreas Petersen (1796-1874) og Anne Dorthea Bentzen (1797-1874).

Som før nævnt overtog Anne Jensen og Jes Lorenzen Møller hans forældres gård i 1960. Jes Møller blev født i Hejsel 14. apr. 1934 og den 18. juni 1960 blev de gift i Hover, nordøst for Ringkøbing. Anne Kirstine Fjordside Jensen, født 8. juli 1937, var datter af gårdmand Viggo Fjordside Jensen og Karen Sand. I deres ægteskab fødtes 1 pige og 3 drenge. De 3 drenge døde dog alle inden for det første leveår af en blodsygdom, mens datteren Lisbeth er pædagog i Otterup på Fyn.

Ved siden af det almindelige landbrug på gården, som havde et jordtilliggende på 56 hektar, specialiserede Anne og Jes Møller sig bl.a. i kartoffelavl. Desuden dyrkede de også en hel del andre grønsager, som de afsatte i Aabenraa. To gange om ugen læssede de deres trailer med varer, som de solgte, dels på byens torvedag og dels til et supermarked. De kunne her afsætte alt hvad de dyrkede. Sideløbende hermed havde de også et stort stalddørssalg. Handelen med kartofler og grønsager blev efterhånden så omfattende, at halvdelen af deres indtægter i landbruget stammede herfra. Op til jul solgte de også grantræer, pyntegrønt og dekorationer.

Desuden drev de også et stort hønseri med omkring 5000 høns med ægproduktion for øje.

I 1994 valgte Anne og Jes Møller at stoppe med landbruget, hvorefter de forpagtede jorden ud, dels til gårdmand Peter Jørgensen i Arndrup og dels til gårdmand Oluf Martensen i Hejsel. Bygningerne blev lejet ud til Birthe og Flemming Paulsen, mens de selv flyttede til Løgumkloster, hvor de i dag bor som pensionister.

Kilder og litteraturhenvisninger:

- Gården i Arndrup: Bind 1, blad 8 + III fol 34-35
- Anne og Jes Møller, Svinget 5A, Løgumkloster: Oplysninger af okt. 2000 om gården og familien, samt lån af billeder.
- Henning Haugaard: Slægtsbog for de fire søskende efter Andreas J. Haugaard og Astrid Rossen. Angående gårdmændene, Rasmus Nielsen Ravit og Martin Hansen i Arndrup.

Gården Heiselvej 4 i Arndrup

Inde i den gamle landsby lå i forrige århundrede en parcellistgård, der var ejet af Hans Andersen Hansen. Han havde her et jordtilliggende på 9,2 hektar. Ejendommen lå lige vest for Arndrupgårdvej 4, der i dag bebos af Esther og Børge Jørgensen.

Hans Andersen Hansen blev i 1842 gift med Lene Marie Hansdatter, men fik ingen børn. Derimod havde Hans A. Hansen en bror i Stokkebro ved Møgeltønder ved navn Andreas Hansen. Han var her inderste eller arbejdsmand. Han flyttede nu med sin kone og deres eneste søn til Arndrup, hvor han i 1884 opførte en helt ny gård på Arndrup Hede, på adressen Heiselvej 4. Med sig til den nye gård købte han broderens 9 hektar jord. Tilbage af den gamle parcellistgård var der nu kun selve huset og husgrunden på i alt 711 m².

Andreas Hansen blev født 3. marts 1828 og var søn af kådner i Bedsted, Christen Hansen og Hanne Christensdatter (c1783-1846). Familien stammede oprindeligt fra Skrydstrup.

Mens Andreas Hansen boede i Stokkebro mødte han sin kommende kone, Caroline Andersen, født 25. okt. 1830 og datter af Peter Andersen og Anne Cathrine i Stokkebro. I 1857 blev de gift og fik nogle år efter sønnen Christian Hansen, født i Stokkebro 22. aug. 1862. Andreas Hansen døde 15. juni 1900, mens hans hustru, Caroline døde den 13. feb. 1908.

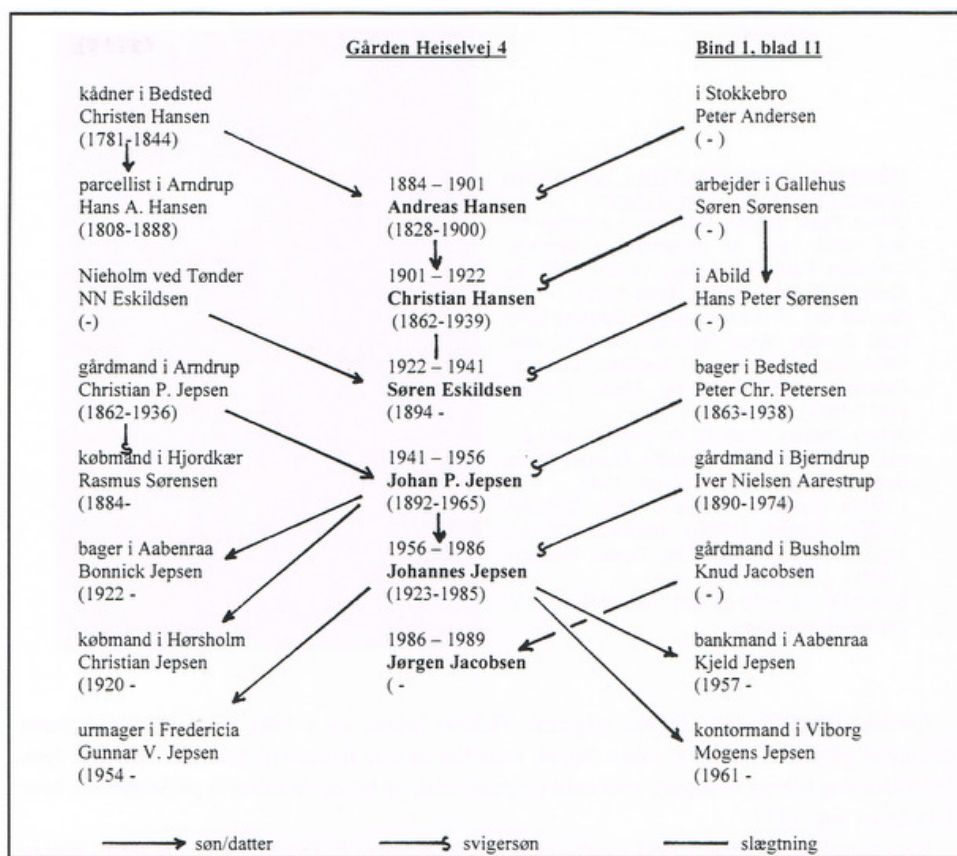
Gården Heiselvej 4 i Arndrup omkring 1884: Foran gårdens stuehus ses konen på gården, Marie Sørensen (1857-1927), og mellem hestespandet, hendes mand, Christian Hansen (1862-1939). Den unge dame til venstre er deres søns forlovede, Jette Marie Sørensen (1896-). Til højre i billedet foran laden ses en roestak. Billedet er bagsiden af et kort, skrevet af Marie Sørensen i 1916 til søsteren i Gallehus, der var gift med Georg Schnor. Billedet er lånt 2000 af Jørgen Bendorff, Åvej 4, Tønder.

Efter forældrene blev gården i 1901 overtaget af sønnen Christian Hansen. Han havde dog siden 1890 drevet gården sammen med sin kone og sine forældre. Omkring 1890 var Christian Hansen blevet gift med Marie Kathrine Sørensen, født 14. apr. 1857, og datter af arbejdsmand i Gallehus, Søren Lorentzen Sørensen og Martha Petersen. Forbindelsen med egnen ved Møgeltønder var tilsyneladende holdt ved lige. Og gården i Arndrup, som de drev til 1922, havde i 1905 et jordtilliggende på 13,1150 ha.

Christian Hansen døde 16. okt. 1939, mens hustruen døde nogle år forinden, den 24. jan. 1927. Det havde naturligvis været meningen at deres eneste søn, Andreas Hansen, skulle overtage gården.

Andreas Hansen blev født 13. juli 1890 og i 1914 var han blevet forlovet med Jette Marie Sørensen, født 7. apr. 1896, en datter af Hans Peter Sørensen og Cathrine Schmidt i Abild. Desværre for ham var Første Verdenskrig samme år brudt ud i 1914, og Andreas Hansen måtte med i krigen. Han overlevede godt nok de 4 krigsår, men da de var slut og han skulle tilbage til Berlin, forulykkede toget med ham, hvorved han dræbtes 10. nov. 1918. Han blev således kun 28 år gammel.

Hvem skulle nu overtage gården efter Andreas Hansen? - - Hans forlovede, Jette Marie Sørensen var langt ude i familie med den dræbte, og derfor blev det alligevel hende, der førte gården videre. Hun blev et par år senere, den 22. apr. 1921, gift med Søren Lorentzen Eskildsen, født i Nieholm ved Tønder 15. marts 1894. Sammen fik de 5 børn: Andreas (1922-) blev opnævnt efter moderens forlovede. De næste var Caroline (1923-), Anne Cathrine (1925-), Marie Kjestine (1926-) og Hans Nicolaj (1928-). Sidstnævnte døde dog kun 5 måneder gammel 28. marts 1929.

Gårdens jordtilliggende i 1922 udgjorde 14,3090 hektar, og i 1941 solgte Jette og Søren Eskildsen gården til Marie og Johan Jepsen, hvorefter de selv flyttede til Abild. Senere kom Jette Eskildsen dog tilbage til sognet, som enke og pensionist, og boede de sidste år på Solgården, hvor hun døde i aug. 1977.

Som nævnt blev gården i 1941 overtaget af Marie og Johan P. Jepsen. De havde først i mange år drevet Arndrupgård, som de nu var blevet nødt til at sælge på grund af landbrugskrisen.

Johan Peter Jepsen blev født 19. maj 1892, og var søn af gårdmand i Arndrup, Christian Paulsen Jepsen og Christine Cathrine Møller. Den 30. okt. 1919 blev han gift i Bedsted kirke med Gunder Marie Petersen, født 4. nov. 1894, datter af bager i Bedsted, Christian Petersen og Metta Hansen. I deres ægteskab fødtes 5 børn: Christian, født 4. aug. 1920, blev købmand i Hørsholm ved København og gift med Lise Lorenzen; Bonnick, født 20. maj 1922, blev udlært som bager i

Bedsted hos sin morfar. Han blev gift med Anne Johansen og de bosatte sig i Aabenraa. Han måtte dog senere stoppe med hvervet som bager, da han fik meleksem; Johannes Jepsen (1923-) overtog gården efter forældrene; Inge blev født 17. maj 1925. Hun blev gift første gang med landmand i Tornskov, Harald Nielsen, og anden gang med bager i Vilsbæk, Andreas Brodersen (1920-), der stammede fra Øster Terp. De bor nu som pensionister i Rødekro. Den yngste var Gerda, født 20. nov. 1930. Hun blev første gang gift med fælckmand, Jørgen Andersen i København. Senere bosatte hun sig i Vojens, hvor hun blev gift med flymekaniker Ole Nothlev, der døde 1994.

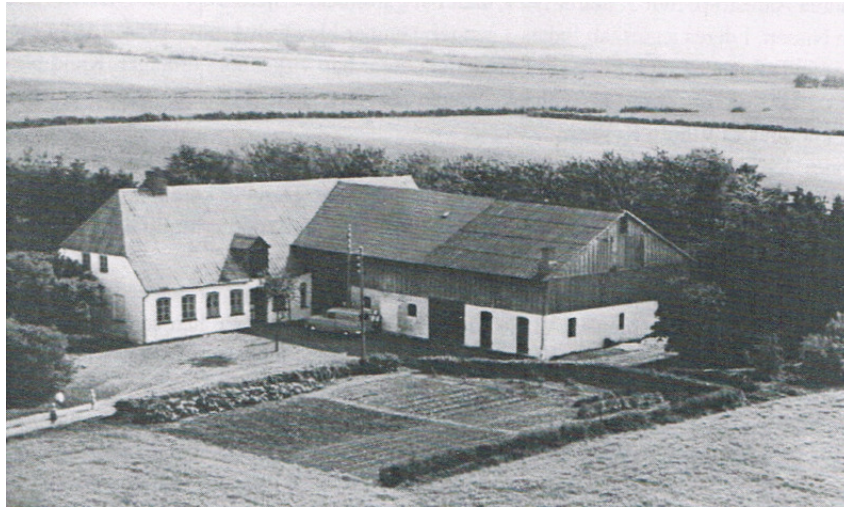
Gårdmand i Arndrup fra 1919-1946, Johan Jepsen og hustruen, Gunder Marie: Johan Peter Jepsen blev født i Arndrup 19. maj 1892, søn af gårdmand i Arndrup, Christian Paulsen Jepsen (1862-1936) og Christine Cathrine Møller (1866-1932). Den 30. okt. 1919 blev han gift i Bedsted kirke med Gunder Marie Petersen, født 4. nov. 1894, datter af bager i Bedsted, Christian Petersen (1863-1938) og Metta Hansen (1871-1897). Johan Jepsen døde 73 år gammel den 31. okt. 1965, mens hans hustru, Gunder Marie døde 91 år gammel den 17. feb. 1986. I deres ægteskab fødtes 5 børn: Christian (1920-); Bonnick (1922-); Johannes (1923-); Inge Christine (1925-) og Gerda Hansine (1930-). Billedet er fra 1958 og lånt 1995 af Gunnar V. Jepsen, Fredericia.

Marie og Johan Jepsen drev kun gården på Heiselvej i nogle få år. Han var ikke særlig begejstret for at være landmand. Allerhelst ville han have været snedker eller tømrer, men som den ældste i børneflokket skulle han jo overtage gården.

Han forpagtede nu gården ud, hvorefter han og hustruen flyttede til Bedsted, hvorfra han drev en forretning som nærmest altnuligmand. En gang skulle han hos en kunde istandsætte en kakkelovn og ordne fodpanelerne. Senere modtog kunden en regning, hvorpå der stod: "Listet lidt rundt og lavet lidt bag en dør. I alt 8 kr." - Johan Jepsen var altid i godt humør og havde en stor humoristisk sans. Han huskes i øvrigt også som en stor rimsmed, der gerne benyttede enhver

lejlighed til at digte rim og vers om forskellige personer eller hændelser. (Jvf. bl.a. digtet om Jørgen Brand side 21, digtet om Arndrup side 1013-14 samt digtet om kommunevalget side 1074).

Johan Jepsen døde 73 år gammel den 31. okt. 1965. Hustruen Gunder Marie døde 17. feb. 1986 som pensionist på Solgården.

Gården Heiselvej 4 i Arndrup omkring 1961: I stuehuset blev værelserne på loftet istandsat omkring 1960 og trappen dertil fra stalden blev samtidig flyttet ind i køkkenet. I 1962 blev der bygget en ny og moderne stald til kreaturer og grise med en 3 meters udvidelse ud mod gårdspladsen. Samtidig blev der indrettet vaskerum, malkerum, kornrum samt værksted. Loftet blev indrettet til kornlager. Omkring 1965 blev der bygget garager til både bil og traktorer. I 1966 blev husets to stuer lagt sammen og et nyt badeværelse opført. Der blev også indlagt oliefyrt og en ny skorsten til formålet blev bygget. Desuden blev der lavet ny trappeopgang og lagt nye betongulve.

I 1973 blev der igen lavet en større udvidelse af stalden ved at inddrage laden og svinestalden. De 18 køer, 24 kvier og tyrekalve kom herefter til at gå i bindestald, mens ungkreaturerne kom på spalter. Der var nu plads til ca. 100 dyr. Desuden blev der opført gylletank og roerum. På loftet, der var af beton, blev der installeret en halmbane. I begyndelsen af 1970-erne opførtes en ny halmlade samt en rundbuehal til maskinerne. Her opbevaredes bl.a. roeoptager og gyllevogn. Jagtretten havde Svend Hansen, Arndrupgård. Billedet er lånt af Gunnar V. Jepsen, Fredericia.

Gården i Arndrup blev som før nævnt forpagtet ud. Først havde von Wildenrath den i 5 år fra 1946-51, hvorefter de flyttede til Burkal. Derefter var den fra 1951-56 forpagtet af Richard Toft. Da forpagtningstiden var udløbet ønskede sønnen, Johannes Jepsen at overtage forældrenes gård i Arndrup. Johannes Jepsen havde forinden sammen med hustruen Andrea Aarestrup i et par år drevet en anden gård i Bedsted, Bjergvej 13, der i dag bebos af Peter Damgaard.

Johannes Peter Jepsen blev født 29. nov. 1923. Den 18. juli 1953 blev han gift i Stepping kirke med Andrea Aarestrup, født 5. marts 1929, datter af gårdmand i Bjerndrup, Iver Nielsen Aarestrup og Ellen Nissen. I deres ægteskab fødtes 3 sønner: Gunnar blev født 4. nov. 1954. I 1984 blev han gift med Linda Petersen og bosatte sig i Fredericia, hvor han virker som urmager. Kjeld blev født 20. apr. 1957 og er ansat i Sydbank, mens Mogens, født 11. dec. 1961, er ansat på lønningskontoret på Viborg Kaserne.

Johannes Jepsen gik 7 år i skole i Bedsted. Efter konfirmationen arbejdede han den første hjemme på gården, da hans far ofte fik anfald af svimmelhed. Derefter kom han ud at tjene. Først

hos Jørgen Hansen i Hyndingdam, så hos Anton Jørgensen på Arndrup Mølle og derefter i 2 år i Over Jerstal hos Christian Hansen.

Omkring 1954 købte Andrea og Johannes Jepsen gården, Bjergvej 13 i Bedsted. Den havde de i 2 år, hvorefter de solgte gården til Viggo Tønder. Det første år tjente han samtidig på Arndrup Mølle. I 1956 flyttede de så tilbage til Arndrup for at overtage hans fædrene gård. Den var da på 32 ha. Jorden var meget udpint og bygningerne var ikke særlig moderne.

I 1966 blev der foretaget en større modernisering og udvidelse af bygningerne. Tømmerarbejdet blev lavet af hans farbror, Hans Jepsen i Bedsted. I 1971 blev laden inddraget til stald, der samtidig blev lavet om til ren kvægdrift med ristestald. Der blev installeret rørmalkning til 24 køer samt elektrisk roevogn og halmbane på loftet. Disse maskiner var en stor lettelse i forhold til tidligere, hvor det ofte var hårdt fysiske arbejde. Senere fik Johannes Jepsen også en kornpuster og et tørringsanlæg installeret.

Gårdmand i Arndrup fra 1955 - 1986, Johannes Jepsen og hustruen, Andrea: Johannes Peter Jepsen blev født 29. nov. 1923, søn af gårdmand i Arndrup, Johan P. Jepsen (1892-1965) og Gunder Marie Petersen (1894-1986). Den 18. juli 1953 blev han gift i Stepping kirke med Andrea Aarestrup, født 5. marts 1929, datter af gårdmand i Bjerndrup, Iver Nielsen Aarestrup (1890-1974) og Ellen Nissen (1898-). Johannes Jepsen døde 61 år gammel den 11. juni 1985. Andrea Jepsen bor i dag i Løgumkloster, Fasanvej 33.

I ægteskabet fødtes 3 børn: Gunnar (1954-); Kjeld (1957-) og Mogens (1961-). Billedet er taget i forbindelse med deres sølvbryllup 18. juli 1978 og lånt af Gunnar Jepsen, Fredericia.

I årene efter 1969 købte Johannes Jepsen en del jord, dels fra Marius Jensen og fra Mathias Holm og dels også fra naboen Peter Wind. Sidstnævnte og hans hustru gik samtidigt i 1971 på pension, hvorefter de flyttede til Hellevad. Stamparcellen, Heiselvej 6, blev kort tid efter solgt videre til Sonja og Bernd Brinkmann for 21.000 kr. Opdyrkningen af mosen og mageskiftet i 1968 bevirkede, at Johannes Jepsens jord nu blev samlet omkring gården, der herefter havde et jordtilliggende på knap 48 hektar veldrevet jord. De gamle skel blev jævnet og nye læhegn plantet. Herefter var markerne forberedte til de nye tider med store landbrugsmaskiner, som han i mellemtiden havde indkøbt.

62 år gammel døde Johannes Jepsen 11. juni 1985, og da ingen af børnene ønskede at overtage gården, valgte enken, Andrea Jepsen, i 1986 at sælge gården til Jørgen Jacobsen fra Busholm. Selv

flyttede hun herefter som førtidspensionist til Løgumkloster, hvor hun i dag bor på adressen, Fasanvej 33.

Jørgen Jacobsen er søn af Knud Jacobsen, Busholm. I nov. 1988 blev han gift i Højst kirke med Lis Nissen Lund, født 4. juli 1963, datter af gårdmand i Gravlund, Richard Lund (1923-) og Kjestine Nissen (1929-).

Lis og Jørgen Jacobsen boede selv på gården, som de drev indtil 1989. Herefter flyttede de til Busholm, som de samtidigt overtog. Jorden i Arndrup bliver dog fortsat drevet fra Busholm, mens ejendommen er lejet ud, først til Jens Eckhaus og fra 1998 til Annemette og Preben Wilhelmsen.

Kilde:

- Gunnar Jepsen, Fredericia: Oplysninger af 15. sept. 1995, 1999 og 2000. Angående familien og gården i Arndrup, samt lån af billeder.
- Gården i Arndrup: Bd. I, blad 11 (III Fol 45).

Aftenklokken

digt af Johan Jepsen.

Der stod en huggeblok i vor gård,
Og der har den stået i mange år,
Under en gammel eg med kronet top,
Der står den gamle huggeblok.

Der stod min bedstefar og huggede træ,
Mens fortidstanker kom ham nær,
Han tænkte på den tid, da han var stærk,
Og ham og Sine drev gårdens værk.
De arbejdede i mark og eng,
For rettelig at gøre brug af den.

Var der også mange skyer grå!
Han takkede dog som få.
Ja, han vendte nu sit blik mod vest.
Der holder solen nu sin nedgangsfest.
Han stille var - ja uden sans,
Mens han så dens aftenglans.
Med blottet hoved, han stod der nu.
Men tiden, hvor blev dog du?
For nu slog aftenklokken jo sit sidste slag.

Kilde:

- Helga Kyllingsbæk, født Holm, Viborg: Oplysninger af brev af juli 2000. Digtet er nedskrevet af Helga Holm under et besøg hos Marie og Johan Jepsen 21. aug. 1964. For nemheds skyld er digtet ovenfor skrevet på rigsdansk, men burde rettelig være skrevet på sønderjysk, som Johan Jepsen fremsagde det på.

Oplysning:

- Digtet omhandler Johan Jepsens bedsteforældre: Hans Jepsen (1827-1875) og Sine =Sinnet Marie Paulsen (1832-1897).

Arbejde og pligter som dreng i Arndrup

af Carl Johannsen, Svendborg

Minder fra barndommen hjemme på gården i Arndrup

Til vores gård hørte 16 tdr. land rigtig hede med en rigtig skøn og vild natur. Heden fik far ved meget knokkelarbejde forvandlet til frugtbart agerland, men først skulle lyngen brændes af, og det så meget voldsomt ud. På heden var der en lille sø med mange forskellige fugle, bl.a. ænder og viber, og så var der mange hugorme, som kom frem, når solen skinnede, men alt dette forsvandt, da opdyrkningen var tilendebragt.

Der var meget at se til for mor og far i de første år, og ind imellem var det meget hårdt for dem. I de første 7 år havde de en tjenestepige, som blev kaldt Store Anne, men far blev bange for at de senere ville få forsørgerforpligtelser overfor hende, hvis de ikke stoppede, og det var en stor sorg for hende, da hun blev sagt op.

Den store børneflokk krævede også efterhånden mere og mere plads. Krisetider fik de også at føle, og den gang var der ikke noget der hed børnepenge. De gik heller ikke ram forbi under den store verdenskrise i 1930-erne, og ligeledes mund- og klovtsyge, der med års mellemrum ramte besætningerne, så der var nok at kæmpe for.

I hjemmet var vi 10 børn, så vi var født til at tilpasse os pladsforholdene, hvor der skulle være plads til os alle med beskedne faciliteter, og vi kendte jo ikke til andet. Når vi blev 6 år, skulle vi i skole, og vi gik i træsko og havde hjemmesko med i tornysteret. Der var ca. 3 km til Bedsted skole, der var to-klaset: Den lille og den store. I den lille gik vi i 3 år og 4 år i den store, og så skulle vi konfirmeres.

Vi klarede os alle ret godt i skolen, men vi glædede os til at blive store, så vi måtte gå i lange bukser, og tiden kom, at vi skulle til at gå til præst. Hidtil gik vi i korte bukser og lange hjemmestrikkede strømper, der blev holdt oppe med ”æ hosbånd”, der var knappet på ”æ-livstøk”.

Når vi kom hjem fra skole, skulle vi have det gamle tøj på og hjælpe til ude i markerne eller inde, og vi havde fyraften, når kirkeklokkerne ringede solen ned, så vi lærte hurtigt arbejde og pligter. Vi var en meget vigtig del af den nødvendige arbejdskraft på gården, og mor var meget ofte med i markerne på trods af, at hun også stod for mad og tøj til os alle, men sådan var det også på andre gårde. Efter fyraften og aftensmaden lavede vi lektier, mens mor syede og stoppede og far sad og faldt i søvn med avisen. Ind i mellem skulle vi også ud og fodre hestene af med hø og hakkelse, før vi gik i seng.

Vi havde ikke elektrisk lys, men petroleumslamper, og mor lavede mad på komfuret med kvas, tørv og andet forefaldende brænde. Vi havde intet badeværelse og toilet, så vi vaskede os i vandfæde og gik på toilet i stalden bag køerne. Vi sov også flere i hver seng, hvor madrassen var halm, der blev skiftet ud, når mor gjorde hovedrent, og der var ofte mus i halmen, som vi kunne høre pusle, men det betød intet.

Man holdt sammen i Arndrup og mødtes på skift når de lange aftener kom, og her kappedes konerne om at lave det bedste kaffebord med flest forskellige slags kager, så her blev målt status.

Mændene sad i den ene stue og talte om deres oplevelser som tyske soldater i verdenskrigen, de havde deltaget i, og konerne sad med deres håndarbejde og snakkede kvindesnak, bl.a. om børn, madlavning og opskrifter. For os børn var det spændende at lytte til beretningerne om begivenhederne i skyttegravene i Frankrig, Rusland eller andre steder, men der var jo heller ikke TV den gang.

Familiebillede af Marie og Peter Johannsen i Arndrup og deres 10 børn: Peter Nissen Johannsen blev født i Nr. Hostrup 27. juli 1890 og søn af gårdmand i Hønkys, Christian Nissen Johannsen. Den 8. okt. 1920 blev han gift med Marie Nissen, født i Terp 3. feb. 1898 og datter af parcellist i Terp, Chresten Nissen (1864-1954) og Catharina N. Franzen (1868-1942). Peter Johannsen var med i 1. verdenskrig i alle 4 år på forskellige fronter. Under kampene i Frankrig blev han ramt af en granatsplint i det ene lår og var i lang tid indlagt på et lazaret i Linz ved Rhinen. Fra 1920 til 1955 var han gårdmand i Arndrup. I 1970 kunne han og hustruen fejre guldbryllup. Peter N. Johannsen døde i Arndrup 11. aug. 1976 i en alder af 86 år. Hustruen Marie blev knap 84 år gammel, i det hun døde i Arndrup 18. jan. 1982.

I ægteskabet fødtes i alt 10 børn: **Anne** (1921-) bosatte sig i København og blev her gift med Bent Rønne Jensen. **Christian** (1922 -) blev ansat ved postvæsenet i Gråsten og blev gift med Lis Nissen. **Thomas** (1925-) blev gårdmand i Nr. Hede i Nr. Løgum sogn og gift med Meta Marie Møller fra Arndrup. **Carl** (1926-) blev direktør i et forsikringsselskab i Svendborg. Gift første gang med Anne Marie Thomsen og efter hendes død i 1975 anden gang med Grethe Larsen. **Kathrine** (1927 -) blev gift med malermester i Rens, Peter E. Andresen. De er i dag enke og bor i Bylderup. **Krestine** (1929-) blev gift med Knud Haugaard og bor i dag i Vojens. **Valdemar** (1930-) blev gårdmand i Hårup ved Silkeborg og gift med Gudrun. Han bor i dag i Resenbro. **Evald Johannsen** (1931-) overtog i 1955 gården i Arndrup efter sine forældre. Samme år blev han gift med Ally Sørensen fra Åbyhøj. I 1998 solgte han gården og flyttede til Rødekrø. **Victor** (1933-) blev købmand i Hovslund, senere bogholder, og er i dag bosat i Jernvedlund ved Ribe, hvor han er gift med Tinne. Den yngste er **Astrid** (1935-). Hun var sygehjælper på Aabenraa Sygehus og gift med Alfred Nissen. Hun er i dag enke og bor i Aabenraa.

Personerne på billedet er fra venstre i bagerst række: Kathrine, Victor, Knud, Christian, Evald, Krestine, Carl og Thomas. På første række ses: Anne, derefter sølvbrudeparret Peter og Marie Johannsen og yderst til højre sidder Astrid. Billedet er taget i forbindelse med en familiefest i november 1955, og lånt af Meta og Thomas Johannsen i Løgumkloster.

Hvad kunne børnene hjælpe med til!

Det var mange ting både ude og inde, og far kunne altid finde på noget – hvis ikke andet så rydde op overalt. Vi hakkede roer, lugede gulerødder, fodrede dyr, raspede roer med håndrasper, samlede kartofler op på flere tønder land, hjalp far med tækkearbejde på stråtaget, skovlede sne, klippede hække, grave have, rive hø sammen og samlede neg ved kornhøsten, kalkede hus og gjorde rent i staldene, hjalp med at grave tørv til brændsel, hjalp med at tærsk vinteren igennem, hvis petroleumsmotoren ville starte, hvad der tit var problemer med. Vi tog roer op og slog bladene af med en roekniv, kørte roer, som vi samlede op med hænderne, for det, mente far, var sundt. Andre brugte en fork, så man ikke skulle bøje sig hele tiden. Vi striglede heste og maste oksebremse larver ud af skindet på køerne, vogtede køer, der kom ind på høstede marker uden indhegning til roerne, lærte at malke, som foregik med håndkraft. Når vi blev store nok, så blev vi sendt ud i markerne for at harve og andet, som far turde betro os, så vi var arbejdsvante, da vi kom ud at tjene hos fremmede.

Pigerne var også med i markerne, men hjalp også mor med storvask, hvor der først skulle fyres op i gruekedlen. Under krigen kunne mor ikke få sæbe nok, men så lavede hun det bare selv af døde dyr. Hun kunne også brygge øl og enormt mange andre ting.

Marie og Peter Johannsens gård i Arndrup, Arndrupvej 1: Peter Nissen Johannsen drev før 1920 en ejendom i Bevtoft. Den 5. aug. 1920 underskrev han nu en kontrakt, hvorved han købte gården i Arndrup af Paul Jørgensen Petersen, Hellevad for en pris på 19.250 kr. På billedet ses, at gårdens stuehuslænge ud mod vejen har stråtag. Gårdlængen til højre har zinktag. Til venstre for stalddøren i gavlenden ses sønnen, Thomas siddende på ploven. Billedet er taget fra vejen i 1942, og lånt af Carl Johannsen, Svendborg.

Kilde:

- Carl Johannsen, Pengekrogen 3, Svendborg, tlf. nr. 6221 5958: "Mindebog om Marie og Peter N. Johannsen" og "Slægtsbog i billeder og tekst". 1998.

Da Jens Michelsen i Arndrup søgte om orlov

Gårdmand Jens Michelsen i Arndrup var også med i 1. Verdenskrig. En gang fik han dog i høsttiden orlov, så han kunne komme hjem for at hjælpe til i høsten. Uheldigvis satte det i nogle dage ind med regn, hvorfor høstarbejdet måtte udsættes.

Jens Michelsen fik i den anledning kommuneforstander, Peter Høeck til at skrive en erklæring til Fronten om udsættelse til at møde: "bis weiter".

Der gik nu flere dage, og endnu var Jens Michelsen hjemme i Arndrup på orlov. Peter Høeck måtte derfor til Arndrup for at be' ham om igen at tage af sted til Fronten, hvortil Jens Michelsen kunne fremvise et stykke papir, hvorpå der stod, at han jo havde orlov "bis weiter".

Kilde:

- Anthoni (Tonne) Knudsen, Løgumkloster: Oplysning fra juli 1984.
- Oplysning: Jens Michelsen blev født i Løgumkloster 4. jan. 1875. Se mere om ham side 1047.

Hans Kikkenborg på Arndrup Mark

Inde på Arndrup Hede eller Arndrup Mark, et stykke vest for gården, Heiselvej 4, lå der oprindeligt en lille parcellistgård. Her boede i begyndelsen af 1900-tallet Hans Kikkenborg.

Hvem var da Hans Kikkenborg?

Ved at blade i kirkebøgerne finder man intet, men da det vides, at Kikkenborg var et øgenavn han på et tidspunkt havde fået, dukker der pludselig mange oplysninger op, når man finder ud af at hans rigtige navn var Hans Lorenzen.

I begyndelsen af 1900-tallet var Hans Lorenzen nu blevet en gammel mand, ja nærmest døden nær, hvis man læser Johannes Tonnesens novelle om Hans Kikkenborg i tillægget. (Se side 322)

Ved hjælp af kirkebogen får man herefter en hel del oplysninger om Hans Lorenzen: Om en mand, der var gift to gange, og som med sine koner fik i alt 16 børn.

Hans Lorenzen blev født i Bedsted 29. feb. 1832 som søn af lejeinderste i Bedsted, Andreas Lorenzen (1808-1883) og hustru, Marie Kirstine Outzen (1809-).

Første gang herefter nævnes han som tjenestekarl i Bedsted. Senere angives han at være arbejder, og på et eller andet tidspunkt flytter han og hustruen til Arndrup, hvor han bosatte sig som lejeinderste på Arndrup Mark i "Sprøkborg"! - - Muligvis er det dette navn, der har givet anledning til øgenavnet, da Sprøkborg er et nedsættende og spottende udtryk for et hus, der mere eller mindre er hjemmelavet eller istandsat af gammelt eller dårligt materiale, såsom gamle brædder eller planker.

Det fortælles også, at netop hans gård i den sidste tid var gammel og faldefærdig. Til gården var der bygget et halvtag, hvorpå der græssede geder. Han havde mange børn, hvoraf flere døde som små. En gang skal en af hans små døtre have ligget lig i et bagetrug. Gården menes at være blevet nedrevet omkring 1920 eller i årene derefter.

Hans Lorenzen blev gift første gang i Bedsted 13. okt. 1858 med Anne Elisabeth Thomsen, født 9. nov. 1828 og datter af daglejer i Løgumkloster, Christen Thomsen og Christine Tørring. Med hende fik han 8 børn: Andreas (1858-), Christine Marie (1860-), Marie Kjestine (1862-), Christian (1864-), August (1865-1867), Hansine (1866-1867). De to yngste var tvillingerne: August og Hansine (1868-). August døde dog kort efter fødslen, mens Hansine blev 4 dage gammel. Af samtlige børn var der således kun halvdelen, der kom til skelsår og alder. Mange børn bukkede tidligere under, selv på grund af helt almindelige børnesygdomme.

Anne Elisabeth Thomsen døde 22. maj 1868, sandsynligvis på grund af komplikationer efter tvillingefødslerne. Hun blev godt 39 år.

Tre år senere giftede Hans Lorenzen sig anden gang 25. aug. 1871 med Kjesten Marie Andersen, født 24. jan. 1846 i Kastrop ved Gram, datter af husmand, murer og snedker i Kastrop, Anders Andersen (1816-1873) og Anne Dorthea Rosenberg (1811-1871). Sidstnævnte var en datterdatter af gårdmand og sognefoged i Nustrup, Jens Andersen og Johanne Hybschmann.

Kjesten Marie startede sandsynligvis som husholderske for Hans Lorenzen, idet hendes bror, Hans Andersen (1839-) i forvejen boede i Arndrup. Han var her parcellist på senere Evald Johannsens gård. Hans Andersen var gift med Voldborg Tjellesen (1844-), der døde i 1887.

Sammen havde de to mindreårige børn, der dog begge døde i foråret 1892 af difteri. Efter hustruens død blev Hans Andersens søster, Anne (1837-) ansat som husbestyrerinde. Hun forblev alle dage ugift og døde i Arndrup 14. juli 1912.

I Hans Lorenzens andet ægteskab med Kjestine Marie Andersen fødtes også 8 børn, hvoraf to dog døde som små: Den ældste hed Anne Elisabeth (1872-), og som skik var, blev hun opkaldt efter faderens første hustru. Hun blev senere gift med parcellist i Klovtoft, Rasmus Lorenz Mathiesen (c1870-). I 1905 fødte hun sønnen, Anton Milert Mathiesen, der senere bosatte sig i Bedsted sogn, hvor han blev husmand på Terp Vestermark. I 1931 blev han gift med Maren Luise Christensen (1906-) fra Hyrup. De fik børnene: Anne Marie (1933-), Margrethe (1936-), Hans (1937-), Ejner (1940-), Christian (1944-) og Svend Erik (1948-).

Nummer to i Hans Lorenzens andet børnekuld hed Anders (1874-). Han blev møller i Brundlund; August (1877-); Hansine Dorthea (1879-) blev senere gift med Laue Juhl i Tohede; Anne Dorthea (1881-); Hans og Kjestine (1883-) var tvillinger. Hans døde 8 år gammel i 1892, mens Kjestine senere blev gift med Richard i Flensborg. Det yngste af de 8 børn var sønnen Martin Theodor (1889-). Han døde 1½ år gammel i 1891.

Hans Lorenzen lå som før nævnt ifølge Johannes Tonnesen ”dødssyg” i 1910, men må være kommet sig igen, idet han ”først døde” 24. dec. 1914 i en alder af 82 år. Hans anden hustru var død 2 år tidligere, den 7. nov. 1912 i en alder af 66 år.

Kilde:

- Bedsted sogns kirkebøger.
- Gunnar Jepsen, Fredericia: Oplysninger fra 1999 om Hans Lorenzen og hans lille gård.
- Oplysninger:
- Hans Kikkenborgs gård er sandsynligvis blevet udflyttet til Arndrup Mark i midten af 1800-tallet af Jørgen Jørgensens far Nis Jørgensen. Gården lå tidligere inde i landsbyen og havde da et jordtilliggende på knap 28 hektar, altså en såkaldt halvgård. Den er en af de få gårde, der kan følges tilbage i tiden, til begyndelsen af 1700-tallet. Af tidligere ejere nævnes her i flæng: Jacob Christensen, svigersønnen, Peder Jessen (1696-1755), svigersønnen Niels Hansen, dernæst en anden svigersøn, Christen Hansen, sønnen Niels Christensen (1767-), svogeren Morten Hansen, Hans Ebsen, Hans Peter Bossen fra 1806-15, Hans Chr. Koch fra 1815-27, Bunde Mortensen fra 1827-39, Dines Outzen fra 1939-43, Peter Lorenzen fra 1843-45, Nis Jørgensen (1812-) fra 1845-75 og fra 1875 sønnen Jørgen Jørgensen (1848-1926).
- Sprøkborg er et nedsættende og spottende udtryk for et hus, der mere eller mindre er hjemmelavet eller istandsat af gammelt eller dårligt materiale, såsom gamle brædder eller grene. (Se også side 462)
- Som det fremgår af digtet om Jørgen ”Brand” Jørgensen (Se side 21) satte han en gang selv ild til sin gård. Det er denne gård, der senere blev overtaget af Hans Kikkenborg. Ildspåsættelsen blev opdaget og straffen blev et fængselsoophold på vand og brød. Det har muligvis været i årene omkring 1912, for dette år frastykkedes stort set al Jørgen Jørgensens jord. Skomager Johan Jensen fik bl.a. 5 hektar. Dette stykke jord blev senere kaldt Æ Skomagerløk, Ligeledes overtog Hans Peter Holm 8 ha og Chr. Hansen 14 ha. Til sig selv blev der kun 4496 m² tilbage til et mindre sted, der lå på hans egen mark tæt ved broen over Arndrup Å. Denne ejendom findes heller ikke mere.

Jepsen slægten fra Hokkerup

Inden for slægten Jepsen fortæller man, at der en gang kom tre Jepsen brødre til Bedsted egnen fra Lille Vig, lidt øst for Nørre Haksted.

Kigger man nærmere på disse udsagn viser det sig, at oplysningerne faktisk er sande. Mindst tre brødre ud af en børneflokk på i alt 7-8 børn kom her til egnen. De blev alle født i Hokkerup vest for

Rinkenæs i Holbøl sogn, som børn af gårdmand i Hokkerup, Nis Jepsen og hans hustru Ingeborg Margrethe Hinrichsen, der gennem sin mor Botilla stammede fra slægten Festersen fra Sdr. Hostrup i Ensted sogn. Denne Festersen slægt kan dog følges helt tilbage til 1500-tallet til en Fester Nielsen.

Efter Ingeborg Margrethe Hinrichsens død i år 1800 er mange af børnene sandsynligvis kommet til Lille Vig, hvorfra de én efter én kom til Bedsted sogn eller dens omegn. At de kom hertil skyldes uden tvivl deres søster, Anne Margrethe Jepsen, der i 1806 blev gift med mølleren på Arndrup Mølle, Hans Hinrich Toft.

Oliemalerier på lærred af et ægtepar i rokoko dragter og med paryk som moden foreviste. Kvinden sidder med en rose i hånden. Hun er klædt i en brunternet kjole og med en stor halsudskæring. Manden er i rød kjole og hvid vest med en broderet kalvekrøs. Ægteparret skal efter en overlevering forestille gårdmand i Hokkerup, **Nis Jepsen** (c1745-) og hustruen **Ingeborg Margrethe Hinrichsen** (1758-1800). Det kunne dog også tænkes at kvinden er Nis Jepsens første hustru, hvis navn var **Karen Hansen** (c1750-). Hun døde 31 år gammel 7. sept. 1781. Efter hendes død giftede Nis Jepsen sig 2. g. i 1783 med ovennævnte Ingeborg Margrethe Hinrichsen.

Billederne kom til Arndrup Mølle i 1806 med Anne Margrethe Jepsens ægteskab med mølleren Hans Hinrich Toft. I 1871 hang billederne i entreen, men blev da af den nye unge og nygifte kone, Herlich Marie Dahl flyttet til en hædersplads i storstuen, indtil de på et eller andet tidspunkt blev taget ned og afleveret på Museet i Tønder, Kongevej 51. Billederne, der måler ca. 80 x 60 cm og indsat i gulddrammer, er malet af en ukendt kunster omkring 1790. Billederne hænger i dag ved siden af hinanden i en af museets mange rum, og har henholdsvis registreringsnumrene TM 3484 og TM 3485.

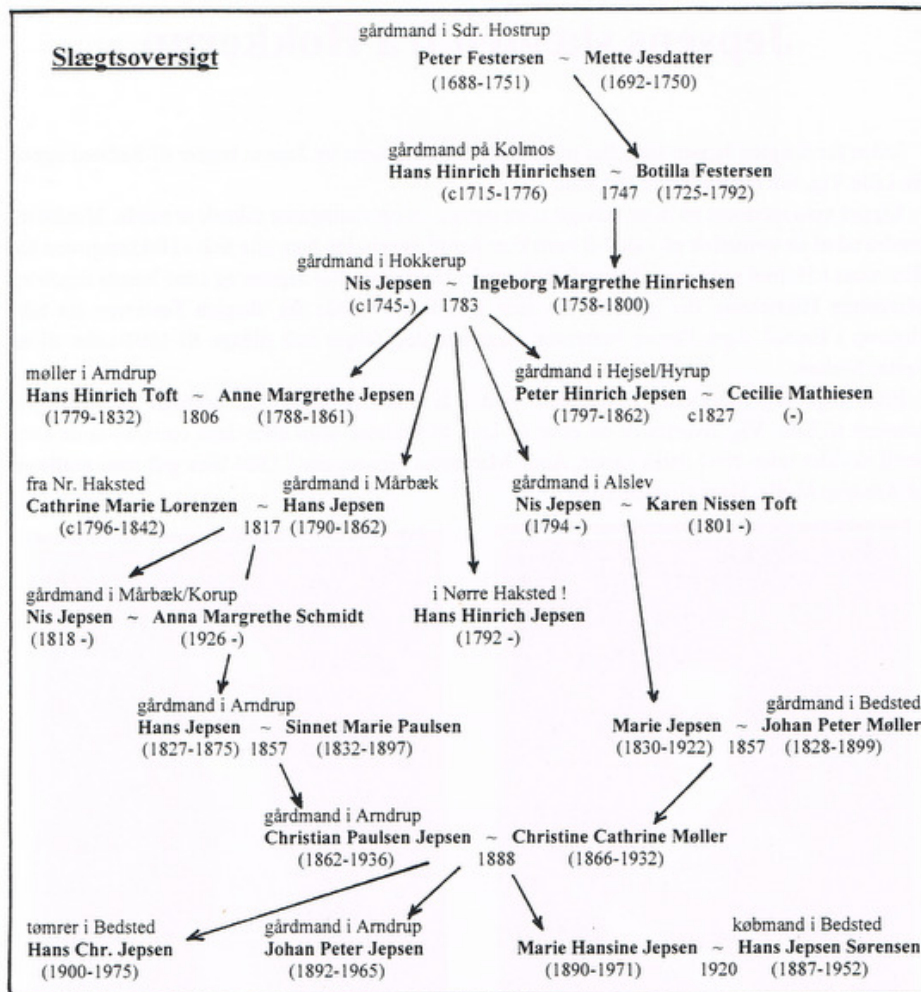
Anne Margrethe har vel sagtens i starten fået sine brødre hertil som tjenestekarle på Arndrup Mølle. Da de senere giftede sig bosatte 3 af dem sig her i omegnen, henholdsvis i Mårbæk, Alslev og i Hejsel:

Hans Jepsen (1790-1862) blev i 1817 gift 1. g. med Catharina Feddersen og nedsatte sig som gårdmand i Mårbæk. Efter hustruens død i 1842 giftede han sig 2. gang med Cathrine Marie Lorenzen. Begge sine hustruer hentede Hans Jepsen hertil fra Nr. Haksted. Med sine to koner fik han i alt 9 børn.

Af sønnerne blev Nis Jepsen (1818-) gårdmand i Mårbæk efter forældrene. Senere solgte de her gården og flyttede til Korup.

En anden søn var Thomas Peter Jepsen, født i Nr. Haksted 1837. Han blev gift med Cathrine Marie Hoy og blev gårdmand i Søvang ved Øster Højst. De fik i alt 8 børn, hvoraf 3 sønner udvandrede til Amerika. En anden søn, Carsten Jepsen (1876-1929) overtog gården efter forældrene og blev gift med Anna Nielsen. Og to døtre, Johanne Christine og Ingeborg Margrethe Jepsen

(1874-) afløste hinanden som hustruer for gårdmand Jes Jørgensen (1865-) i Klipleve. Også i disse ægteskaber fødtes 8 børn, hvoraf to fra søskendeflokken endte deres dage i Bedsted. Disse var Kathrine Marie Jørgensen (1899-) og Peter Jørgensen, der indtil for få år siden boede Bjergvej 5.

En tredje søn var Hans Jepsen (1827-). Han kom tilbage og blev gårdmand i Arndrup og gift med Sinnet Marie Paulsen. Deres søn, Christian Paulsen Jepsen (1862-) blev i 1888 gift med slægtningen Christine Cathrine Møller. De overtog gården i Arndrup efter hans forældre og fik her 8 børn, hvoraf bl.a. Hans Jepsen (1900-) blev tømrer i Bedsted, Johan Jepsen (1892-) gårdmand i Arndrup, mens datteren Marie (1890-) blev gift med købmand i Bedsted, Hans Jepsen Sørensen.

Nis Jepsen (1794-) blev gårdmand i Alslev og gift 13. nov. 1824 med Karen Cathrine Nissen Toft, født 12. juli 1801, datter af Jes Nissen Toft. De fik to børn: Jes døde ugift, mens Marie (1830-) blev gift med gårdmand i Bedsted, Johan Peter Møller.

Peter Hinrich Jepsen (1797-1862) bosatte sig først i Hejsel. Derefter fra 1838 i Fogderup. I 1840 flyttede han til Hyrup, hvor han blev gårdmand. Han blev gift første gang omkring 1828 med Cecilie Kathrine Mathiesen. Anden gang 12. juni 1835 med Anne Jensen, datter af Jørgen Jensen og Silla Marie Jørgensdatter i Søderup.

I hans to ægteskaber fødtes 7 børn: Ingeborg (1828-31), Ingeborg (1831-), Jørgen (1835-), Silla Kathrine (1838-), Hans Hinrich (1840-), Nicolaj (1844-) og Ingeborg Marie (1846-). Peter Hinrich Jepsen døde i Hyrup i Bevtøft sogn 6. okt. 1862. Han blev 65 ½ år.

En fjerde bror, Hans Hinrich Jepsen (1792-) blev boende i Nørre Haksted. Han blev aldrig ”benyttet” som fadder ved sine brødres børns dåb. Muligvis kan han også på et tidligt tidspunkt være afgang ved døden.

På Arndrup Mølle sad som før nævnt de tre brødres søster, Anne Margrethe Jepsen og hendes mand og møller, Hans Hinrich Toft (1779-1832)... Hvordan mon fandt de hinanden?

Hans Hinrich Toft var den første på møllen af Toft slægten, så han kom til Bedsted sogn udefra. Det viser sig, at han blev født i Skovbøl i Felsted sogn, som søn af gartner på Skovbølgård og senere møller i Aabenraa, Nicolaj Hansen Toft (1743-1811) og Christina Dorothea Mordhorst (1745-1821). Dette må sikkert betyde, at de to unge med stor sandsynlighed har kendt hinanden fra deres hjemegn. Skovbølgård ligger i Felsted sogn ca. 10 km nord for Hokkerup i Holbøl sogn.

Da Hans Hinrich Toft og Anne Margrethe Jepsen i 1806 blev gift og kom til Arndrup Mølle medbragte hun bl.a. to oliemalerier, af en mand og hans hustru iført parykker og dragter i rokokostil. Man ved ikke helt med sikkerhed hvem billederne forestiller, men de er med stor sandsynligvis Anne Margrethe Jepsens forældre, dvs. gårdmand i Hokkerup, Nis Jepsen og hustru Ingeborg Hinrichsen. Oliebillederne befinder sig i dag på Tønder Kunstmuseum.

Kilder og litteratur:

- Hans Petersen: ”Die Müller Toft und die Arndruher Mühle”, artikel i ”Schriften der Heimatkundlichen Arbeitsgemeinschaften für Nordschleswig”, Hefte nr. 18. 1968.
- Gunnar V. Jepsen, Fredericia: Oplysninger af 1995 og 2000 om Jepsen slægten.

Oplysning:

- Rokoko tiden i Danmark beregnes tidsmæssigt til at henhøre til årene fra ca. 1735 til 1765.

Arndrup Mølle (2)

Siden artiklen om Arndrup Mølle blev skrevet i 1984, (Se side 219-30) er der dukket oplysninger op, der kaster nyt lys over nogle af de allertidligste arveforpagtere. Oplysningerne skyldes genealogen Svend Jacobsen, Hellerup, der i Det Gottorpske Fyrstearkiv har fundet bevis for, at Hans Boysen Møller, ud over at besidde en kongelig gård i Bedsted, også var arveforpagter på Arndrup Mølle, hvor han nævnes både i 1622 og 1626.

I ovennævnte pakke med møllesager fandt Svend Jacobsen et brev fra 1630. Heri står at læse, at begge møllefæstere, i både Løgumkloster og Arndrup, er afgang ved døden, og at det nu er enken, der fortsætter på møllen i Løgumkloster, mens Hans Boysen Møllers søn, Asmus Hansen Vind ønsker at overtage møllen i Arndrup.

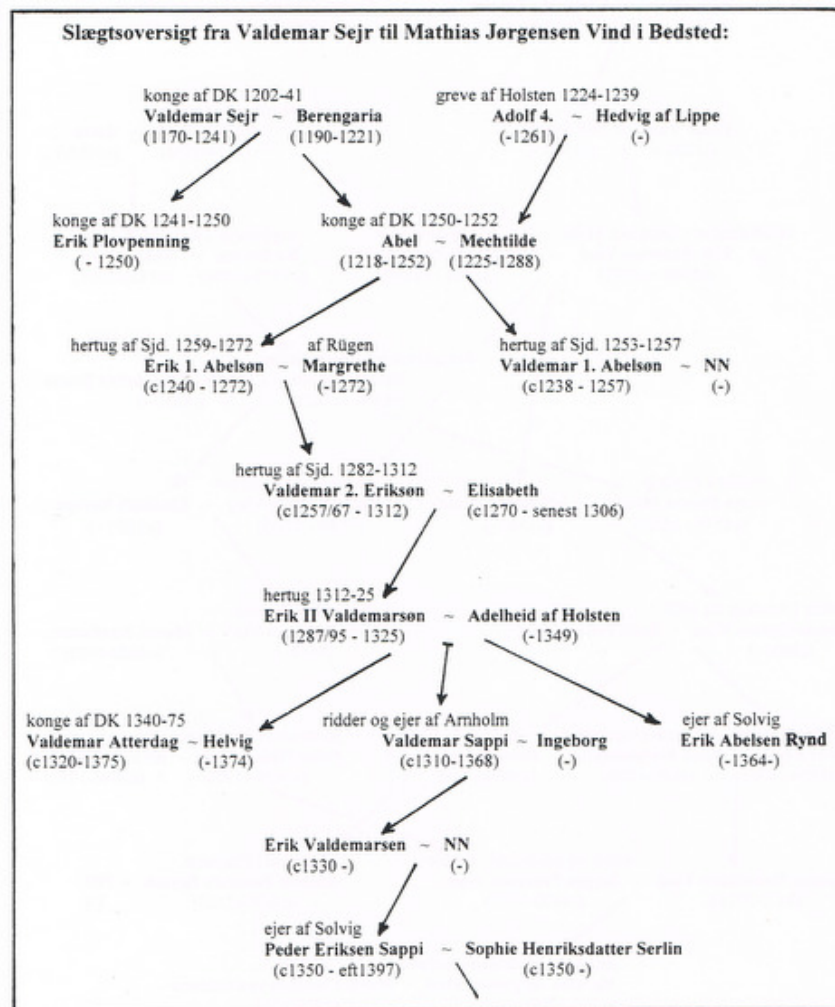
Derefter optræder Asmus Vind i det ældste amtsregnskab fra 1633 som besidder på møllen i Arndrup, og fra 1635 nu også som besidder af en gård i Bedsted. Det ene sted kaldes han Asmus Hansen, men der er dog ingen tvivl om, at det er den samme person, og at han er Hans Boysen Møllers søn.

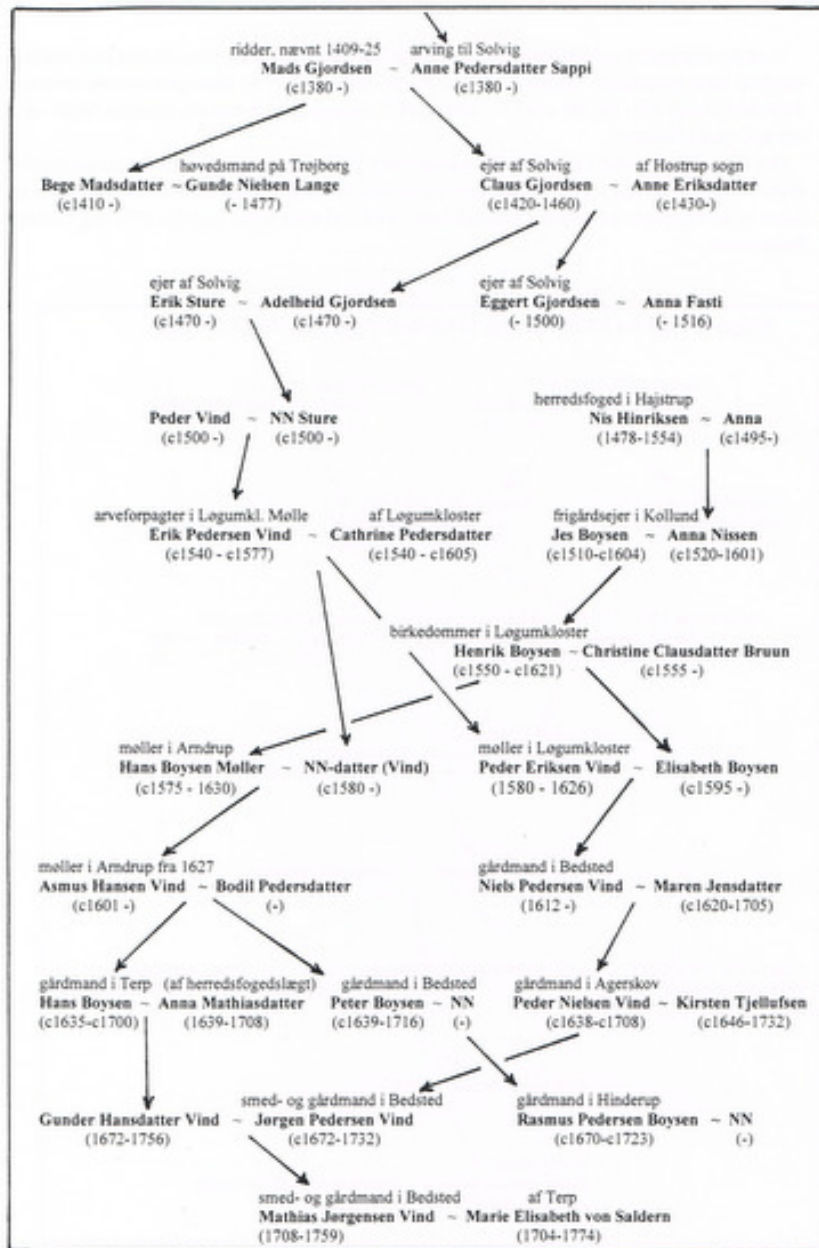
Med de nye oplysninger om Arndrup Møllens arveforpagtere, sammenholdt med slægtshistoriske oplysninger, er der hermed blevet knyttet slægtsforbindelser mellem ejerne af møllen i Arndrup og herredsfogedslægterne i Terp og Bedsted, samt mellem slægterne Boysen og Vind i Løgumkloster

og videre bagud i tid til herremændene på Solvig Gods, og til de slesvigske hertuger, og videre til den danske konge, Abel og til hans far Valdemar Sejr.

Arndrup Mølle set fra broen mod nord ind mod gårdspladsen. På træbroen ses mølleren Jep Toft. Billedet er fra begyndelsen af 1900-tallet.

Som det fremgår af ovenstående slægtsoversigt, var Asmus Hansen Vind således både møller i Arndrup samt gårdmand i Bedsted, og han havde, ifølge amts- og lensregnskaberne, overtaget disse besiddelser efter sin far i 1627. Endnu i 1651 nævnes han at besidde Arndrup Mølle samt den kgl. gård i Bedsted.

Det vides ikke hvorfor han kaldte sig Asmus Vind i stedet for Boysen, men det kunne tænkes, at der var mere prestige i Vind navnet, som han havde fra moderen, der med al sandsynlighed var datter af arveforpagter på møllen i Løgumkloster, Erik Pedersen Wind (c1540-c1577) og Cathrine Pedersdatter.

Undervejs har man dog tilsyneladende forsøgt at afsætte Asmus Vind som forpagter på Møllen på grund af de veritable sexorgier, der åbenbart må have fundet sted her i en periode, idet en mand ved navn Detlef Hansen den 9. nov. 1642 søger om, at måtte overtage møllen med den begrundelse, at den nuværende møllers bror, Nis Hansen, "fører et utugtigt levned med sine tre søstre og endda har besvangret en kvinde i Tønder, som han ikke ville ægte". - Episoden bekræftes også af

amtsregnskabernes bøderegister. Af dette fremgår det, at Asmus Vinds tre søstre i årene 1633-37 alle var blevet besvangrede. Selv besvangrede Asmus Hansen Vind pigen Bodil Pedersdatter i 1635, mens hans bror, Nis Hansen, besvangrede en anden kvinde i 1641.

Detlef Hansen blev ikke forpagter på møllen, men alligevel synes møllen, at være gået ud af Vind slægtens besiddelser senere i 1600-tallet, hvor forpagtere som Hans Jacobsen og Frederik Jørgensen da optræder. (Se Bedsted sogn side 224)

Asmus Hansen Vind har formentlig giftet sig med den ovennævnte Bodil Pedersdatter, som han også fik barn et med i 1635. I hvert fald er det højst sandsynligt, at han er far til den Peter Boysen (c1639-1716), der synes at have overtaget gården i Bedsted, og hvis formentlig ældste søn var gårdmand i Hinderup, Rasmus (Asmus) Pedersen Boysen (c1670-1723). Ud fra studier over de faddere, der forekommer til børn i den næste generation, synes det helt oplagt, at Peter Boysen er bror til Hans Boysen i Terp. Hans Boysen blev gift med Anna, der var en datter af gårdmand og herredsfoged i Terp, Mathias Hansen (c1610-1694).

Kilder og litteratur:

- Jesper Wind, Rødovre: Oplysninger i brev af 25. nov. 1997. (Han har sine oplysninger fra Svend Jacobsen, Dyssebakken 5, Hellerup, dateret 17. jan. 1997).
- "Det Gottorpske Fyrstearkiv" i Rigsarkivet: Pakke med breve vedr. sager om ombygning af Arndrup Mølle.
- Danmarks Adels Årbog (DAÅ) 1894: Ang. slægten Gjordsen.
- DAÅ 1914: Ang. slægten Sappi.
- C. A. Christensen: "Arnholm og Valdemar Sappi - Et nordslesvigsk drama fra Valdemar Atterdags tid", artikel i Festskrift til Johan Hvidtfeldt. 1978, side 39-52.
- Anton Blåbjerg: "Valdemar Sejr og nutiden - Slægtsforskning og Danmarkshistorie", skrift udgivet af Slægtshistorisk forening for Viborg og omegn.

Slægten Arndrup

På side 245 er der nævnt en slægt Arendrup, der udgik fra Arndrup i 1600-tallet. Nu viser det sig, at et nyt slægtsnavn har set dagens lys. Det er navnet Arndrup i nutidig skrivemåde, og som bæres af nogle ganske få familier, der kan spore sine rødder til Arndrupgård.

En forespørgsel hos familien viser, at det var Emma (1907-) og Claus Jørgen Hansen i Sønderborg (1907-), der omkring 1950 droppede navnet Hansen og i stedet tog navnet Arndrup. Claus Jørgen Arndrup var søn af urmager og guldsmed i Tinglev, Peter Hansen (c1879-) og hustru, Anne Petersen (1884-) fra Arndrupgård (Se billedet af hende side 1036). Peter Hansen var med i Første Verdenskrig og blev meldt savnet. Efter krigen giftede enken sig senere 2. gang med Frederik Juhler.

Emma og Claus Jørgen Arndrup, Sønderborg fik 3 børn. Den ældste, Linda, hedder stadig Hansen, fordi hun var flyttet hjemmefra, da de tog navnet Arndrup, mens de to yngste: Rita (1938-) og Kenneth (1948-) fik navnet sammen med forældrene. Rita Arndrup er i dag gift med Bent Poulsen i Sønderborg, mens Kenneth Arndrup bor i Hesselager på Fyn og er her gift med Aase.

Kilde:

- Rita Arndrup Poulsen, Blomstergade 27, Sønderborg: Oplysninger om slægten fra telefonsamtale okt. 2000.

Solviggården i Arndrup

En af de oprindelige gårde i Arndrup var en såkaldt Solviggård. Den var på 1 otting land, men hvad var en Solviggård? - Hvilken gård var det i Arndrup? - Hvem var solviggårdens beboere? - Og hvem ejede disse solviggårde?

Solviggård

På vejen mod Tønder kører man forbi Solviggård. Denne gård har siden 1500-tallet ligget i Hostrup sogn, men hørte oprindeligt til Højst sogn. Ordet sol i navnet betyder muligvis sump, og skal derfor være et vidnesbyrd om gårdens beliggenhed ved Arnåen.

Solvigs beliggenhed, ved et relativt smalt sted af Arnådalen, skal sikkert ses i forbindelse med et ældgammelt vejforløb. Arkæologiske undersøgelser på stedet viser da også, at gårdens historie går tilbage til den tidligste middelalder. I engen vest for gården er der konstateret fire kunstigt opførte holme med rester af træbygninger. På den sydøstlige af disse holme, der målte ca. 30 x 30 meter, har der fra begyndelsen stået et tårn, udført i tømmer og med lerklinede vægge, ca. 5 x 5 meter i grundflade. Dette tårn er dog senere blevet afløst af større bygninger, hvoraf den yngste, ligeledes af bindingsværk, efter fundmaterialet at dømme, tilhører tiden omkring 1500.

Solviggårds ejere

Første gang Solvig nævnes i skriftlige kilder er i året 1390, da Marine af Løgismose afstod en del gods i Hostrup sogn til besidderen på Solvig, Peter Eriksen, der tilhørte adelsslægten Sappi.

Peter Eriksen Sappis datter Anna blev gift med Mads Gjordsen. Han tilhørte en indvandret tysk adelsslægt: Goritz eller Gortz. Navnet blev senere fordansket til Gjordsen. Mads Gjorden blev efterfulgt af sønnen Claus Gjordsen, som i 1443 fik "alle 40 marks bøder" af sine bønder ved bevilling af hertug Adolf. Han døde omkring 1460. Nogen tid efter nævnes Erik Sture til Solvig. Han var gift med en datter af Claus Gjordsen. Erik Sture har dog næppe været eneejer, og fra 1481 nævnes Claus Gjordsens søn Eggert til Solvig. Han var en dygtig og energisk herremand, der med stor kraft forsvarede godsets rettigheder. I 1496 fik han lovhævd på gårdens gods i Slogs herred, der bestod af i alt 44 ejendomme samt nogle tofter m.m. Heraf lå alene de 36 ejendomme i Højst og Hostrup sogne. Solvig havde dog også gods liggende i andre sogne, fx i Sæd, Emmerske og Gærup.

Eggert Gjordsen faldt i slaget ved Ditmarsken i år 1500, og hans enke Anna Eriksdatter Fasti (-1516) tog med stor energi fat på at sikre godset til sine 4 sønner og 2 døtre. Den ældste søn, Claus Gjordsen var fra 1514 domprovst i Ribe. Han blev i 1523 Kong Frederik I's kansler. Hans bror, Erik Gjordsen (død før 1519) nævnes til Solvig 1507 og 1519. Efter ham synes en tredje bror, Mads eller Mathias Gjordsen at være blevet eneejer. Han levede endnu 1561. Efter hans død gik gården over til datteren Anna (1529-), der 7 år gammel blev trolovet med Hans Pogwisch, der var en søn af Wulf Pogwisch på Trøjborg. Da hun blev voksen ville hun dog ikke ægte sin fæstemand, og hendes far måtte derfor betale Wulf Pogwisch 3000 mark, samt bede om tilgivelse.

Anna Gjordsen blev i stedet trolovet med Axel Banner, der dog døde inden brylluppet. Senere blev hun gift med Erik Lange til Engelsholm, og efter hans død i 1572 ægtede hun Albert Galskyt.

Efter Anna Gjordsens død omkring 1579 gik Solvig over til sønnen Erik Lange, der blev en kendt guldmager. Han solgte få år efter i 1583 Solviggård til kongen for 58.000 rigsdaler, dog med samtykke fra sin søster, Margrethe Lange, der var enke efter Jens Kaas til Gudumlund. I denne

forbindelse nævnes i skødet 66 solviggårde eller gårdparter i Slogs herred, hvoraf alene de 56 gårde lå i Hostrup og Højst sogne. Godset ses altså at være blevet forøget op gennem 1500-tallet.

Allerede en måned senere i 1583 mageskiftede kongen Solvig med Melchior Rantzau, der døde få år efter. Hans enke, Dorothea Rantzau boede efter mandens død på Solvig.

Amtmand i Tønder, Diderik Blome rådede i 1597 hertugen til at købe Solvig og 1601 sluttede hertugen da også en overenskomst, om overtagelse af Solvig med enkens brødre, Benedict og Jørgen Rantzau. Solvig blev nu hermed et hertugeligt gods, der gav et betydeligt overskud af sig; i reglen mellem 800 og 1300 daler årligt.

Godsets bønder klagede over hoveriet, og det hele endte med at hoveriet blev afløst af en pengeafgift, der i 1624 udgjorde 639 daler. Solviggård blev sikkert nok også samtidigt forpagtet ud. Fx var den hertugelige staldmester Wilken Manteuffel pensionær (forpagter) på Solvig i 1620. I 1650-erne var kaptajnløjtnant Johan Clausen forpagter, og fra 1677 løjtnant Chr. Dornmeyer, der var gift med Johan Clausens datter.

Ved et salgsbrev af 4. april 1681 blev Solvig sammen med Kogsbøl og Søndergårde overdraget til Frederik Ahlefeldt og hans brødre. Det store samlede gods, som i landsmatriklen var ansat til 57 ½ plov jord, lå spredt ud over 10 sogne. I 1693 solgte Frederik Ahlefeldt Solviggård og godset til ”samtlige frie undersåtter under godset Solvig” for 44.000 rigsdaler species. Bønderne var hermed blevet herremænd, selvom de bortforpagtede gården til Johan Jensen for 800 rigsdaler. Allerede 1706 købte hertugen dog Solvig tilbage. Bøndergodset blev adskilt fra hovedgården og kom nu til at udgøre en særlig kommune: Solvig Kommune under Tønder Amt. En ordning, der blev bevaret indtil 1864.

Selve hovedgården blev fra 1706 forpagtet af Baltzer Bentzen. I 1736 var Peter Thomsen pensionær. Han efterfulgtes af broderen Johan Thomsen. Da han døde 1759 blev forpagtningen overtaget af Georg Outzen (-1808), der var præstesøn af Aventoft. Han fik 1768 Solvig i arvefæste mod at betale 2398 rigsdaler for bygningerne. Desuden skulle han betale en årlig afgift på 500 rigsdaler. I 1789 overlod han Solvig til sin ældste søn, Johan Ludolph Outzen. Da han døde i 1841 blev Solvig efterfulgt af sønnesønnen med samme navn. Han var født i Ballum og var søn af Georg Outzen. Han solgte i 1884, året før hans død, Solviggård til grev Hans Schack på Schakenborg.

Solviggården i Arndrup i 1700-tallet

Af de 56 solviggårde i Højst og Hostrup sogne lå den ene i Arndrup. I 1700-tallet boede denne gårds ejere i Hejsel, mens selve ejendommen i Arndrup var beboet af en inderste i den ene ende, mens den anden halvdel var indrettet til lejefolk.

Den første kendte ejer er Jes Nissen (1695-1761). Han havde gården til 1759 og var gift med Anna Christensdatter (1703-1762). Efter dem gik gården i 1759 til sønnen Nis Jessen (1738-). I 1769 blev han halvkådner i Bedsted. Efter ham blev Solviggården fra 1769 nu overtaget af Thomas Jacobsen (1737-1814). Han havde gården til 1773. Han stammede fra Hellevad, hvor hans far, Jacob Erichsen var Mårkær kådner. Han havde dog forinden en kådnergård i Bedsted. I 1773 overtog han sin hustrus fødegård i Terp, idet han blev gift med Mette Hansdatter. Efter dem overtog sønnen, Jacob Thomsen Jacobsen (1770-) gården i Terp. Den anden søn, Martin Thomsen Jacobsen (1783-) blev dommer på Sild i det oprindelige Tønder amt.

Efterfølgeren på solviggården i Arndrup blev nu i stedet Jes Paulsen (c1745-), der fortsatte fra 1773. Han var gift med Anna Cathrine Jørgensdatter fra Bjerndrup ved Tinglev, men der vides ellers intet om dem. De ovennævnte var nogle af solviggårdens ejere. De boede som før nævnt i

Hejsel, mens selve stedet i Arndrup var beboet af lejefolk eller inderster. Mange af disse nævnes i kirkebogen. Her et lille udsnit:

Peter Chr. Christiansen, ”inderste i Arndrup og bosat på en solviggård”. Peter Hansen (1718-1771), ”inderste i Arndrup på et solvigsted”. Efter ham sønnen og ”skrædder på en solvigstavn”, Hans Petersen (1758-). Hans Andersen (1730-1794), ”en solvig småmand i Arndrup”. Jørgen Erichsen (1769-1818), ”skrædder og inderste på et solvigsted”. Hans Mortensen (c1736-1809), ”inderste på et solvigsted”. Kjesten Gildberg ”fæster af et solvigsted ifølge kontrakt af 10. maj 1842”. Jep Lorenzen Jepsen (1803-), kontrakt af 16. feb. 1843. Hans Johnsen, fæstekontrakt af 26. juni 1852. Peter Chr. Werner, kontrakt af 26. marts 1872. Anne Sofie Nielsen, ifølge kontrakt af 9. feb. 1875. Lorenz Nic. Petersen, kontrakt af 3. dec. 1875. Johan Peter Hansen, kontrakt af 18. juni 1877, samt Sønnik Peter Holm, kontrakt af 28. juni 1879 og 10. marts 1882.

Hvilken gård i Arndrup var da Solviggården?

De oprindelige 5 gårde i Arndrup i 1500-tallet, der senere blev til 6, lå alle samlet inde i landsbyen. En af disse var Solviggården, men hvilken? - Da de fleste af gårdene i forbindelse med udskiftningen efterhånden flyttede udenfor byen er det svært at følge de enkelte gårde, men meget tyder dog på, at ejendommen, Korskrovej 9, var solviggården. Tanken er dog kun baseret på kendskabet til den sidstnævnte person: Sønnik Peter Holm, der netop vides, at have boet på ejendommen, Korskrovej 9.

”Solviggården” eller ejendommen Korskrovej 9 menes at være udflyttet til sit nuværende sted omkring 1860. Fra 1879 til 1919 var denne gård således i Sønnik Peter Holms besiddelse. Han nævnes foruden parcellist også at være pottemand i Arndrup.

Sønnik Peter Holm blev født i Ravsted 28. jan. 1846 og døde 14. apr. 1927. Han var søn af Peter Chr. Holm og Elsebeth Marie Diedrichsen i Ravsted. Han blev gift med Anne Christine Thomsen, født i Hjordkær 8. apr. 1854, død 31. marts 1925, datter af smed i Hjordkær, Thomas Volle Skov og Marie Nissen. Parret fik 8 børn: Marie (1872-), Mathilde (1883-), Christine (1885-, Lene (1888-), Ingeborg (1891-), Thomas (1893-). De to yngste var Sønnik (1895-) og Hans Peter (1898-). Sønnik udvandrede til USA, mens Hans Peter faldt i Første Verdenskrig.

Af børnene blev det Thomas Holm, der overtog ejendommen efter sine forældre i 1919. Gårdens tilliggende udgjorde da 22 tønder land og hans besætning bestod af 2 heste, 4 køer, 6 stk. ungvæg og 6 svin.

Thomas Holm var gift med Alma Reich (1893-), der var en smededatter fra Hamborg. Men omkring 1950 flyttede familien til Hjordkær. De fik 9 børn, hvoraf de to var dødfødte: Dorothea (1916-), Anne (1920-), Sønnik (1923-), Hans Peter (1924-), Erna (1925-), Helene (1927-) og Gerda (1931-).

Kilder og litteratur:

- Trap Danmark 1966. Tønder amt, Slogs Herred, Hostrup sogn. Ang. Solvig side 716-17.
- Register til Løgumkloster amts fæstebreve 1685-1816.
- Skalk ca. 1990. Heri en artikel om gården Solvig.
- Gæstherredernes skyld- og panteprotokol: Bd. III fol 489, 490 og 491. Ang. Kogsbøl gods i Arndrup.
- Grundakter for Løgumkloster amt, fol 564. Ang. gården på adressen, Korskrovej 9.
- Mårkær kådner: En kådner, der hører under herregården Mårkær, svarende til Solvig kådner i Arndrup

Æ Kong af Arndrup

”Æ Kong af Arndrup” var en mand, der en kort tid i 1950-erne boede i Arndrup. Hans rigtige navn var Adolf Christensen, men blev altid kaldt for ”Æ Kong”, fordi han efter sigende havde en svigerfar, der havde mange bier, dvs. at han var bikonge.

”Æ Kong af Arndrup” og senere også ”Æ Kong af Kloster” eller ”Adolf Kong” var ellers gårdmusikant. Han tjente som sådan lidt penge, ved at gå rundt på egnen fra gård til gård og spille et par numre på sin guitar. I Kloster Mærkens tiden var han gerne beskæftiget som gøgler. Efter en vis tid i Arndrup flyttede han og familien igen til Løgumkloster.

Adolf Christensen blev født 18. okt. 1898, og døde i en alder af 91 år den 13. nov. 1989. Han var gift med Marie, født 16. marts 1900, og døde 16. dec. 1981. Ægteparret ligger begravet i Løgumkloster. Af børn havde de sønnerne Herman og Edlef, samt datteren Gerda, der er bosat i Løgumkloster og her gift med Carl Warncke.

Udover at være musiker forsøgte Adolf Christensen sig også som poet. Han har således også forfattet nedenstående vers til Løgumklosterversen, der går på melodien Alperosen:

1. **Langt fra alt, hvor vestenvinden suser,
og hvor hedens blomst så frodigt gror,
ligger gemt en by med skønne minder,
ud i Sønderjyllands fagre jord.**
2. **Byens navn, vi gerne her vil nævne,
det er Løgumkloster; Gamle by,
med sit store Munkemarkedsminde,
som er kendt, langt, vidt og bredt af ry.**
3. **Jo, her gemmes mange skønne minder,
helt fra gammel tid, men og fra ny.
Se den store, kønne munkekirke,
hvor den knejser stolt, op imod sky.**
4. **Her er liv, og her er glade dage,
i vor kære flække, kan I tro!
Skønt, når krokus Markedspladsen dækker,
ja, så finder sjælen rigtig ro.**
5. **Og vi tror, I ikke vil fortryde,
hvis I her engang til byen kom.
Her er mange ting, vi kan jer byde,
som I, sikkert nok, vil synes om.**
6. **Og når solen sænker sine stråler,
over vores, kære gamle by.
Ja, så tænker vi på mange minder,
som vi fik i vores barndoms by**

Kilde:

- Oplysninger om Adolf Christensen fra gravsten på Løgumkloster Kirkegård.

Kommunevalg i Bedsted i 1930-erne

digt af Johan Jepsen

- Den 10. februar vi vål jo haj,
 Uha da, vo æ folk, de rend´ å ja´j,
 Som hovedperson vå byens lærer da,
 men han sku´ no inne stemme ha´. (Rasmus Kaae)
- Til Arndrup han nå sit hoved hældt,
 for at han som kandidat da it sku´ vælt.
 Æ Smej, han tav´et nå med største ro, (Marius Jensen)
 for han støj å æ list som nummer to.
 Peter Wind han vå i et fremmet parti, (Peter Wind)
 nå fik han osse æ lærer mæ deri.
 Da Søren og Jette gik øwer æ vej, (Jette og Søren Eskildsen)
 de så´j: ”Vi stemmer ål sammel å æ smej”.
 Thora, hun øjt: ”Ak vaj, (Mathias Holms hustru)
 æ vil it løjs det tysk blaj”.
- Å så kom Nis: - Han sej´e: ”skidt ak vadt, (Nis Holm)
 bare æ ka´ kom ne´ i indkonstskat”.
 Johan Jepsens stem´, den nødt ”nicht viel”, (Johan Jepsen)
 om end de hint ham i æ bi´l.
 Christian Jensens de måt´ bæ´ i seng, (Marie og Christian Jensen)
 og inne nøt, de fik a dem.
- Thomas Holm, han vå fuld af pral, (Thomas Holm)
 (Her må mangle en linie, der skulle have rimet på pral)
 Peter Johannsen, han sæj´e et kraftens ord, (Peter Johannsen)
 men han vil jo osse helst væ´ diktator å æ jord.
 Cathrine Schultz, hun sæj´e: (Cathrine Schultz)
 ”Æ vål, det er min hemlighej´e,
 æ væl jo tysk, det må i vej´e”.
 Å Markus råft: ”Kommt allen mit. - (Markus Johansen)
 Wir stimmen auf dem kandidaten Schmidt”. (Hans Jürgen Schmidt)
- Og sån gik æ daw - med ak o ve.
 Æ folk di trasket i æ bare sne.
 Å manne vindt´ te det blev daw,
 innen æ blodtryk, det kom ret i lav.

Kilde:

- Helga Kyllingsbæk, Viborg: Oplysninger af brev af 18. juli 2000.

Oplysning:

- Den 21. aug. 1964 besøgte Helga Kyllingsbæk, født Holm, Marie og Johan Jepsen i deres hjem i Bedsted, for at høre og nedskrive nogle af de rim og viser, som Johan Jepsen ofte underholdt med på sønderjysk. Helgas mor, Anna Marie Holm, født Nissen, har tjent hos familien Jepsen på Arndrupgård omkring 1930 og bevarede kontakten med familien Jepsen indtil deres død.